SENE: 8 SAYI: 92

Adliye Cerîdesi

MART - 1930

MÜNDERİCAT

RESMÎ KISIM

Kararnameler:

— Adliye tevcihatı.

Kanunlar:

— Muhasebei umumiye kanununun 92 inci maddesine bir fıkra ilâvesine dair kanun.

— Türk parasının kıymetini koruma hakkında kanun.

Kararlar ve Tefsirler:

— 542, 544, 545, 552, numaralı kararlar ve 157 numaralı tefsir.

H. V. Kararları:

— 8848, 8907 numaralı kararnameler.

T. Tevhidi içtihat kararları:

— (27-16) ve (15-1) numaralı kararlar.

D. Ş. kararları:

— Millî iktisat ve tasarruf cemiyetinin menafii umumiyeye hadım cemiyetler meyanına ithaline dair.

Terfi lâvhaları:

—Tetkik encümenince 23-2-930 tarihinde tanzim olunan yedinci terfi lâvhası.

Mütalâalar:

— Cezaî mütalâalar.

ADLÎ ŞUUN

— İsviçre (Nöşatel) darülfununu rektörü M. Dü Pakiyenin konferansı.

GAYRİ RESMÎ KISIM

— Dosyaların tasnifi.
Muharriri: Kemal Galip B.

— Velâyet Hakkı.
Muharriri: Kemal B.

Kararlar:

— Türk Temyiz Mahkemesi kararları.

İLÂVE FORMALAR

— İcra ve İflâs kanunu.

— Ceza muhakemeleri usulü kanunu.

ABONE ŞERAİTİ

Adet		Kuruş
12	Bir Seneliği	300

Perakende olarak beher numarası Kuruş 30

İSTANBUL
CEZRÎ MATBAA
1930

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

Adliye Vekâleti tarafından neşrolunur.

Adliye Cerîdesi

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur.

Sene: 8 Mart 1930 Sayı: 92

RESMÎ KISIM

ADLİYE TEVCİHATI

karar numarası: 5

25 lira maaşlı Ankara müstantikliğine meslek mektebi mezunlarından Ceza işleri tetkik memuru Lütfü,

35 lira maaşlı Genç hâkiliğine Petürke müddei umumisi Hüseyin,

35 lira maaşlı Narman sulh hâkimliğine talebile harcirahsız Hınıs müddei umumisi Halil Fahri,

35 - 30 lira maaşlı Bozdoğan hâkimliğine talebile Tekirdağı aza mülâzimi Sabri,

35 lira maaşlı Bolu sulh hâkimliğine tahviline karar verilen İstanbul sulh hâkimlerinden Mevlût Ziyaettin Beylerin intihaplarına karar verildi.

16 - 1 - 930

MILLI KÜTÜPHANE-ANKARA-1946

205

Karar numarası: 6

35 lira maaşlı Yorgat sulh hâkimliğine talebile ve zatî harcırahla Yalvaç müddei umumisi Hakkı,

40 lira maaşlı Mardin ağır ceza azalığına talebile harcirahsız Malatya azasından tevfik,

40 lira maaşlı Ödemiş azalığına talebile Zonguldak azalığından müstafi Sırrı,

35 lira maaşlı Suruç hâkimliğine Develi ceza hâkimi İbrahim Ethem,

35 lira maaşlı Develi ceza hâkimliğine Suruç hâkimi Abidin,

22 lira maaşlı Seydişehir müstantikliğine zatî harcirahla tahviline karar verilen Beyşehri müstantiği Mehmet Ali,

22 lira maaşlı Beyşehri müstantikliğine zatî harcirahla tahviline karar verilen Uluburlu müstantiği Halim,

22 lira maaşlı Uluburlu müstantikliğine Zir müstantikliğinden açıkta Mustafa Hulûsi,

30 lira maaşlı Keskin ceza hâkimliğine Bandırma müddei umumî muavini İsmail Hakkı,

35 lira maaşlı Ankara aza mülâzimliğine tahviline karar verilen Keskin müddei umumisi Bahattin,

35 lira maaşlı Devecidağ sulh hâkimliğine tahviline karar verilen Keskin ceza hâkimi Sait,

35 lira maaşlı Keskin müddei umumiliğine Ankara aza mülâzimi Yusuf Bahri,

22 lira maaşlı Kalecik müstantikliğine tahviline karar verilmiş olan Keskin müstantiği Abdülhamit,

22 lira maaşlı Keskin müstantikliğine Kalecik müstantiği İhsan,

40 lira maaşlı Bayburt hukuk hâkimliğine Kars müddei umumîi sabıkı Suphi,

40 lira maaşlı Siverek azalığına mülğa Dersim azasından Mehmet Fehmi Beylerin intihaplarına karar verildi.

22 - 1 - 930

Karar numarası: 7

55 lira maaşlı konya müddei umumiliğine talebile ve zatî harcirahla Yozgat müddei umumisi Sadettin Avni,

35 lira maaşlı Istanbul sulh hükimliğine talebile Ergani-Osmaniye müddei umumisi Cemal,

90 lira maaşlı Diyarbekir Ağır ceza Reisliğine Afyon ağır ceza reisi Osman Remzi,

55 lira maaşlı Afyon ağır ceza reisliğine talebile Van asliye reisi İbrahim Ethem,

70 lira maaşlı Adana ağır ceza reisliğine şayanı terfi Konya müddei umumisi Şevki,

55 lira maaşlı Istanbul müstantik azalığına Istabul azasından Rifat,

55 lira maaşlı Istanbul azalığına talebile Ankara azasından Sabri,

22 lira maaşlı Ankara müstantikliğine Meslek mektebi mezunlarından Saim Beylerin intihaplarına karar verildi.

26 - 1 - 930

Karar numarası: 8

30 lira maaşlı Malatya müstantikliğine tahviline karar verilmiş olan Samsun müstantiği Ahmet Hamdi,

30 lira maaşlı Samsun müstantikliğine şayanı terfi Muş müstantiği Mustafa Fehmi,

22 lira maaşlı Muş müstantikiliğine meslek mektebi mezunlarından Cemil,

22 lira maaşlı Tavas müstantikliğine talebile ve zatî harcirahla meslek mektebi mezunlarından Suphi,

35 - 30 lira maaşlı Cizre müddei umumiliğine Ankara hukuk mektebi mezunlarından Şefik,

40 - 35 lira maaşlı Elâziz azalığına talebile harcirahsız Mihalıççık müddei umumisi Yaşar,

40 - 35 lira maaşlı Malatya azalığına Kangal müddei umumisi Behçet

30 lira maaşlı Lâdik sulh hâkimliğine mülğa Zir hâkimi Nusrat,

45 lira maaşlı Ankara azalığına tahviline karar verilmiş olan Bandırma reisi Süleyman Akif,

45 lira maaşlı ağır ceza davalarını rü'yetle mükellef Tarsus asliye mahkemesi reisliğine mülğa Tarsus hukuk hâkimi Mehmet Mes'ut,

40 lira maaşlı ağır ceza davalarını rü'yetle mükellef Tarsus asliye mahkemesi azalığına mülğa Tarsus sulh hâkimi Halil,

40 lira maaşlı ağır ceza davalarını rü'yetle mükellef Tarsus asliye mahkemesi azalığına mülğa Tarsus ceza hâkimi Saffet,

40 lira maaşlı ağır ceza davalarını rü'yetle mükellef Tarsus asliye mahkemesi müddei umumiliğine mülga Tarsus müddei umumisi Ahmet Muhtar,

35 lira maaşlı ağır ceza davalarını rü'yetle mükellef Tarsus asliye mahkemesi aza mülâzimliğine mülğa Tarsus sulh hâkimi Hüsamettin,

55 lira maaşlı Ankara azalığına tahviline karar verilmiş olan Kırklareli reisi Hulûsi,

757

25 lira maaşlı Bandırma müddei umumî muavinliğine hukuk mezunlarından Mustafa,

35 - 30 lira maaşlı Yusufeli müddei umumiliğine hukuk mezunlarından Seyfullah,

35 - 30 lira maaşlı Yalvaç müddei umumiliğine hukuk mezunlarından Hayri,

22 lira maaşlı Babaeski müstantikliğine tahviline karar verilmiş olan Havza müstantiği Ismail Hakkı,

22 lira maaşlı Havza müstantikliğine tahviline karar verilmiş olan Babaeski müstantiği Lütfü,

35 lira maaşlı Hınıs müddei umumiliğine tahviline karar verilmiş olan Havza müddei umumisi Nusrat,

35 - 30 lira maasşlı Havza müddei umumiliğine hukuk mezunlarından Selâmi Rıza,

40 lira maaşlı Siirt azalığına tahviline karar verilmiş olan Havza hâkimi Tevfik,

35 lira maaşlı Cebel sulh hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Terme müddei umumisi Ahmet Muhsin,

30 lira maaşlı Terme müddei umumiliğine hukuk mezunlarından Hüseyin Ferit,

35 - 30 lira maaşlı Mihalıççık müddei umumiliğine hukuk mezunlarından Halit,

40 - 35 lira maaşlı Havza hâkimliğine şayanı terfi Samsun aza mülâzimi Niyazi,

55 lira maaşlı Kırklareli reisliğine Kütahya müddei umumisi Derviş,

30 lira maaşlı Samsun aza mülâzimliğine talebile ve zatî harcirahla Gerçiş sulh hâkimi sabıkı Fikri Kâzım,

30 lira maaşlı Bursa aza mülâzimliğine hukuk mezunlarından Fehmi,

45 lira maaşlı Muş müddei umumiliğine Tokat azasından Tahir Beylerin intihaplarına karar verildi.

13 - 2 - 930

Karar numarası : 9

45 lira maaaşlı ağır ceza davalarını rü'yetle mükellef, Düzce asliye mahkemesi reisliğine mülga Düzce hukuh hâkimi Senih,

35 lira maaşlı ağır ceza davalarını rü'yetle mükellef Düzce asliye mahkemesi azalığına mülga Düzce hukuk hâkimi Sadık,

35 lira maaşlı ağır ceza davalarını rü'yetle mükellef Düzce asliye mahkemesi azalığına mülga Düzce ceza hâkimi Kenan,

35 lira maaşlı ağır ceza davalarını rü'yetle mükellef Düzce asliye mahkemesi müddei umumiliğine mülga düzce ceza hâkimi Şevki,

206

30 lira maaşlı ağır ceza davalarını rü'yetle mükellef Düzce asliye mahkemesi aza mülâzimliğine aza mülâzimliğinde istihdamı tensip edilen Bolu müddei umumî muavini Cemal,

25 lira maaşlı Bolu müddei umumî muavinliğine hukuk mezunlarından Arif,

40 lira maaşlı Baş müddei umumî muavinliğine talebile Eskişehir müddei umumî muavini Ömer Lütfü,

40 lira maaşlı Baş müddei umumî muavinliğine Eskişehir hâkimlerinden Burhanettin,

35 lira maaşlı Iğdır hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Tercan hâkimi Ismail Hakkı,

35 lira maaşlı Tercan hâkimliğine tahviline karar verilmiş olan Iğdır hâkimi Abdurrahman,

22 lira maaşlı Iğdır müstantikliğine tahviline karar verilmiş olan Akçaabat müstantıği Baki,

22 lira maaşlı Akçaabat müstantikliğine tahviline karar verilmiş olan Iğdır müstantiği Mehmet Salim Beylerin intihaplarına karar verildi.

28 - 2 - 930

Karar numarası: 10

80 lira maaşlı İzmir ağır ceza reisliğine İzmir müddei umumisi Hasan Saffiddin,

70 lira maaşlı İzmir müddei umumiliğine Kastamonu müddei umumisi Hidayet,

55 lira maaşlı Bandırma reisliğine talebile Istanbul azasından Hikmet,

55 lira maaşlı Istanbul ceza azalığına Istanbul hukuk azasından Emin,

40 lira maaşlı Istanbul hukuk azalığına talebile Istanbu lcra muavinlerinden Reşat,

40 lira maaşlı Istanbul icra muavinliğine Istanbul aza mülâzimlerinden Mehmet Zeki,

40 lira maaşlı Istanbul aza mülâzimliğine ahvali sıhhiyesine binaen Ezine azasından Şevki,

35 lira maaşlı Ankara sulh hâkimliğine talebile Keskin müddei umumisi Yusuf Bahri,

35 - 30 lira maaşlı Keskin müddei umumiliğine hukuk mezunlarından Kemal,

30 lira maaşlı Tekirdağı aza mülâzimliğine hakkı mükteseb mahfuz kalmak üzere talebile Torba sulh hâkimi Numan,

35 lira maaşlı Garzan müddei umumiliğine mülga Sason sulh hâkimi Halil Sıtkı,

705

35 lira maaşlı Tavas hukuk hâkimliğine Yaluva sulh hâkimliğinden müstafi Ahmet Cevdet,

45 lira maaşlı Tokat azalığına tahviline karar verilmiş olan Adana icra reisi Fehmi,

35-30 lira maaşlı Ankara sulh hâkimliğine talebile Daday ceza hâkimi Nazmi,

40 lira maaşlı Kötahya müddei umumiliğine Uşak müddei umumisi Galip,

40 lira maaşlı Uşak müddei umumiliğine Istanbul müddei umumî muavinlerinden Hayrettin,

45 lira maaşlı Adana icra reisliğine Kilis müddei umumisi Abdurrahman Talat,

40 lira maaşlı Bartın müddei umumiliğine Niksar hâkimi Veli Saffet Beylerin intihaplarına karar verilmiştir.

12 - 2 - 930

Karar numarası: 11

55 lira maaşlı Sivas ağır ceza reisliğine tahviline karar verilmiş olan Erzurum ağır ceza reisi İbrahim Ethem,

55 lira maaşlı Erzurum ağır ceza reisliğine tahviline karar verilmiş olan Sivas ağır ceza reisi Arif Beylerin intihaplarına karar verildi.

18 - 2 - 930

KANUNLAR

Muhasebei Umumiye kanununun 92 inci maddesine bir fıkra ilâvesine dair kanun

Kanun numarası: 1552
Neşri tarihi 4 - 2 - 1930

Madde 1 — 26 mayıs 1927 tarih ve 1050 numaralı Muhasebei Umumiye kanununun 92 inci maddesine aşağıdaki fıkra ilâve olunmuştur.

(C - Kavanini mahsusaya müsteniden yapılacak işler için verilmiş olan avanslar hizmetin ifa olunduğu sene bütçesinde (eski seneler mahsubatı) unvanile açılacak bir fasıldan mahsup ve bu miktar tahsisat olarak bütçeye ilâve olunur.

Bu avanslar ait olduğu sene hesabatı kat'isinin sütunu mahsusunda ayrıca gösterileceği gibi bunlara mukabil mevkuf tutulmuş olan tahsisat, avansların mahsubundan sonra dahi, başka bir masrafa karşılık tutulmaz.)

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükmünü icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

1 - 2 - 1930

***

Türk parasının kıymetini koruma hakkında kanun

Kanun numarası: 1567
Neşri tarihi 25 - 2 - 1930

Madde 1 — Kambiyo, nukut, esham ve tahvilât alım, satımının ve memleketten ihracının tanzim ve tahdidi ve Türk parası kıymetinin korunması zımnında kararlar ittihazına İcra Vekilleri Heyeti salâhiyetlidir.

711

Madde 2 — Bu kararlar (Türk parası kıymetini koruma) başlığı altında gazetelerle ve sair münasip vasıtalarla neşrü ilân olunur.

Mer'iyeti tarihi metninde yazılı bulunmayan kararlar, neşrinin ertesi gününden muteber olur.

Madde 3 — İcra Vekilleri Heyetince ittihaz olunacak kararlara muhalif hareket eden bankalarla birinci maddede yazılı işlerle iştigal eden sair müesseseler hakkında kanunî takibat yapılarak mahkemelerce bunların on beş günden iki seneye kadar muamele ircasından men ve tatiline karar verilmekle beraber beş yüz liradan yüz bin liraya kadar ağır para cezası dahi hükmedilir.

Bu hareketi itiyat eden banka ve müesseseler set olunur. Muhalif hareket banka ve müesseselerin merkezi tarafından yapılmış veya yaptırılmış ise tatil ve set kararları o banka ve müessesenin Türkiyedeki bilcümle şubelerine de şamildir. Şudeler kendiliklerinden yapmışlarsa karar yalnız o şubeler hakkında tatbik olunur.

Muvakkaten tatile mahkûm olan banka ve müesseseler tatil müddetince kendilerine menfaat temin edecek yeni muameleler icrasından memnudurlar. Şukadar ki üçüncü şahısların hukukunu alâkadar edecek muamelelerle evvelce yapılmış olup ta kanunî müddete tâbi olan işlere devam olunur.

Madde 4 — Her nerede ve ne suretle olursa olsun İcra Vekilleri Heyeti kararlarına muhalif hareket eden ve ettiren banka ve müesseselerin müdürlerile alâkadar memurları ve sair şahıslar Türk Ceza Kanununun 358 ve 359 uncu maddelerinde yazılı cezalarla cezalandırılırlar.

Madde 5 — İcra Vekilleri Heyetince ittihaz olunacak karara muhalif hareketler için 1447 numaralı kanunla sair kanunlarda yazılı ceza hükümleri cari olmayıp bu kanundaki cezalar tatbik olunur.

Madde 6 — Bu kanun neşri tarihinden üç sene müddetle muteberdir.

Madde 7 — Bu kanun hükümlerinin icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

22 - 2 - 930

KARARLAR VE TEFSİRLER

Memurin muhakemat kanununun 12 inci maddesinin tefsiri

Tefsir No: 157

Aleyhlerinde vilâyelerce tahkikatı iptidaiye icrasına mübaşeret olunan merkezden mansup memurlara, o memurların mensup oldukları vekâletin muvafakatile işten el çektirilir.

20 - 2 - 1930

İnegölün Genci köyünden Bekir oğlu İsmailin ölüm cezasına çarpılması hakkında

Karar No: 552

İnegölün Genci köyünden 1318 doğumlu Bekir oğlu İsmail dayak attığı büyük anası Selimenin feryat ve istimdadına gelen komşusu Mehmet oğlu Halil ve karısı İhsan Hanımla oğlu Fazlıya hiddet ederek hamil olduğu mavzer tüfeği ile Halil ve İhsan Hanımı öldürmesinden ve Fazlıyı da yaralayarak uzvunun tatiline sebebiyet vermesinden dolayı hakkında icra kılınan muhakeme neticesinde Bursa ağırceza mahkemesinden merkumun ölüm cezasile mahkûmiyetine dair verilen kararın tahfif ve tahvilini müstelzim bir sebep görülemediğinden Teşkilâtı Esasiye Kanununun 26 ıncı maddesine tevfikan mezkûr cezanın infazına, Umumî Heyetin 33 üncü in'ikadının 1 inci celsesinde karar verilmiştir.

20 - 2 - 930

Kanunu medeninin 268 ve 269 uncu maddelerinin tefsirine lüzum olmadığı hakkında

Karar No: 542

Kanunu Medeninin 268 ve 269 uncu maddeleri hükümleri sarih olup velilerin, velâyetleri altında bulunan küçüklerin uhdelerindeki gayri men-

713

kul mallarını satmak veya rehin etmek hususlarında iptidaen hâkimden izin istihsaline mecbur olmadıkları gibi muamelenin icrasından sonra da hâkime tasdik ettirmek gibi bir muameleye de lüzum olmadığı aşikâr olduğundan tefsiri müstelzim bir cihet görülmediği, Umumî Heyetin 27 inci in'ikadının birinci celsesinde takarrür etmiştir.

Avukatlık kanununun bazı maddelerini tadil edici 708 numaralı kanunun 6 ıncı maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkında

Karar No: 544

Avukatlık kanununun bazı maddelerini muaddil 708 numaralı kanunun 6 ıncı maddesinde beş dava vekili bulunmayan yerlerde Adliye Vekâletince tensip edilecek şekilde imtihan verebilen dava vekillerinin o gibi yerlerde dava vekâleti edebilecekleri yazılı olup (o gibi mahaller) tabirinin nereye atfedildiği açıkça anlaşılmadığı ve çünkü buna takaddüm eden fıkrada baro teşekkül etmeyen mahallere atfolunmayıp ta beş dava vekili bulunmayan mahaller tabirine atfolunuyorsa bir takım müşküller çıkacağı ve böyle imtihanla dava vekilliği yapmağa ruhsatname alan kimsenin vekâlet icra ettiği yerde bir altıncı zatın iltihakı halinde birinin o yerden hicret etmesini veya başka bir iş yapmasını icap edecği ve bunun da dogru olmayacağı esbap ve mütaleasile maddedeki esas maksadın baro teşekkülünü himaye olduğundan (o gibi mahaller) tabirinin baro teşekkül etmeyen yerler demek olacağı suretinde maddenin tefsirî bir karara raptı teklif olunmuşsa da:

708 numaralı kanunun altıncı maddesi üç hükmü ihtiva etmekte olup biri kanunî şeraite göre avukat olacaklardan maada dava vekili namile vekâlet icra edebileceklerin evsafını göstermektedir ki bu da Avukatlık Kanununun neşri zamanında ruhsatnameyi haiz olanlardır.

İkincisi ruhsatnamesiz olarak beş sene müstemirren dava vekâleti yapanların imtihan ile dava vekâleti hukukunu ihraz edebileceklerine mütedairdir.

Bu iki surette dava vekili addedilenler baro teşekkül etmeyen yerlerde vekâlet icra edebilirler.

Maddenin üçüncü ve son hükmü de yukarda yazılı evsafı haiz beş dava vekili bulunmayan yerlerde Adliye Vekâletinin tensip edeceği şekilde imtihan verenlerin ancak o yerde dava vekâleti edebileceklerini mutazammındır. Bu hüküm halkın ihtiyacı noktasından bir zaruret telâkki edilerek kabul edilmiş fevkalâde bir vaziyettir ki ne kanunî şeraite göre

avukatlığı ve ne de evvelce ruhsatname istihsal etmiş ve ne de istimrar ile ruhsatnamesiz dava vekâleti yapmış olanların müktesep haklarını kanunla tasdik ve teyit edilmesi haline şibih ve kabili kıyas değildir. Binaberin üçüncü hale gere dava vekâleti yapmağa salâhiyeti olanların o yerde birinci ve ikinci şekillere göre beş dava vekili bulunduğu takdirde bu üçüncü hali kabule saik olan zaruretin mürtefi olmuş bulunacağına göre bu salâhiyetin devam edemiyerek ortadan kalkacağı pek tabiidir.

Şu izahata göre bir dava vekili iltihakile digerlerinden birinin o yerden hicreti varit olmayacağı gibi ancak beş dava vekili bulunduğu halde diğerlerinin vekâlet işini yapmamaları da evvelce vekâlet icra etmek salâhiyetini ihraz ederken netayici hakkında kanunun hükmü ortada olduğundan müktesep bir hak iddiası ve mağduriyet gibi bir vaziyet mutasavver olmayacağından pek sarih olan maddenin tefsirine mahal bulunmadığı, Umumî heyetin 27 inci in'ikadının 1 inci celsesinde takarrür etmiştir.

Kozanın Hamam köyünden Bekir oğlu Caferin ölüm cezasına çarptırılması hakkında

Karar No: 545

Kozanın Hamam köyünden İsmail oğlu Mehmedi, gece çardağında ailesile uymakta iken, evvelce aralarında mevcut husumet saikasile teammüden öldüren mezkûr köyden 1314 doğumlu Bekir oğlu Cafer hakkında hükmedilmiş olan ölüm cezasının tahvil ve tahfifini müstelzim bir sebep görülmediğinden Teşkilâtı Esasiye kanununun 26 ıncı maddesi mucibince mezkûr cezanın infazına Umumî Heyetin 27 inci in'ikadının 1 inci celsesinde karar verilmiştir.

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

H. V. KARARLARI

Finger ile kızı Annanın türkiye tabiiyetinden çıkmalarına müsaade verildiği hakkında

kararname No: 8848

Haklarında yapılan tahkikat neticesinde Maliye, Adliye ve belediye ile askerlikçe ilişiği olmadığı anlaşılan Berlin konsolosluğu sicilinde kayıtlı Odesalı 1864 doğumlu Jozef oğlu Topyas Finger ile kızı 1897 doğumlu Aannanın menafii zatiyeleri hasebile Alman tabiiyetine geçmeleri için vatandaşlık kanununun 7 inci maddesi mucebince izin verilmesi Dahiliye Vekâletinin 5 - 2 - 930 tarih ve 152 - 105 numaralı teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 5 - 2 - 930 tarihli içtimaında kabul olunmuştur.

5 - 2 - 930

Türk parasının kıymetini korumak için Maliye Vekâletince tanzim edilen 1 numaralı kararname hakkında

kararname No: 8907

Türk parasının kıymetini korumak için kambiyo, nukut esham, ve tahvilât muamelâtı hakkında Maliye Vekâletince tanzim ve teklif olunup İcra vekilleri Heyetinin 26 - 2 - 930 tarihli içtimaında tetkik ve mütalâa edilen merbut bir numaralı kararnamenin tatbiki tasvip ve kabul olunmuştur.

26 - 2 - 930

Türk parası kıymetini koruma

1 numaralı kararname

Madde 1 — Kambiyo, nukut, esham ve tahvilât işlerinde sipekülâsyon memnudur.

Madde 2 — Kambiyo sipekülasyonu: 1447 numaralı kanunun 29

uncu maddesi mucibince Maliye Vekâletince tanzim ve ilân olunan ihtiyaç listesine muvafık olmayan veyahut borsa ve banka ve Maliye Vekâletinden mezuniyet almış banger kişeleri haricinde veya açıktan yapılan kambiyo alım ve satımlarıdır.

Madde 3 — Kambiyo, nukut ve tahvilât alım ve satımı bankalarla Maliye Vekâletince mezuniyet verilecek bangerler marifetile yapılır. Borsa acenteleri ancak bu banka ve bangerlerden alım ve satım emirlerini icra edebilirler.

Madde 4 — Kambiyo işleri yapanlar bu işleri kimin için yaptıklarını kambiyo murakipliğine bildirmeğe ve iş yaptıranlar da işlerinin ihtiyaç listesine muvafık olduğunu ispat edici evrakı ihtiyaç listesinde gösterilen mahallere ibraz ve tevdi etmeğe ve istenilecek malûmat ve izahatı vermeğe mecburdurlar. Bu evrak bir daha istimal edilmemek üzere banka veya bangerler veya murakiplikçe iptal ve icabedenleri hıfzolunur.

Madde 5 — Bankalarla bangerlerin ecnebi kambiyosunu ve nukudunu karşılık tutarak Türk lirası üzerine avans yapmaları memnudur.

Madde 6 — Banka ve bangerler kişelerinde her gün alıp sattıkları kambiyoların farkını ertesi günü akşamına kadar borsada karşılayarak kapatmağa mecburdurlar. Ancak beş yüz isterlinden aşağı küsürat ertesi güne devrolunabilir.

Madde 7 — Borsa bulunan mahallerde banka ve banger kişelerindeki kambiyo alım ve satım fiatları muamelenin yapıldığı ande borsadaki isterlin fiatına nazaran her isterlin veya muadili için nihayet iki kuruşu tecavüz edemez.

Madde 7 — Banka ve bangerler Türk parası olarak yapılan tevdiatı Maliyenin ihtiyaç listesi haricinde hiç bir suretle ecnebi kambiyo ve nukuduna tahvil edemezler.

Madde 9 — Türkiyede müesses olmayan ve Türkiyede şubesi bulunmayan eşhas ve müessesat lehine banka ve bangeler ve sair müesseselerce Türk parası üzerinden kredi açılamaz.

Madde 10 — İmtiyazlı ve sermayesinde devletin iştiraki olan şirketler mevduatını ancak sermayesi Türk parası olan bankalarda bulundurabilirler.

Madde 11 — 1447 numaralı kanunun 29 uncu maddesi mucibince Maliye Vekâletince tanzim ve 17 temmuz 1929 tarihinden itibaren mer'i olan ihtiyaç listesi haricinde döviz tedarikinin menedilmiş olmasına binaen efrat ve müessesat arasında ecnebi kambiyo ve nukudu esası üzerinden yapılmış ve yapılacak dahilî alım ve satım ve ikraz ve istikraz muame-

717

lâtından mütevellit borçlar döviz olarak tediye olunmaz. Bu kabil borçlar tediye günündeki borsa rayici üzerinden Türk parası olarak tediye olunur.

Madde 12 — Maliye Vekâleti namına borsa komiserliği ve kambiyo murakipliği kambiyo ve nukut ve tahvilât muamelâtına ait hususatın tetkiki için banka ve bankerler ve ticarethaneler ve sair müessesattaki evrak ve defterleri tetkike salâhiyetlidir. Bu müesseseler komiserlik veya murakiplikten istenilen evrak ve vesaik ve her nevi malûmatı ibraz ve itaya mecburdurlar.

Madde 13 — Borsa acenteleri acentelikten başka hiç bir iş yapamaz. Kendi nam ve hesaplarına kambiyo ve nukut ve esham ve tahvilât alıp satamaz ve aldırıp sattıramaz. Bunlar muamelelerini günü gününe defterlerine kaydetmeğe ve aynı günde bir cetvelle borsa komiserliğine veya murakipliğe bildirmeğe mecburdurlar.

Madde 14 — İthalât emtiası bedellerinin tediyesi için bankalardan döviz tedariki ancak bu ithalâta ait olup gümrük idarelerince verilecek olan muamele vergisi makbuzunun ibraz ve teslîminde mümkündür. Verilecek döviz miktarı malın makbuzdaki muamele vergisinin esaslarından birini teşkil eden maliyet fiatını tecavüz edemez. Fazla kambiyo almak maksadile maliyet fiatını hakikî miktar ve ihtiyacattan ziyade göstermek memnudur. Muamele vergisinden müstesna olan ithalât dövizi murakiplikçe yapılacak tetkikat neticesinde temin olunur.

Madde 15 — Bankalar muamele vergisi makbuzu alınmadan evvel müşterilerine işin tekâmül safhalarında döviz avansı yapabilirler. Tacirlere bu suhuleti gösterebilmek için bir miktar açıktan döviz almak isteyen bankalar olursa Maliye Vekâletinin tesbit eyleyeceği bir miktar için müsaade olunur.

Madde 16 — Gümrükten alınacak muamele vergisi makbuzunun istilzam eylediği döviz miktarının bir kısmı veya hepsi daha evvel tedarik edilmiş veya tediye edilmiş ise o miktarı bankalar tenzil ederek mütebakisini tediye edeceklerdir.

Madde 17 — Maliye Vekâletinin malûmatı olmaksızın Türkiyeden esham ve tahvilât ve kambiyolarının ve Türk parasının ihracı memnudur.

Madde 18 — Açıktan veya borsa ve banka haricinde yapılan tahvilât ve kupon alım ve satımı sipekülasyondur.

Madde 19 — Maliye Vekâletinin mezuniyeti alınmadıkça Türkiyeye esham ve tahvilât ve kupon ithal olunamaz.

Madde 20 — Coberler kendi nam ve hesaplarına da olsa borsadan esham ve tahvilât alıp satamazlar.

Madde 21 — Mubayaa olunacak tahvilât, kuponlarile beraber eshabı namına ancak bankalarda muhafaza olunabilir.

Madde 22 — Açıktan veya borsa ve bankalar haricinde yapılan veya ihtiyaç listesine muvafık olmayan ecnebi nukudunun alım ve satımı sipekülasyondur.

Madde 23 — Efektif ecnebi nukudunun alım ve satımı kambiyo hakkındaki ahkâma ve ihtiyaç listesine tevfikan bankalar ve bangerlerce icra edilir.

Sarraflar, yalnız ecnebi parasını Türk parasına tahvil edebilirler. Tahvil ettikleri ecnebi paralarını banka ve bangerlere satmağa mecburdurlar.

Madde 24 — Kambiyo ve nukut esham ve tahvilât işleri peşin olarak yapılır. Bunların teslim ve tesellümü akit gününün ertesi akşamına kadar ifa ve ikmal olunur.

Madde 25 — Ecnebi dövizi, nakit çek ve bonolar ve poliçeler ve hesabı cariler Maliye Vekâletinin muvafakati olmadıkça bankalardan başka kimseye ciro edilemez.

Madde 26 — Kambiyo ve nukut ve esham ve tahvilâtı satmağa ve almağa mezun banka ve bangerler aldıkları ve sattıkları dövizin ve esham ve tahvilâtın nevi ve miktaralrı ile tarihini ve alış ve verişin icra edildiği saat ve dakikayı ve fiatını ve müşterinin isim ve hüviyetini ve imzasını güsterir dip koçanlı bir vesika vermeğe ve bu muamelelerini aynen murakiplikçe musaddak bir deftere kayit etmeğe ve bu defterlere bir gün zarfında yazılı olan muameleleri ertesi günü öğleye kadar bir bordro ile murakipliğe bildirmeğe mecburdurlar.

Madde 27 — Eşhas ve müessesatın bankalar nezdindeki Türk lirası hesabı carisinden döviz hesabı carisine münakale icra edilemez.

Madde 28 — Bankalar ve bangerler nezdindeki döviz hesabı barisinde bakiyei matlupları mevcut olan eşhas ve müessesat bu mevcutlarını ihtiyaç listesine tevafuk eden ihtiyaçlar için istimal edebilecekleri gibi banka kişelerinde veya borsalarda da sattırabilirler.

Madde 29 — Bu kararnamede yazılı ahkâma muhalif harekette bulunanlardan 22 - 2 - 1930 ve 1567 numaralı kanun mucibince hükmolunacak para cezalarının tahsilinde yarısına kadarı muhbirlerine verilir.

Madde 30 — kambiyo murakibi bulunmayan mahallerde bu vazifeler o mahallin en büyük mal memuru tarafından ifa olunur.

Madde 31 — Memleket haricine nakit ve kambiyo esham ve tah-

719

vilâtı doğ rudan doğrya veya bilvasıta ve Maliye Vekâletinin müsaadesi olmaksızın ihraç etmek ve harice sermaye kaçırmak memnu olduğundan girdikleri iş icabı ve bilhassa ınşaat şirketleri ve müteahhitler bu işlerinin ifası esnasında hesaben hariçten getirtip sarfetmege mecbur oldukları dövizleri Türkiyede hangi bankaya sattırdıklarını, sorulduğu takdirde ispat edici vesaiki hazır bulundurmağa mecburdular.

Madde 32 — Bu kararnamenin neşrinden evvelki ithalâttan mütevellit kambiyo ihtiyaçları murakiplikçe yapılacak tetkikat neticesindeki mezuniyete bağlıdır. Bu gibi döviz ihtiyaçları için kararname neşrinden itibaren on beş gün zarfında beyanname verilmek ve müracaat vesikası alınmak lâzımdır.

Madde 33 — İhracı kanunen memnu olan madenî altın, bu kararname ahkamına tabi değildir. Kanunu mahsusundaki hükümlere tabidir.

Tashih

Altıncı seri 66, 67, 68 sayılı Ceridei Adliyenin 3266 ıncı sahifesinde ihtar cezasile tecziye edilenler meyanında ismi neşredilen Istanbul 4 üncü müstiği sabıkı Hatemi Beye hususu mezkûrdan dolayı vesaya yapılmış ve neşriyatı vakıanın sehve müstenit bulunduğu bittahkik anlaşıldığından keyfiyet tashih olunur.

720

T. TEVHİDİ İÇTİHAT KARARLARI

Temyiz Mahkemesi Heyeti Umumiyesinin 4 - 12 - 1929 tarih ve 27 - 16 numaralı Tevhidi İçtihat kararı

Üsküdar ve Kadıköy Su şirketi tarafından kablelharp ihraç edilip bedeli altın frank üzerinden tediyesi taahhüt olunan istikraz tahvilleri şirketi mezkûrece evrakı nakdiye ile satın alınmakta olduğundan bahisle eshabı tahviller ile şirket arasında tahaddüs eden dava neticesinde: Mezkûr tahviller bedelinin altın frak olarak tahsiline dair verilen hükümler Temyiz Mahkemesi üçüncü hukuk dairesince nakız ve Ticaret dairesince tasdik edilmek suretile hasıl olan ihtilâfı içtihadın tevhidi zımnında cereyan eden müzakere neticesinde: Şirket tarafından istikraz edilen para altın frank olmakla hadise, evrakı nakdiye ve tevhidi meskûkât kanunlarının dairei şümulünden hariç olup istikraz mukavelesinde vadesi hulûl etmiş kuponların veya satın alınmasına karar verilen tahvilât bedellerinin altın frank olarak Istanbulda tediyesi meşrut bulunmasına ve akit, tediye mahallinde kanunî rayici olmıyan bir para üzerine varit olduğu ve harfiyen icrası şart kılındığı takdirde borcun aynen ifası da ahkâmı kanuniye iktizasından bulunmasına mebni satın alınmak istenilen tahvilâta mukabil mukavele ve taahhüt veçhile altın Fransız frangı lâzım geleceği ve binaenaleyh Ticaret dairesinin kararı muvafık olduğu ittifakla takarrür etmiştir.

Temyiz Mahkemesi Heyeti Umumiyesinin 4 - 12 - 1929 tarih ve 1 - 15 numaralı Tevhidi İçtihat kararı

Ereğli havzai fahmiyesi maden amelesinin hukukuna müteallik 10 - 9 - 337 tarih ve 151 numaralı kanunun sair madenlerde çalışan ameleye de teşmil edileceğini kabul eden Temyiz 3 üncü hukuk dairesi ile bu kanunun Ereğli havzai fahmiyesi maden amelesinden gayrısının hukukuna kabili tatbik olmadığını tahtı karara alan Temyiz Birinci Hukuk dairesi arasında hasıl olan ihtilâfı içtihadın, tevhidi zımnında cereyan eden müzakere neticesinde mevzuunu ifade eden sernamesile 7 inci maddesi mündericcatına ve Büyük Millet meclisinin 31 - 1 340 tarihli tefsirine nazaran mezkûr kanun Ereğli ve Zonguldak havzai fahmiyesine ait olduğu ve ahkâmının havzada çalışan ameleye müteallik ve münhasır olup başka mahallerde bulunan madenlere şumulü olmadığı ekseriyetle takarrür etmiştir.

721

D. Ş. KARARLARI

Şurayı Devlet Mülkiye Dairesinin 16-2-1930 tarih ve 394-504 numaralı mazbatası

Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyetinin menafii umumiyeye hadim cemiyetler meyanına ithaline dair Başvekâleti Çelilenin 9-2-1930 tarih ve 426 numaralı tezkeresi dairemize havale buyrulmuş olmakla okundu:

Mezkûr cemiyetin tetkik edilen nizamnamesine göre halkı israfatla mücadeleye hesaplı ve tutumlu yaşamağa ve tasarrufa alıştırmak ve yerli mallarını tanıtmak, sevdirmek ve kullandırmak ve bunların miktarını çoğaltmak ve sürümlerini temin etmek gayesile teşekkül ettiği ve bu maksada vasıl olmak için teessüsündenberi muhtelif vesaite müracaatla faaliyet gösterdiği anlaşılmış ve bu yoldaki hizmetlerin memleketin iktısadî tealisine icra edeceği tesir itibarile umumî menfaatt ve ehemmiyeti aşikâr bulunmuş olduğundan bu cemiyetin menafii umumiyeye hadim müesseseler meyanına ithaline ve keyfiyetin bir kere de Heyeti Umumiyeye arzına ittifakla karar verildi.

Şurayı Devlet Heyeti Umumiyesinin 25 şubat 1930 ve 48-43 numaralı kararı

Millî İktısat ve Tasarruf Cemiyetinin menafii umumiyeye ait müessesattan olduğunun tasdikine dair Mülkiye Dairesinin 16 şubat 1930 tarih ve 394-504 numaralı mazbatası Heyeti Umumiyede okundu.

Mezkûr Cemiyetin umumî menfaate hadim bir gaye ile teessüs ettiği tasdik edilimele beraber Şurayı Devletçe bir cemiyet hakkında menfaatı umumiyeye hadim olduğu yolunda karar verilmesi o cemiyetin böyle bir maksat ile vüdude gelmiş olmasından başka filiyatta muvaffakiyetle inkişafına bağlı olduğu ve her halde bir cemiyet hakkında verilecek menfaati umumiye kararının bir ikdar vasıtası olmaktan ziyade o cemiyetin mesbuk hidematını takdir manasını mutazammın bulunduğu cihetle henüz teessüs tarihi pek yeni olan mevzuu bahis cemiyet için bu kararın hidematını filen ibrazdan sonraya taliki azadan Abdullah Sabri ve Ömer Lûtfi Beyler tarafından teklif olunmuş ise de Türk Milletinin en yüksek hayatiyet hamlelerinden birini teşkil eden ve mühim miktarda vatandaşların kendisine filî iştirakini celp ve temin eyleyen işbu cemiyetin maksat ve gayesi itibaile menafii umumiyeye hadim cemiyetler meyanına konulması 25 şubat 1930 tarihinde ekseriyetle takarrür etmiştir.

722

TERFİ LÂVHALARI

TETKİK ENCÜMENİNCE 23-2-930 TARİHİNDE TANZİM BUYURULAN

YEDİNCİ TERFİ LÂVHASI

BİRİNCİ DERECE

Sıra No.	Sicil No.	Memuriyet ve Esami	
1	3604	Malkara müstantiği Mehmet Besim	Bey
2	2829	İnebolu müstantiği Mehmet İhsan	»
3	4262	Sandıklı müstantiği Elvan	»
4	4309	Ezine müstantiği İbrahim Halil Sükûti	»
5	4841	Pasinler müstantiği Süleyman Nazif	»
6	4335	Kırkağaç müstantiği Mehmet Abdullah	»
7	4336	Sinirkent müstantiği Ali Sacit	»
8	33	Mihalıççık müstantiği Ali Galip	»
9	2570	Ergani müstantiği Ali İbrahim	»
10	2338	İnegöl ceza hâkimi Ahmet Nizamettin	»
11	2968	Gümüşhacı köy müstantiği Mehme Arif	»
12	4196	Istanbul aza mülâzimi Ali Adil	»
13	2729	Sındırğı müstantiği Yaser	»
14	4465	Tavşanlı müstantiği Ali Haydar	»
15	4484	Söğüt müstantiği Mehmet Ali	»
16	4460	Söke müstantiği Ali Şefik	»
17	4481	Günan müddei umumisi Ali Haydar	»
18	4498	İnegöl müstantiği Mehmet Tevfik	»
19	4482	Mut müstantiği Ahmet Celâl	»
20	2965	Gebze müstantiği Kadri	»
21	4470	Refahiye müstantiği Abdurrahman	»
22	4463	Alucra müstantiği Mehmet Mahir	»
23	4485	Gülnar müstantiği Rağıp	»

723

Sıra No.	Sicil No.	Memuriyet ve Esami	
24	4471	Gerze müstantiği Mustafa Kemal	Bey
25	4124	Karacabey ceza hâkimi Hâsan Tahsin	»
26	4500	Karadeniz Ereyli müstantiği Lütfi	»
27	4474	Yıldızeli müstantiği Abidin	»
28	2810	Erdek müstantiği İbrahim	»
29	4562	Dursunbey müstantiği Mehmet	»
30	4551	Nalluhan müstantiği Ali	»
31	4570	Garzan müstantiği Ahmet Sabri	»
32	4591	Savur müstantiği Musa Kâzım	»
33	4761	Kuruçay müstantiği İsmail Hakkı	»
34	4759	Erzurum müddei umumî muavini M. Kâşif	»
35	4765	Urfa müddei umumî muavini A. Emin	»
36	4772	Savur müddei umumisi Hacı Mehmet	»
37	4789	Palu müstantiği Hüseyin Rahmi	»
38	4952	Sasun sulh hâkimi Halil Sıtkı	»
39	45	Genç müstantiği İsmail Edip	»
40	4912	Keskin müddei umumisi Yusuf Bahri	»
41	4702	Ankara aza mülâzimi Ahmet Rasim	»
42	4916	Petürke müddei umumisi Hüseyin	»
43	4922	Ergani-Osmaniye müddei umumisi Mehmet Cemalettin	»
44	4959	Viran şehir müddei umumisi M. Asım	»

Birinci dereceden ikinci dereceye terfia şayan hâkimler berveçhi balâ kırk dört zattır.

23 - 2 - 930

İKİNCİ DERECE

Sıra No.	Sicil No.	Memuriyet ve Esami	
45	3132	Ankara sulh hâkimi Süleyman Sabri	Bey
46	3319	Fenike müddei umumisi Halil Hilmi	»
47	3708	Mürefte sulh hâkimi Hüseyin Avni	»
48	730	Kavak sulh hâkimi Ahmet	»
49	4071	Gökabat sulh hâkimi Recep Remzi	»
50	1110	Çarşamba sulh hâkimi Ömer Macit	»
51	4032	Yozgat sulh hâkimi Behaettin	»
52	4128	Ünye müddei umumisi Ahmet Arif	»
53	4141	Kandire hâkimi İbrahim Bedrettin	»
54	4111	Aksaray aza mülâzimi Hacı Hüseyin	»

224

Sıra No.	Sicil No.	Memuriyet ve Esami	
55	1036	Kıbrıscık sulh hâkimi İsmet	Bey
56	1408	Yanbolu sulh hâkimi Hüseyin Hüsnü	»
57	3066	Gemlik ceza hâkimi Mehmet Cemil	»
58	3725	Kozan müstantiği Ali Rıza	»
59	1035	Refahiye müstantiği Ali Ülvi	»
60	1019	Sinop müstantiği Ali Ülvi	»
61	4118	Lice müstantiği Nizamettin	»
62	4330	Nazilli hukuk hâkimi Necmettin	»
63	4361	Pertek hâkimi Hasan Sabri	»
64	2145	Silinti sulh hâkimi Salih Zeki	»
65	4085	Gebze ceza hâkimi Cevat	»
66	1739	Kocaeli müstantiği Mehmet Hilmi	»
67	3227	Trabzon müstantiği M. Muammer	»
68	1817	Tekirdağı müstantiği Osman Tevfik	»
69	4439	İzmir Müstantiği Mustafa Bekir	»
70	1484	Tarsus müstantiği Halil Kâmil	»
71	594	Kars müstantiği M. Şefik	»
72	446	Erzincan müstantiği Ahmet Şevki	»
73	688	Bitlis aza mülâzimi Mehmet Veysi	»

İkinci dereceden üçüncü dereceye terfia şayan hâkimler berveçhi balâ yirmi dokuz zattır.

22 - 1 - 930

ÜÇÜNCÜ DERECE

Sıra No.	Sicil No.	Memuriyet ve Esami	
74	4074	Kocaeli azasından Mehmet Ali	Bey
75	3376	Bolu sulh hâkimi Abdullah Lâtif	»
76	1086	Kilis kukuk hâkimi İbrahim Ethem	»
77	1829	Kastamonu sulh hâkimi Mehmet Salim	»
78	3460	İsparta müddei umumisi İbrahim Ethem	»
79	985	Dördüncü sınıf Adliye müfettişi M. Haşim	»
80	258	İstanbul müddei umumî baş muavini Kemal	»
81	187	Ödemiş azasından Sırrı	»
82	1082	Adana ceza hâkimi Rauf	»
83	334	Sivas müstantiği Ahmet Hamdi	»
84	1471	Trabzon müstantiği Mehmet Sabri	»

A25

Sıra No.	Sicil No.	Memuriyet ve Esami	
85	261	Antalya müstantiği Halil Kâmıl	Bey
86	448	Karaköse azasından Mştüak	»
87	380	Esthiye azasından Hıdır Hilmi	»
88	1560	Fekişehir mahkemei asliye azasından İ. Hakkı	»

Üçüncü dereceden dördüncü dereceye terfia şayan hâkimler berveçhi balâ on beş zattır.

23 - 2 - 930

DÖRDÜNCÜ DERECE

Sıra No.	Sicil No.	Memuriyet ve Esami	
89	1259	İzmir asliye ceza reisi Ramazan	Bey
90	1577	Kayseri müddei umumisi Rifat	»
91	2048	Muğla müddei umumisi İsmail Kemalettin	»
92	1047	Ankara asliye azasından Hayrullah	»
93	332	Balıkesir müddei umumisi Ömer Cemil	»
94	2065	İstanbul sulh hâkimi Hayri	»
95	629	Siirt asliye reisi Hamdi	»
96	1151	Sivas müddei umumisi Osman Sami	»

Dürdüncü dereceden beşinci dereceye terfia şayan hâkimler berveçhi balâ sekiz zattır.

23 - 2 - 930

BEŞİNCİ DERECE

Sıra No.	Sicil No.	Memuriyet ve Esami	
97	1951	Istanbul asliye ikinci ceza azasından Mehmet Kâzım	Bey
98	2014	Ankara asliye ceza reisi Kemal	
99	2061	Istanbul asliye ikinci hukuk reisi Ahmet Kâzım	»
100	2053	Ankara birinci hukuk reisi Şefkatî	»
101	2077	Bursa asliye hukuk reisi Mustafa Nail	»
102	2657	Istanbul dördüncü hukuk reisi şerefettin	»
103	245	Iikinci sınıf Adliye müfettişi Sadi	»
104	18	Ceza işleri müdür muavini Muhittin	»

Beşinci dereceden altıncı dereceye terfia şayan hâkimler berveçhi balâ sekiz zattır.

23 - 2 - 930

226

ALTINCI DERECE

Sıra No.	Sicil No.	Memuriyet ve Esami	
105	2071	Hukuk İşleri Müdürü Sabri	Bey
106	2270	Ceza İşleri Müdürü Aziz	»
107	904	Teftiş Heyeti reisi Selim Nafiz	»
108	2035	Baş Müfettiş Cevdet	»

Altıncı dereceden İkinci sınıf hâkimliğe terfia şayan görülen hâkimler berveçhi balâ dört zattır.

23 - 2 - 930

Birinci dereceden	44
İkinci dereceden	29
Üçüncü dereceden	15
Dürdüncü dereceden	8
Beşinci dereceden	8
Altıncı dereceden	4
Yekûn	108

727

MÜTALEALAR

CEZAÎ MÜTALEALAR

Hariciye Vekâletine yazılmıştır.

Ceza kanununun 544 ve 545 inci maddeleri yalnız dilenciler ve on beş yaşından aşağı çocukları dilenciliğe sevkedenler hakkında ahkâmı cezaiyeyi ihtiva edip serseri mazannai sui eşhas hakkında ayrıca cezaî bir hükmü muhtevi değildir. Ceza kanununun 590 ıncı maddesi mucibince sair kanunların ceza kanununa muhalif ahkâmı mülga bulunduğuna göre dilenciler ve on beş yaşından aşağı çocukları dilenciliğe sevkedenler hakkında ceza kanununun mezkûr maddeleri tatbik edilmek ve ceza kanununda serseri ve mazannai sui eşhas hakkında bir hüküm mevzu bulunmadığına nazaran da bu gibiler hakkında mezkûr serseri mazannai sui eşhas hakkındaki kanun hükmü tatbik edilmek icap edeceği ve binaenaleyh mezkûr kanunun ceza kanununa muhalif bulunmayan hükümlerinin mer'i bulunduğu arzolunur.

9 - 9 - 929

Dahiliye Vekâletine yazılmıştır.

Kadın oynatmak filinin müstelzimi mücazat olması için Türk Ceza kanununun 420 inci maddesinde yazılı olduğu üzere açık yerlerde veya halkın suhuletle muttali olabileceği mahallerde fuhuş maksadile işlenmiş olması lâzımdır. Bu kuyut ve şurut haricinde olarak gizli kadın oynatmak fiilinin cürüm teşkil edemiyeceğine ve ceza kanununun birinci maddesinde «kanunun sarahaten cezalandırmadığı fiil için kimseye ceza verilemeyeceği tasrih edilmesine nazaran kapalı yerlerde ve bilhassa ev içinde yapılan hareketlerden dolayı hukukan müstelzimi muaheze bir cihet olmadığı gibi 326 ıncı maddenin de tatbikine imkân bulunmadığı mütalâaten arzolunur.

22 - 10 - 929

Trabzon C. müddei umumiliğine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 112 inci maddesinin son fıkrasındaki hâkim tabirinden maksadın karar hâkimi olduğu beyan olunur.

19 - 11 - 929

5477

Trabzon C. müddei umumiliğine Tg. E.

Karar hâkimliği teşkilâtı yapılıncıya kadar ceza muhakemeleri usulü kanununun muvakkat A. maddesinin ikinci bendile müstantiklerce C. M. U. liğinin tevkif talebine karşı maznunun mevkuf olmayarak tahkikatın icrasına, tevkife, tevkifin istirdadına, kefaletle salıvermeğe, muhakemenin men'ine dair verilecek kararların mensup oldukları asliye mahkemesi reis veya hâkiminin tasdikile tekemmül etmesi usulü konulmuş olduğundan 200 üncü madde mucibince son tahkikatın açılması kararile birlikte verilecek olan gayri mevkuf maznunun tevkifine ve maznun mevkuf ise mevkufiyet halinin devamına mahal olmadığı hakkındaki kararlarla 112 inci madde mucibince yapılan tetkikat neticesinde maznunun serbest bırakılmasına dair verilecek kararlar tasdika tabidir. Keyfiyetin olveçhile mezkûr hususu istilam eden Sürmene müddei umumiliğine tebliği.

23 - 12 - 929

Çorum C. müddei umumiliğine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 422 inci maddesile ilga edilen usulü muhakematı cezaiye kanunu ve zeyilleri olup muhakimin teşkilâtına ait ahkâmı muaddel kanunun beşinci maddesile muvakkat maddesine bir fıkra ilâvesi hakkındaki 2 - mart - 927 ve 981 unmaralı kanun elyevm mer'i bulunmuş olduğundan mezkûr kanun veçhile müddei umumi veya müstantiğin gaybubetinde kendilerine baş kâtipler vekâlet edeceklerdir.

Keyfiyetin olveçhile mezkûr hususu istilâm eden Hamitözü hâkimliğine tebliği

19 - 1 - 930

Sultaniye C. müddei umumiliğine Tg. E.

Memurların memuriyet vazifelerinde mütevellit veya vazife esnasında işledikleri suçlarda sair şahısların da methaldar bulunduğu takdirde memurlar hakkında memurin muhakemat kanununa tevfikan muamele ifası ve diğerleri hakkında umumî hükümler dairesinde müddei umumiliklerce takibat icrası icap eder, Şu kadar ki bu gibi hallerde mezkûr kanunun 15 inci maddesinde tasrih edildiği üzere ancak muhakemeleri tevhiden memurun tabi olduğu mahkemede rüyet edilir.

Bu itibarla Muhtar Mehmede tebean hiç bir memuriyet sıfatı olmayan Hacı Mehmet hakkında tahkikat icrası ve tevkif müzekkeresi kesilmesi idare heyetinin vazife ve salâhiyeti haricinde olup salâhiyet

727

harici verilmiş olan tevkif kararı ise hükümsüz bulunmuş olduğundan mezkûr müzekkere hükmünün infaz edilmeyerek bu hususta memuriyetinizce doğrudan doğruya kanunî takibat icra edilerek neticesinin bildirilmesi.

21 - 1 - 930

Kırklareli C. müddei umumiliğine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 112 inci maddesi mucibince mevkufiyet halinin devamına mahal olup olmadığına dair resen yapılacak tetkikatın son tahkikatın açılmasından sonka da yapılması icap ederse de 113 üncü maddede tasrih edildiği veçhile bu tetkikatın duruşma icra suretile olmayıp evrak üzerinde yapılmak lâzım geleceği tavzihan beyan olunur.

3 - 2 - 930

Alâiye C. müddei umumiliğine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 112 inci maddesi mucibince son tahkikatın açılmasına karar verildikten sonra da yapılması icap eden mevkufiyet halinin devamına mahal olup olmadığı hususatına dair olan tetkikatın kanunun 113 üncü maddesi mucibince duruşma yapılmaksızın ve 124 üncü maddesinin ilk fıkrası hükmünce işe vaziyet eden salâhiyetli mahkeme tarafından yapılması icap eder.

15 - 2 - 930

Vekâleti Celileye yazılmıştır.

Istanbul müddei umumiliğinden gelen 16 - 11 - 929 tarih ve 108 - 145 numaralı tahriratta: İlânen yapılacak tebligatlarda hususî gazeteler ücret istediklerinden bunun nasıl temin olunacağı ve resmî gazete ile ilânın maksada muvafık olup olmadığı sorulmaktadır.

İlânen yapılacak tebliğlerde derç ve neşredilecek gazetelerin intihabı keyfiyeti tebliğ yaptırılmakla mükellef makama ait olduğu ceza muhakemeleri usulü kanununun 37 inci maddesi hükmünden bulunmasına nazaran ilânın resmî veya hususî gazetelerden hangilerinde neşredilmesi lâzım geleceğinin takdiri M. U. liğe ait bulunmuştur. Şu kadar ki bu teblıgatın hususî gazetelerle icrası tensip edildiği surette ücretinin nasıl tediye edileceği hususu muhasebe müdüriyetini alâkadar ettiğinden keyfiyetin dairei mezkûreye havalesine müsaadei vekâletpenahileri arz ve rica olunur.

31 - 1 - 930

230

ADLÎ ŞÜUN

İSVİÇRE «NÖŞATEL» DARÜLFÜNUNU REKTÖRÜ M. «DÜ PAKİYE» NİN

Konferansı

Mösyö Dü Pakiye kimdir?.

Mösyö dü Pakiye; İsviçrede tanınmış bir hukukçudur Nöşatelin asil ve eski bir ailesine mensup olan müşarünileyh aynı zamanda Nöşatelin istinaf ve temyiz mahkemesini teşkil eden kantonal mahkemesi hâkimlerindendir. Zurihte ve Balde münteşir Almanca iki büyük hukukî mecmua ile Lozanda münteşir diğer bir hukukî mecmuadaki makaleleri ve Lozan ve Nöşatel darülfununundaki (hukuk ilmine methal) unvanlı dersleri kendisine İsviçrede şöhret temin etmiştir. İsviçre federal temyiz mahkemesine Nöşatel kantonundan aza intihabı lâzım geldiği takdirde Mösyö Dü Pakiye bugün en kuvvetli namzet olarak görünmektedir.

19 Mart 930 tarihine müsadif çarşamba günü Darülfünun dershanesinde Nöşatel darülfununu rektörü ve hukuk fakültesi prôfesörlerinden Mösyö (Dü Pakiye «Dupagquie») oldukça kalabalık bir samiin huzurunda (kanun ile hâkim arasındaki münasebet – La relation entre la loi et le juge) unvanı altında bir konferans verdi.

Bu yüksek hukukçunun konferansını hulâsatan derç etmeyi, Adliye Ceridesi karileri için faideli gördük.

***

Mösyö dü Pakiye; konferansında hâkimin kanunu mutlak olarak aynen mi yoksa ihtiyacatı hazıranın vukua getireceği tahavvülleri nazarı itibara alarak mı tatbik etmesi lâzım geleceğini münakaşa etmiş ve on dokuzuncu asırın Fransız ve Alman ulemasının nazariyelerini teşrih etmiştir:

731

Fransız inkilâbından büyük miktarda müstefit olan hukuku medeniye alemi; on sekizinci asırın sonlarına doğru hâkimi kanunu medeninin dar hudutları arasında ifayı vazifeye mecbur bir vaziyette görüyordu; onun içindir ki bu zamanda Fransız hukukşinasları hukuku medeniyeyi değil ancak kanunu medeniyi şerhe başladılar.

Almanyada bu ilmî fikri, hukukun babası itlakına seza büyük alimlerin eserlerinde görüyoruz. Yering, Savinyi gibi ulema bu fikrin naşiridir. Bu devirde Alman hukukuna hâkim olan yalnız (mantık, logique) dir. ve (Savinyi) ye göre hâkim; kanunun ve mantığın kör bir hadimidir. hukukî hadiseleri bir ameliyei hesabiye gibi halletmelidir.

Yirminci asırın başlarında Fransız hukuk nazariyatında esaslı bir inkilâp yapan diğer bir nazariye görüyoruz. Bunu ilk defa Nanns darülfununu müderrislerinden profesör (Jeni, Geny) (tefsir usulleri hukuku hususiyenin menabii) (Methodes d'interpretation et sources en droit prive) eserile ortaya atıyor profesör Jeniye nazaran kanun sabittir. Fakat hayat sabit değildir onun için kanun (alastikî flexible) olmalıdır. Hâkim kanunu hadiselere tatbik etmeli, daha doğrusu gözlerini kanundan çıkararak hukukun teşekkül ettiği sahaya çevirmelidir. Ve gene bu fikrin mürevvici diğer bir hukuk alimine nazaran hâkimin kanunu tatbik ederken nazarı dikkate alacağı cihet onu yapanların fikri değil belki eğer o kanun bugün yapılmak lâzım gelseydi nasıl yapılması icap ederdi, bunu düşünecektir.

Muhterem hatip bundan sonra Belçika hukukşinaslarına nakli kelâm etmiş ve (Döpanj), tefsir usulleri namındaki eserile Nans darülfununu hukuk fakültesi müderrislerinden Mösyö (Renard) ın konferanslarından müteşekkil (hukuk, mantık, aklıselim) namındaki kitabından bahsetmiş ve demiştir ki: Mösyö Panje göre hâkimin muameleleri hayatın şeraiti hazırasına tevafuk etmelidir. Ona göre her kanun tesisî kaideler; (Regles Constitutives) ve (surî kaideler Regles normatives) olmak üzere ikiye ayrılır birincisi mevzubahs olduğu zaman hâkim; bu nevi kaidelere aynen ittiba etmekle mükelleftir. Çünkü burada vazı kanun vuzuh istemiş ve sükûnu aramıştır. Meselâ; hakkın suku-

232

tu müruru zamanını gösteren ahkâmı kanuniye gibi. İkinci nevi kaideler mevzubahs olduğu zaman hâkimden istenen, kanunlara riayeti mutlaka değildir. Çünkü vazı kanun burada bir kaide, bir (fikri umumî ideegenerale) vermiştir. Hâkimin bu (fikir, idee) lere merbut olması kâfidir. Surî kaidelerin tatbikatını (haksız muamelelerden mütevellit mes'uliyet) de görüyoruz. Filhakika klasik mektep bu nevi mes'uliyetin tekevvünü için (kusur, faute) u şart ittihaz ediyordu. Halbuki son bir nazariye (tehlike, risque) yi kâfi addediyor. Binaenaleyh tehlikenin vücudu patronu zarar ve ziyan ile mes'ul etmeğe kâfidir. ve bu gün otomobil kazaları üzerinde hâkim olan nazariye budur.

Mösyö Ronara göre mesaili hukukiyenin halli için mantık kâfi değildir. Bilâkis (Casuisme) lâzımdır. Yalnız mantık ile elde edilecek bir adalet (aklı selim) (bons sens) a muhalif olur.

Almanyaya gelince: Alman hukuku çok (abstrait), çok ilmî ve hayatın tahavvülâtına uygun olmaktan uzaktır. 1906 dan sonra kanunu medeninin mutlakıyetine karşı ahrarane efkâr ile meşbu bir ehli salip hukuk ordusu çıkıyor. Ve (serbest hukuk) mektebini tesis ediyor. Bu ordunun dümdarları protayonistes Roma hukukunu ve binnetice siseronun (kanunun harfiyen tatbiki hâkimi haksızlığa sevkeder) mefhumunu umde ittihaz etmiştir. Bu mektebin en mühim şahsiyeti (Fuhst, Fuchst) dir. Bu mektebe göre hâkim tekmil kanunî kayıtlardan azade değildir fakat belki hükmederken sociolement hükmetmekle mükelleftir.

Muhterem profesör Mösyö dü Pakiye bundan sonra Türk kanunu medenisinin ikiz bir kardeşi addettiği İsviçre kanunu medenisine girmiş ve kanunu medeninin federalize edildiği zamana kadar kanton vazı kanun ve hukukşinaslarının hâkimin kazaî kudreti hakkındaki talâkkilerini bir kaç kelime ile hulâsa ettikten sonra Türk ve İsviçre kanunu medenilerinin birinci ve ikinci maddelerine geçmiş ve kanunu medenimizin ilk maddesinin bu son nazariyeye tercüman olduğunu beyan ettikten sonra demiştir ki:

Kanunu medenimizin projesini hazırlayan (Mösyö Huber) Alman serbest hukuk mektebinin taraftarı idi. Kanunu

733

medenimize nazaran hâkim kanunda sarahat olmayan yerlerde adeti tatbik etmek ve adet bulunmadığı takdirde vazıı kanun gibi hareket etmekle mükelleftir. İsviçrede bu fikrin mürevvici olarak (Rayhel, Gmur, Manta) gibi ulama mevcuttur.

Bundan sonra Mösyö dü Pakiye kanunu medeninin tedvinini müteakip İsviçre federal mahkemesinin birinci maddenin tatbikatına ait telâkkilerini 18 senelik tecrübelerine istinaden anlatıyor.

Kanunu medeninin ilk neşrini müteakip bazı hukukşinaslar birinci maddenin hâkime verdiği salâhiyet karşısında tevehhuş ettiler ve bunun hâkimi, (keyfî harekette, arbitraire) ye sevkedeceğini iddia ettiler fakat temyiz mahkemesi (kanunun metnine preeminence du texte legal) sadık kaldı. zaman geldi ki hâkim için o kanunu tatbik müşkül olduğu halde temyiz mahkemesi gene tatbikten çekinmedi. Hulâsa kanunu bazen bir (Efendi, Maitre) hatta bazen bir (ilah, Dieu) talâkki etti.

Temyiz mahkemesi; kanunun bir çok boşluklarını nazariyeerle doldurdu. Fakat bu hususta daima pratik ihtiyaç ve mülâhazalardan mülhem oldu. misal olarak (menafiin tevzini la balances des interets) menfaatlerini himaye için bir sindika teşkil ediyorlar ve bu suretle iktisap ettikleri kudretle patronlar üzerinde amil olarak onları sindikaya dahil olmayan ameleyi kabulden men ve hatta ihracını talep ve gırev ile tehdit ediyorlar federal temyiz mahkemesi diyor ki: Amelenin tardı ekmeğinden mahrumiyetini ve felâketini intaç ediyor. Hariçte iş bulamıyor ve binnetice sefalete mahkûm oluyor. Burada amelenin (menfaati hayatî, interet vital) dır. Halbuki sindikanın zararı okadar ağır değildir. Menafii tevzin ederek sindikanin hareketi (ahlâka mugayir bir muamele acte contraire aux bons moeurs) talakki ve sindikayı zarar ve ziyan ile mahkûm etmiştir.

Kanunu medenimizin ikinci maddesindeki (hüsnü niyet, bonne foi) ti tatbikte hüküm, büyük bir (ihata Circonscription) ile hareket etmelidir, bu hususta temyiz mahkemesi (hakkın sui istimali de l'abus de drait) nazariyesinden istifade etmiş fakat bunu azamî bir itidal ile tatbik eylemiştir.

234.

Hadise: İki şahıs noter huzurunda bir akit yapıyorlar. Fakat akit kanunun tayin ettiği eşkâle uymadığı için (forme-şekil) noktasından batıldır. âkitlerden birisi bu butlana esnayı akitte vakıf fakat bilâhare bu butlandan istifade için sükût ediyor. Binnetice dığer tarafı hataya sevk etmiş ve daha doğrusu onu aldatmiş oluyor. Temyiz mahkemesi butlana vakıf olan şahsın sui niyetine istinat ederek esasen batıl olması ve feshi icap eden bu akti muteber addetmiştir.

Bundan sonra hatip; Mösyö (Jeni) nin de İsviçre kanunu medenisinin birinci maddesinde serdedilen hükme iltihak ettiğini beyan ederek hâkimin şu salâhiyeti teenni ile tatbik etmesi lâzımgeldiğini tekrar etmiş ve İsviçre avukatlarının, hâkimleri ekseriya hislerine ve hususî noktai nazarlara tebean ve merhamet saikasile hükmetmekle tenkit ettiklerini ve binaenaleyh hüsnü niyeti taharri maksadile hâkimin (ukudatın selâmetini - la securite des trausactions) u ihlâl etmemesini söylemiş ve alkışlar arasında konferansa nihayet vermiştir.

T. H.

GAYRİ RESMİ KISIM

Dosyaların tasnifi

İdarî dosyalar hakkında tetkik - idarî dosyaların tasnifi - umumî mülâhazalar

Büyük hidematı ammede dosyaların tasnifinde umumiyetle tatbik edilen usuller her hizmetin icabatına göre tahavvüllere maruz kalmakla beraber esası tebeddül etmeyen bazı pirensiplerin tatpikinden; hizmetlerin hususiyetine tekabül eden bazı kaidelerden ve nihayet tecrübe ve tatbikatın kabulüne iktiran etmiş âdetlerden doğar. Biz bu üç unsurun tafsilâtına girmek niyetinde değiliz; biz umumî pirensipleri izah etmek aynı zamanda bunların amelî sahada tatbiklerine ait ameliyatı göstermekle iktifa edeceğiz. Bir dosyanın temsil ettiği şeyin neden ibaret olduğunu her kes bilir; bu « aynı şeyi alâkadar eden varakalar mecmuası» diye tarif olunabilir; «varaka» ise yazılmış yahut basılmış resmî yahut hususî mahiyette, her hangi bir mevzua taallûk eden bir vesikadır. Tasnif ameliyesi evvelâ varakaların ait olduğu dosyalara tevzi ve taksim ve daha dar bir manada münasip bir nizam altında her dosyanın varakalarını sıraya koymak gayesini takip eder

Tasnifin ehemmiyeti

Tasnif ameliyesinin ehemmiyeti ve lüzumu hakkında uzun uzadıya izahat vermeye hacet yoktur. Tasnif vesikaların hüsnü muhafazasının esaslı şartı olduğunu kaydetmek kâfidir Vesikaların muhafazasından maksat onları yalnız maddî tahrip amillerinden ve beşerî dikkatsizlikten korumak değil bu muhafaza edilen vesikaları kullanabilmek, bunlardan istifade edebilmektir. Binaenaleyh bir çok vesikalar arasında gaip olmuş yani tasnif edilmemiş her vesika vücudu malûm olmadığı yahut malûm olduğu halde tekrar bulunamadığı ve kullanılamadığı için gayri mevcut gibidir. Bu suretle muhafaza ve tasnif fikirlerinin biribirine ne kadar sıkı bir tarzda bağlı oldukları tezahür eder. Daha ileride bu mülâhazattan ne istifade hasıl olduğunu göreceğız. Bir idarei umumiyenin dairelerinde mevcut bulunan idarî dosyaları temyiz eden hususî bir karekter üzerinde şimdiden tevakkuf etmek münasiptir. Bir dosyanın kat'î surette teşkil edilmiş bir mecmua gibi mülâhazasına temayül olunuyor. Bu telâkki aşi-

236

kâr bir surette bazı nevi dosyalar hakkında doğrudur. Fakat idarî dosyalar bizim noktai nazarımızdan mütalâa edilirse vaziyet aynı değildir, ve idarî dosyalar bu vasfı ancak kapandıkları yani bu dosyaların taallûk ettiği iş tamamen halledildiği veya halledilmiş görüldüğü vakit gösterirler. O zaman bu dosyalar idârî mahzentere vazolunur. Ve umumiyetle muhtevaları artık değişmez. Bilâkis alâkadar dairenin emrine amade kaldığı müddetçe dosyalar denebilir ki canlıdır. Bunlar taallûk ettikleri işle beraber doğar, bu işin tafsilâtına ait bazı varakaların ilâvesile büyür, muvakkaten (meselâ muhaberat ile) yahut kat'î surette (ayıklama gibi bazı ameliyeler ile) küçülür. Nihayet bir dosyayı teşkil eden varakalar bu dosya içinde yerlerini değiştirebilir, hatta diğer bir dosyaya geçebilir. Bundan dolayı bu varakalara bir işaret vazederek, bunlara kat'î bir mevki tayin etmenin müşkül olacağı tasavvut olunabilir; bunları tekrar bulmak, takip etmek lâzım olduğu için bunu temin zımnında izah ettiğimiz mülâhazarda mühim olarak hususî bir kayıt ve numara sistemi kullanıldı.

Sıra defteri - Varide, sadıra

Bu kayıt sistemi umumiyetle aşağıdaki tarzda cereyan eder:

Bir idareye gönderilen mazruflar evvelâ bir merkez dairesine gelir. Oradan bu mazrufların mühürleri sökülür. Ve her varaka, yahut varakalar umumî kayıt numarası denilen bir numara alır. Bu numara bir deftere yazılır, sonra varaka yahut mektuplar mezkûr merkez dairesi marifetile ait oldukları dairelere taksim edilir. Bunlar bu dairelerin «Posta» sı denilen şeyi teşkil eder.

Her daire kendı yıllık varide ve sadıra defterine kendisine gelen varakaları kaydeder.

Varide defteri umumiyetle her biri bir sütuna yazılan aşağıdaki malûmatı ihtiva eder: Daireye vürut numarası, umuî kayıt numarası, muhabere tarihi, muhabere eden daire, ve muhaberelerin hulâsası.

Sadıra defteri bunun mukabil kısmını teşkil eder. Bu defterin her sahifesi şu sütunları havidir: Sadıra sıra numarası, cevapların, yahut kararların tarihi, mürselünileyhler, cevapların yahut kararların tahlili, mülâhazat.

Ekseriya bu iki defter de bir defter haline konulmuştur, sol sahife varideye, sağ sahife sadıraya tahsis edilmiştir. Bu, aynı zamanda gelen varakanın hulâsasile buna verilen cevabı aynı zamanda göz önünde bulundurmağa müsaittir. Birbirinden ayrı iki fihrist bu defteri ikmal eder.

Bazı dairede işleri biribirini takiben ve vürutlarına nazaran kayde-

337

decek yerde bu dairelerin gördükleri işlnrin ayrıldığı sınıflara göre ayrı kayıt defterleri bulundururlar, yahut taharriyatı kolaylaştırmak için aynı defter beş, altı hatta daha fazla (taksimin mahzurlu bulunmadığı hadde kadar) kısımlara ayrılır. Bu kısımlar ister hususî fihristlere, ister umumî fihriste tekabül edebilir. Sık sık kullanılan diğer bir sistem defterin mevcut vilâyet (diğer bir idarî taksimat) adedine göre kısımları ve fazla olarak tamim; muayyen zamanlarda gelen vesikalar dahilî hizmet V. S. gibi serlâvhaları ihtiva etmesi usulüdür.

Bazen iki defter sistemi takip edilir; defterlerin birine işler, mahiyetlari itibarile diğerine vilâyetleri itibarile kayıt olunur, böylece işin ait olduğu vilâyet yahut işin yalnız mahiyeti malûm olduğu takdirde aranılan şeyin bulunulacağına itimat edilebilir. Buna «muzaaf kayıt usulü» derler.

Varıde ve sadıra defterleri ticarethanelerde tutulan yevmiye defterlerine kıyas edilebilir; diğer bir noktai nazardan mülâhaza edilirse bu defterler hakikî müfredat defteridir.

Bu defterler en büyük bir itina ile tutulmak icap eder; bunlar kısa fakat doğru ve vazih tahlilleri ihtiva etmeli ve daima daire mensuplarının emri altında bulunmalıdır.

Filhakika bu dairelere bir iş hakkındaki muamelenin ne vaziyette olduğunu öğrenmek ihtiyacı hasıl olduğu vakit varide ve sadıra defterleri tetkik edilir. Bu defterlerde bulunan malûmat taharrinin unsurlarıdır, ve doğrudan doğruya işin bulunduğu yere gitmeye müsaittir.

Umumiyetle tasnif

Bununla beraber yukarıda geçen şeylerden tasnif ameliyesinin kayıt ile sıkı münasebeti olduğuna hükmetmemelidir. Hakikatı söylemek lâzım gelirse tasnif muamelesi kayıt muamelesinden ayrılır; zira tasnif ameliyesinin istinat ettiği prensipler tamamen başkadır.

Bunun makanizmasını tafsil etmeden evvel yukarda verdiğimiz tarifi tekrarlamak icap eder. Dedik ki varakaları tasnif etmek, onları evvelâ ait oldukları dosyalara taksim etmek ve sonra münasip bir nizam içinde her dosyanın ihtiva ettiği varakaları sıraya koymaktır.

Şimdi bu tarifteki iki ameliyeyi tetkik edeceğiz.

Varakaların taksimi

Varakaların tasnifi için, varakaların ekseriya sağ yukarısına yazılan hulâsalar ve varakaların sür'atle okunması bunların mevzuları ve bin-

738

netice neyə ait oldukları hakkında sarih bir fikir vermelidir, bu, hiç olmazsa varakanın hangi guruba yani hangi göze, bu veya buna benzer hangi işlere mütəallik kartonlara konulması icap ettiğini tayine yarar.

Eğer hadise basit ise vesikanın hangi dosyaya girmesi lâzım geldiği kolayca tayin olunur. Fakat idarî mesailde ekseriya çok karışık vaziyetler vardır. Bir varaka yalnız bir işe tahsis edilmemiş olabilir. Bazen bir mektup, bir mütalea, bir kararda evvelce dosyaları mevcut bulunan yahut tanzim edilmesi icap eden muhtelif ve ayrı meseleler tetkik edilmiş olabilir. Bu takdirde varakayı tercihan bu dosyalardan hangisine koymak icap eder? Anlaşılıyor ki mesele bazen pek müşkül olabilir; ve bunu halletmek için pek ziyade zekâ, kabiliyet ve bilhassa idarî tecrübe sahibi olmak icap eder.

Bu takdirde varakanın başlıca mevzuu ne olduğu araştırılır, ve tatbikatta bunu bulmak bazen oldukça müşküldür. Fakat kabul edilen tarzı hal ne olursa olsun, her dosya kendisini pek tali olarak alâkadar etmiş olsa bile bu neviden bir varakanın izini havi olmalıdır. Muhtelif usuller bu neticeye varır. En fazla kullanılan mevcut bulunmayan yani başka dosyaya konulan vesikanın yerine o vesikayı tekrar bulmak için lâzım gelen malûmatı ihtiva eden bir fiş vazetmek usulüdür. Bu fişin yerine dosyaya kısımları havi bir kâğıt yahut vesikanın bir kopyası konabilir.

Hususî tasniflere mahal veren hususî haller

Bazı nevi vesikalar için tasnif usulünden kasten uzaklaşılır. Filhakika bir çok hallerde bir daire için hakikî çalışma aleti olacak kadar ehemmiyeti haiz vesikaların, taalluk ettikleri dosyalar nazara alınmaksızın bir araya toplanmasına, gerek göz önünde bulundurulması icap etmesi, gerek bir pirensip meselesini halletmesi ve bu itibarla, tabir caizse, bir nevi içtihat vücude getirmesi noktasından bir faide mevcut olabilir.

Bunlardan umumî tasnif kadrosuna girmeyen ayrı dosyalar teşkil edilir ve filan şey içindir diye hususî bir isim altında gösterilir.

Aynı suretle kat'î halle kadar tahkikat safhasında bulunan işlerin de bir tarafta hususî bir karton serisi içinde bulundurulmasında faide vardır. aynı usul muayyen zamanlı vesikalara da tatbik edilebilir: Bunlar sene yahut diğer bir zaman itibarile yahut idarî taksimat itibarile hususî bir tasnif yapılır.

Bu birinci tasnif ameliyesi en nazik ameliyedir: Bu ameliye tesisi arzu edilen nizamın şartı esasisidir. Geriye kalan makanizma ve tatbikattan ibarettir, ve iptidaî prensipler malûm olduktan sonra müşkülâtsız yapılır.

739

Dosyaların içindeki tasnif

Yukarıdaki iş görüldükten sonra dosyayı terkip eden varakaları münasip bir sıraya dizmek diğer tabirle bu varakaların her birini dosya içinde münasip olan mahalle vazetmek kalır. Fakat münasip bir sıra tabirinden ne anlayoruz ve bir varakanın işgal etmesi icap eden mahalli nasıl bileceğiz? Münasip sıra fikri ameliyeyi muhit olan ahvalden neş'et eden bir çok mülâhazalara merbuttur.

Bu fikir meselâ bu dosyalar hangi nevi tetkikata anasır teşkil edecekse o tetkikatın cinsine, tetkikatta bulunan dairenin vazifesine, hattı ananenin kaide haline ifrağ ettiği adetlere tabi olur. Demek oluyor ki münasip sıra muhtelif manzaralı bir şeydir, ve çok farklı vasıtalarla elde edilebilir. Bununla beraber büyük hidematı ammede kabul edilmiş tasnif sistemleri ikiye icra olunabilir.

Tahlilî tasnif

Birinci tip, biribirinden ayrı bir seri varaka verildiğine göre, bu varakaların tarih sırasına göre tasnifidir.

Tatbikatta, en eski varaka dosyanın dibinde yani son varaka, ve en yenisi birincisidir. Bu tarz hiç bir müşküle uğramadan ve aktarıp döndürmeğe lüzum kalmaksızın yeni varakaların ilâvesile dosyaların büyümesine müsaittir: Tasnif denebilir ki otomatik surette yapılıyor; yeni varakayı eski varakaların üstüne koymaktan başka yapılacak bir şey yoktur.

Görüldüğü üzere bu sistem çok basittir, ve aranılan neticeyi kolayca elde etmeye müsaittir. Filhakika varakaların taalluk ettiği hadiselerin biribirini takip edişi dosyada aynı suretle tekrar edilmiştir, ve umumiyetle bu tarih sırası yukarıda bahsettiğimiz münasip sıra olacaktır. Tarihler üzerine kurulan bir iş tarihî usulden başka bir usul ile mütalâa edilerek anlaşılamaz, ve bunun içindir ki tahlilî tasnif her idarî tasnifin esaslı temelidir.

Terkibî tasnif - talî dosyalar

Bununla beraber bazı hallerde bu usul tatbik edilemez. İhtiva ettikleri varakaların adedi pek çok olan fazla hacimli bazı dosyalar başka suretle tanzim edilmek icap eder. O zaman « terkibî « denen sistem kullanılır. Çünkü bu sistem esas dosya içinde bir değil, bir mecmua

teşkil edecek tarzda bir takım varakaları bir araya toplamayı icap eder. Bu mecmualara « tali dosyalar namı verilir. Bu tali dosyaların teşekkülü ahvale göre değişir: En fazla kullanılan iki usul şunlardır: Ya aynı mahiyette olan varakalar tali dosyalar içinde toplanır, yahut (idarelerin cari tatbikatı bu merkezdedir) ehemmiyetli varakaya buna aşikâr surette taalluk eden diğer bir seri varaka raptedilir.

Bu suretle vekâletçe ittihaz edilen bir karara taalluku olan tebliğat, muhtelif istizanlar ve muhaberat gibi « talimat » denen bütün varakalar raptedilir. Bu tali dosyaları terkip eden varakalar tarih sırasına göre biribirini takip edecek ve dosya bütün tali dosyaların birleşmesile teşkil edilmiş olacaktır.

Bu tali dosyayı hangi sıraya göre tanzim etmelidir?

Bu suale umumî bir cevap vermek mümkün değildir: Sureti hal tali dosyaların mahiyetine, aralarındaki münasebete, takip edilen gayeye bağlıdır; bu hususta kabul edilecek sırayı takip etmek için bu mülâhazalardan ilham almak lâzımdır.

Talî dosyalar arasında, muhtevalarına nazaran, tecrübeli bir memurun kolayca fark edebileceği alâkalar olduğu söylenebilir. Ekseri ahvalde yalnız bu alâka ve münasebet hasebile talî dosyalar aynı guruba dahil olabilir, aynı kartona girebilir, yanyana vazedilebilir.

Burada bir az ehemmiyetli idarî dosyalarda « merbut varakalar dosyası » namile hususî bir talî dosya teşkili oldukça umumileşmiş bir adet olduğunu hatırlatalım. Bu nam altında dosyanın taalluk ettiği işe sıkı surette merbut olmamakla beraber bir cihetten buna irtibatı olan vesikalar anlaşılır. Bu « talî dosya » ehemmiyeti az olan varakalardan dosyayı kurtarmak suretile tasnifi daha vazih bir hale getirmek gibi bir faide temin eder. Bu, merbut varakalar dosyasının tamamen faidesiz döküntülerin birleştiği mahal halini alması demek değildir.

Kezalik çok kullanışlı, hatta bazı ahvalde zarurî olan « muhtelif varakalar » için bir talî dosya teşkil edilebilir. Fakat mantıkî surette yerleştirilmeleri için müşkülâta tesadüf olunan esaslı varakaları bu dosyaya vazetmemeli ve müşkül hallerden kurtulmak temayülü sakiminden masun kalmağa ehemmiyet vermelidir. Horace herkesin kendini sürükleyen meyli vardır, demişti, sıra memurları beşerî zaafların fevkinde değildir.

« Merbut varakalar » yahut « muhtelif varakalar » tali dosyasına ithali münasip olan vesikalar, terkibi sisteme göre teşkil edilmiş olan tasnifin sabit kadrosu içinde faideli bir mevki tutmasına ihtiyaç olmadığı yahut buraya giremeyeceği zannolunan vesikalardır.

Bu dosyalara bazen vesikaların ikinci nüshası (sureti) konur, fakat

741

ekseriya ikinci nüshalar asıl vesikanın yanına konur, mümkün ise bunun yaprakları arasına vazedilir, İdarelerin ekserisinde bunun nasıl kullanılacağına ve hangi tasnife tabi olacağına dair kaide mevcuttur.

Zarf

Şu söylenilen tarzda sıralanmış olan varakalar « zarf » denilen bir kap içinde toplanır; bu zarf sahifeleri arasına varakalar sokulan kalın kâğıttan yapılmıs ikiye bükülmüş bir yapraktır.

Zarfın üzerinde bazı yazılar vardır:

1 — Dosyanın neye taallûk ettiğini kat'iyetle gösterecek surette dosyanın serlâvhası. Bu serlâvha zarfın ilk sahifesinin ortasına büyük harflerle yazılır, bu serlâvha bir karton içine yatırılan yahut bir paket derununda bulunan bir çok dosyalar arasında araştırmayı kolaylaştıracak tarzda zarfın uzunluğunca daima tekrar edilmelidir.

2 — Mensup olduğu seri dosyaları arasında dosyanın mevkiini gösteren bir sıra numarsı.

Bir dosyanın numarası kat'î yahut muvakkat olabilir. Eğer dosya sabit bir kadro içinde tasnif edilir ve orada bırakılması istenirse numara kat'î olur. Bu numara kezalik muvakkat olabilir; bu takdirde bu numarayı zikretmek faidelidir.

3 — Dosyanın taallûk ettiği sene veya seneleri gösterir rakkam veya harfler; eğer dosya müteaddit seneler açık kalıyorsa bunlar vakti geldikçe yazılır.

Bu yılları gösteren ifadeler yerine dosyanın üzerine tarih ve çok muhtasar bir surette mevzuunu ve dosyada tasnif edilmiş bulunan en mühim vesikaları yazmakta faide vardır.

Bu suretle, bir bakışta dosyanın muhteviyatını anlamağa yarayan, ve tasnifi ve araştırmayı pek ziyade kolaylaştıran bir nevi muhtasar cetvel vücude getirilmiş olur. İtina ile tasnif yapılan bütün dairelerde cari tatbikattan olan bu usulün faidesi üzerinde fazla israra lüzum yoktur.

Bununla beraber kaide ne umumi ne de mutlaktır. Kezalik her idarede kullonılan dosya zarfları lâzım görülen yazıları matbu olarak ihtiva ederler; ve bu yazılara tebaiyet etmek icap eder.

Dosyalardaki varakaların tanzimi ve sıraya konmasına dair iptidaî mülâhazalar bunlardan ibarettir.

742

Sıra numarası

Biz bu basit izahata son bir hususu ilâve ile iktifa edeceğiz.

Bazı dairelerde her varakaya bir sıra numarası tahsis etmek kaide icabatındandır.

Bu usul bir çok noktai nazardan faideli olabilir: Bu usul sayesinde her hangi bir sebeple karışmış dosyalar tekrar sür'atle intizam altına alınabilir; araştırmalar kolaylaşır fihrist (muhtasar cetvel) muhteviyatını vazihleştirir. Ne olursa olsun bu usul umumî surette idarî tatbikata giremez, ve bu, tasnife büyük bir alâstikiyet vermek mecburiyetinin bir neticesidir. Filhakika idarî dosyanın kat'î surette teşekkül etmiş bir kül olmadığını hatırlamak icap eder. Bu dosyadaki varakalar her vakit yer değiştirir ve hatta bir dosyadan diğer bir dosyaya geçer. Bu şerait içinde, mümkün olduğunu farz etsek bile, bir çok hallerde sıra numarasının kullanılması pek az faide temin edecektir.

Ayıklama

Şimdi dosyalardan faidesiz yani muhafazasında hiç bir menfaat olmadığı muhakkak bulunan varakaların çıkarılması ameliyesinden bahsedelim.

Bu muameleye ayıklama « triage» denir.

Ayıklama muamelesi ancak tasfiye edilmiş yahut bazı safhaları tekemmül etmiş işlere müteallik dosyalarda yapılmalıdır; çünkü daha evvel faideli yahut zaruriyi faidesizden ayırmak için vaziyete hâkim değiliz. Başka suretle hareket etmek bizi ciddî hatalara maruz bırakabilir.

Ne gibi ihtiyat tedbirleri alınırsa alınsın, ayıklama daima nazik bir iştir. Çünkü kapandığı zannedilen idarî bir iş aradan seneler geçtiği halde şu veya bu şekilde tekrar canlanabilir ve doğrudan doğruya ait olduğu iş için faidesiz bulunan filan varaka sonraki işte zarurî bir emsal olarak ileri sürülmüş olabilir.

Ayıklama ameliyesi nadiren mübtedi yahut az emin memurlara bırakılır. Bu, uzun idarî tecrübeler ve büyük bir tatbikatın kendilerine bir nevi sevkı tabiî hizmetini gördüğü kimselere tevdi edilir. Bu gibi mesailde verilebilecek en iyi nasihat pek ihtiyatkâr olmak ve kâfi gelmiyecek miktarda değil kâfi geleceğinden fazla muhafaza etmektir. Bununla beraber bilâ tereddüt imha edilebilecek varakalar vardır.

743

Meselâ: İhtiva ettikleri malûmat senelik hulâsa suretinde tekrar bulunabilecek olan aylık vesikalar. Senelik kısım hazırlandıktan sonra aylıkların hiç bir faidesi kalmaz, ve bunları mahvetmekten başka yapılacak iş yoktur.

Nihayet bir idarenin kartonlarını ara sıra, faidesiz bir hale gelmiş dosyaları bir dosya yahut mahzene yollamak suretile, temizlemek lâzımdır.

Bu dosyaların bir kısmı muayyen bir müddetin mürurundan sonra imha edilebilir, fakat imha zamanına intizaren bu dosyalar bir depoda bir kenara konur; orada bunlar diğer bir daire veya bir fert tarafından talep edilen, gayri muhtemel olmakla beraber mümkün, bir araştırma için bir nevi sitaj yaparlar.

Mahzenler

Daima muhafaza edilmeye lâyık eski dosyalara gelince; bunlar badema kendilerile iştigal edecek olan mahzen dairesine geçer.

Biz burada mahzenlerin nasıl idare edildiğinden bahsetmeyeceğiz, zira bu takdirde bu mütevazi tetkike tayin ettiğimiz hudutlar haricine çıkmış olacağız.

İyi tanzim edilmiş mahzen dairelerinde çok sıkı kaideler, çok kat'î talimat mevcut olduğunu hatırlatmakla iktifa edelim. Taksimatı gayet açık surette tahdit edilmiş sabit bir kadro içinde tasnif yapılma icap eder. Filhakika bu gibi işlerde her biri hususî bir telâkkiye, şahsî bir usule tabi memurların biribirini istihlâf etmesi yüzünden mahzenlerin intizamını gaip ettiğini görmek korkusile şahsî hareketlerin rolünü asgarî hadde indirmek lâzımdır. İstitraden söyleyelim ki Holtzengerin kitabında Almanya için oldağu gibi bizde de idarî mahzenler ilminin taknini şayanı arzudur.

Netice

Bitirirken bu basit noktalara haiz olmadıkları ehemmiyeti atfetmek icap etmediğini söyliyelim. Bu noktalar bazı idarelerde mevcut olup gösterdiğimiz ameliyelerin icrasında rehberlik eden hususî talimatların yerini tutamaz.

Bu talimatlara, bunlar mevcut olmadığı takdirde an'anelere tevfiki hareket etmek icap eder: ve mevzu kaidelere yahut carî itiyatlara muhalif

744

hareket etmek için bu kısa izahatın ihtiva ettiği fikirlere istinat etmemelidir. Bu daha iyisini yapmak mümkün olmadığı için değildir. Fakat ihtar etmek icap eder ki bu kaide veya itiyatlardan doğmuş ve uzun bir tatbikat ile teeyyüt etmiş usuller kâfi neticeler verir; yapılacak bir yenilik îhtimal bunun muadilini temin etmez.

Bize gelince: Bizim yegâne maksadımız tasnif muamelelerinin makanizması hakkında umumî bir fikir vermek, bazı tasnif tarzlarını tavzih etmek ve bunların hikmeti vücudunu göstermek ve nihayet idarelerce kabul edilmiş adetlerden bazı nazarî prensipler çıkarmak, bir çok memurlar hakikî bir zekâ ile tatbik ettikleri halde ihtimal bu prensipler hakkında kâfi derecede fikir sahibi değildirler.

Bu küçük eserin kıraati icabında bazı hizmetler ifa edebilirse biz bahtiyar olacağız.

Kemal Galip

745

VELÂYET HAKKI

Çocuğun mallarını himaye ve muhafaza Kastile hâkimin müdahalesi

MALÛMATI UMUMİYE

Evvelâ nikâh baki olduğu müddet zarfında babanın çocuğun mallarını idare ile onu hukukan temsil edebilmek salâhiyetlerinin şumulü hakkında bazı izahat vermek lâzımdır.

İsviçrede kanunu medeni tevhit edilmeden evvel dört sistem mevcuttu.

1 - Baba çocuğun emvali üzerinde hiç bir hak sahibi değildir. Çocuk mal sahibi ise kendisine hemen hususî bir vasi tayin olunur. «ein besonderer obrigkeitlicher vormund» bu ağır sisteme yalnız (Bâle) de tesadüf olunur.

2 - Peder tamamen adî bir vasiye teşbih edilmiştir. Baba da vasi gibi cetvel yapmağa, hesap vermeğe ve izin istihsaline mecburdur. Bu da St. Gall, Glaris, Grison kantonlarının sistemidir.

3 - Baba vasi gibidir, fakat kayıtlar bir az daha hafiftir. vasiler hakkında tatbik olunan bazı hükümler baba hakkında tatbik olunmaz. Bu sistem Fransız kanunundan mülhem olan kanunların sistemidir. Valais, Neuchâtel, Vaud kantonları gibi.

4 - Baba vasi değildir. Çocuğun emvalini idare hususundaki salâhiyetleri velâyet hakkının bir neticei zaruriyesidir, Bu Argovie, Lucerne, Soleure kantonlarının sistemidir. Lâkin velâyet hakkının daha bariz bulunduğu bu sistemde bile kudreti übüvvet bazı gûna tahdidata maruzdur. Meselâ Soleure kantonunda baba hesap vermeğe mecbur değildir. Lâkin çocuğun gayrı menkulünü satmak için izin istihsaline mecburdur. Bazı kantonlarda hâkimin babadan teminat istemesi usulü kabul edilmiştir. Fransız hukukunda baba çocuğun mallarının kanunî müdürü olmasına rağmen gerek idare ve gerek temsil hususundaki salâhiyetleri bazı tahdidata uğramıştır. Keza Alman kanunu medenisinde de aşağı yukarı bu şekil mevcuttur.

İsviçre kanunu medenisi ne kantonların evvelki mevzuatını ve ne de ecnebi kanunlarını model ittihaz etmeksizin büsbütün yeni bir yol tuttu. Ebeveynin vesayeti sisteminden inhiraf ederek çocuğun emvalinin idaresi hakkını kudreti übüvvete yani velâyetin bir vasfı bir unsuru olarak kabul etti. Binaenaleyh emvalin müdürü olan baba 279 T. K. M. 268 ve 290 T. K. M. 278 inci maddeler ahkâmına tevfikan işbu idaresinde şimdiye

kadar tanınmamış bir serbestiye maliktir. Hatta federal mahkeme 12 mart 1919 tsrihli bir kararında « velâyet hakkının çerçivesi içinde kaldıkça idare hakkı prensip itibarile kat'iyen tahdit olunmamıştır; resmî hiç bir makamın mesaî veya rızası inzimam etmeksizin bu kudret çocuğun emvalini alâkadar edecek bütün akitlere şamil ve saridir.» Bu sebebe binaen baba hiç bir müsaade istihsaline lüzum görmeksizin çocuk namına istikrazda bulunabileceği gibi alınan borcu temin için çocuğun malik olduğu gayrı menkulü rehinle takyide salâhiyettardır.

Bazı hukukşinasların bu derece vasi bir serbestiden korkmağa hakları olduğunu tasdik etmek iktiza eder.

Gmur mütehassıslar komisyonunda bu cihete işaret etmiş ve babadan hesap sormanın onların idaresi üzerinde güzel bir tesir yapacağını ve sui istimalâtı seddedebileceğini ve hatta babanın dayinlerine de bu idarenin kontrol edildiği teminatını vereceği ve çünkü sui idare yüzünden çocuğun babasının emvali üzerinde icra ve iflâs kanunu mucibince imtiyaz hakkı bulunduğunu ileri sürmüş ve Rott dahi 291 T. K. M. 279 uncu maddede hükmün emvale sahip bütün çocuklar hakkında tevsi ve teşmil edilmesini teklif etmişti.

Çocukların emvalinin himayesi meselesi meclisi millide komisyonda pek hararetli münakaşalara meydan vermiş ise de İsviçre kanunu medenisinin 290 ıncı maddesine üçüncü fıkranın ilâvesile neticelenmiştir.

Bütün bunlara rağmen emvalin tarzı idaresinin ana ve babanın keyfine terk edilmiş olduğunu zan etmemelidir. Vazıı kanun her ne kadar malın idaresi hususunda ayrı kaideler vazetmiş ise de bu hak, velâyet hakkının vesayete şebih bir karekter sahibi olmasından dolayı mukayyet addolunmalıdır.

Zira gerek velâyet ve gerek vesayetin ihdası daima çocuğun menfaati gaye ittihaz olunmasına müstenittir.

272 ve T. K. M. 261 inci maddenin metninden anlaşılacağı veçhile ana ve baba bazı ahvali hususiyede çocuğun mallarından sarfiyat yapılmak üzere izin istihsaline mecbur tutulmaktadır. Bundan maksat çocuğun emvalinin muhafaza edilmesidir. Bu sebebe binaen ana ve baba intifa etmekte oldukları malların hesabını vermekle mükelleftirler.

Bundan maada ana ve babanın vazifelerini ifa etmemeleri halinde hâkimin müdahale etmesi kanun iktizasındandır. Bu vazife ise muntazam bir idare yapmasını icap ettirir. Gerçi hâkimin murakabesi daimî bir surette mevcuttur, Lâkin bu murakabe ancak ana ve babanın emvali lâyıkile idare etmedikleri tahakkuk ettiği zaman tezahur edip tesirini gösterecektir. Nasıl ki kanunun 283 T. K. M. 272 ve 284 T. K. M. 273 üncü mad-

747

deler çocuğun şahsının muhafazası için m ahale prensiplerini koymuş ise 297 T. K. M. 285 inci madde çocuğun mallarının himayesini teminen aynı müdahaleyi vazetmektedir. Bu maddeler biribirlerinin mütemmimi dirler. Çocuğun malen ve şahsen himayesini iktisam etmek suretile aralarında bir tevazün hasıl etmektedirler. Burada da şahsa matuf sahada olduğu gibi vasi bir müdahale hakkı mevcuttur. Burada da hâkim resen müdahale eder. Bu veçhile bu husus hakkında 283 T. K. M. 273 üncü madde de vermiş olduğumuz izahat aynen tekrar olunabilir.

297 T. K. M. 285 inci maddenin birinci fıkrasının şumullü ve vasi metni müdahale hususunda hâkime esaslı bir kolaylık bahşetmiştir. Nazariyat itibarile bu metnin elde olması kâfi telakki olunabilirdi ve fakat tatbikat sahasında hâkimin bu himayeyi temin için kâfi ve müessir bir tarzda teşebbüslerde bulunup bulunamıyacağı meselesi cayı sualdir.

297 (T. K. M. 285) inci maddenin birinci fıkrasında zikrolunan tedbir

Hâkimin müdahalesi için ana ve babanın idare ve intifa hususundaki vazifelerinde tekâsül göstermiş olmaları lâzım ve kâfidir. müdahalenin muhik olması için de ana ve babanın hata ve kusuru bulunmak lâzım gelmez. Netice Alman hukukunun hemen aynıdır. (Alman kanunu medenisi madde 1666 ve müteakibi.)

Keza kanun vazifeyi yapmamak hususunun uzun veya kısa bir müddet devam etmiş olmasını veya tekâsülün ağır veya hafif olmasını şart koşmamaktadır. Vazifede alelâde bir ihmal kâfidir. Ekseriya bu ihmal ve tekâsül ebeveynin ve çocuğun mallarını tehlikeye ilka etmiş olmalarile tezahur eder; lâkin Curti - Forrer in iddia ettiği gibi malların tehlikede olması mutlak şart değildir, Adi bir ihmal müdahaleyi temine kâfidir. Meselâ ana ve babanın mahza fazla vergi verilmemek için çocuğun malları hakkında yanliş defter tutarlarsa hal bu merkezdedir. Ve keza meselâ ana ve babanın çocuğun bütün veya bir kısım mallarını idarede ihmal etmeleri veya velâyet hakkından inbias eden intifa haklarını sui istimal eylemeleri veya çocuğun mallarından gelen iradı çocuğun talim ve terbiyesine iptidaen hasretmemeleri, çocuğa bir san'at yapmak için izin vermemeleri, çocuğun bir hizmet akdine girişmesine müsaade etmemeleri bu hususta bir misal olarak zikrolunabilir. Hâkim tam vaktinde yetişerek en münasip bir himaye tedbirini intihap ve tatbik etmelidir. İntihap olunacak bu tedbir ana ve baba tarafından vukua getirilen sui istimalâta karşı koyabilecek bir şekilde olmalıdır; meselâ

1 - Adî vesaya ve nasihatlar

748

2 - Çocuğun sermayesinin bir banka veya müesseseye tevdii hususunda teklifler.

3 - Çocuğun nefine görülen yeni bir tarzı idare teklifi.

4 - Senedatın diğer kıymetli evraka ta'vili veya paraya çevrilmesini teklif.

5 - Ana veya babayı dava ikamesine icbar.

6 - Defter tutulmasını emir

7 - Zaman zaman hesap vermeğe icbar

8 - Çocuğun malından lüzumu kanunî tahakkuk etmeksizin sarfiyat yapmış ise iadesini emir.

Gibi..

297 (T. K. M. 285) inci maddenin ikinci fıkrasında zikrolunan tedbir

Bu fıkrada gösterilen üç tedbir, vasiler hakkında tatbik olunan murakabeyi ana ve babaya da tatbik, ana ve babadan teminat istemek, hususî vasi tayini, ancak çocuğun malları tehlikeye düşerse ittihaz olunur.

Çocuğun mallarının filhal bir zarara uğramış olması lâzım değildir. Lâkin istikbalde vukuu muhtemel bir tehlike de kâfi telekki edilemez.

Kanun kezalik Alman kanunu medeni projesinde muharrer olduğu üzere tehlikenin mühim olmasını da şart koymamıştır. (erheblich) Lâkin hâkim faidesiz bir surette ana ve babanın idaresine müdahaleye de düşkün görünmemelidir. Malların objektif bir tehlikede olması (eine objektive Gefahr) velâyet hakkı zilyeddinin vazifesinde bir gûna tekâsül olmasa bile müdahaleyi icap ettireceği kabul edilmelidir. Çocuğun mallarının tehlikede olmasının sebepleri tahavvül ve taaddüt edebilir. Meselâ:

«Velâyet hakkı zilyeddi malları ve bilhasaa gayri menkulü harap bir hale terketmiştir.»

Bazen ana ve baba emvalin idaresi için kâfi derecode bir iktidar veya servet itibarile bir emniyet gösteremezler; çünkü «kocası vefat etmiş olan dul kadın, bizzat hiç bir servete malik değildir ve aynı zamanda on bin franklık bir serveti münasip bir surette idarenin istilzam edeceği vukuf ve hasletleri haiz değildir.» veya:

«Çünkü buba evvelce kendi işlerini gayet fena bir tarzda idare etmiş

249

ve hakkında borç ödemeden aciz vesikaları sadır olmuştur; bugünkü haleti idariyesi dahi velâyet hakkını hüsnü idare edecoğine delil olabilecek hiç bir teminat arzetmemektedir.» (Federal mahkemesi kararı 15 teşrini evvel 1915)

Keza «291, T. K. M. 279 uncu maddedeki tedbirin kâfi olmıyacağı taayyün eden ahvalde kocanın vefatı.»

«Velâyet hakkı zilyeddinin tekrar evlenmek fikri.»

«Velâyet hakkı zilyeddinin hâkimin kontrolunu işkâl edecek bir şekilde ikametkâhını ecnebi memlekete nakletmek hususundaki izhar edilmiş olan fikri.»

«Velâyet hakkı zilyeddi aleyhinde vuku bulan haciz muameleleri.»

«Velâyet hakkı zilyeddinin iflâsı.»

Gibi haller ana ve babanın vazifelerini ihmal ettiklerini ve malların tehlikede olduğunu gösterir misal olarak irae olunabilir.

Hâkim karı ile koca arasında mal ayrılığına karar verdikten sonra kadının talebile çocuğun mallarının idaresi hususunu teemmüle davet olunabilia. Metni kanunda yazılı olan (puo Kann, peut) edebilir, kelimeleri hâkimin zikrolunan üç nevi tedbirden birini intihapta serbest olduğuna işaret etmektedir.

a) TEMİNAT TALEBİ

Alman hukukunda vesayet mahkemesi kanunu medeninin 1667 inci maddesinin ikinci fıkrasında gösterilen (defter tutma. hesap verme ve saire gibi) tedbirlerin kâfi olmadığı tebeyyün etmedikçe teminat gösterilmesini emredemez.

Halbuki kanunumuzda defaten bu tedbire riayet olunabilir. Teminatın şekli «ipotek, terhin ve teslim, kefil iraesi, kıymetli evrak depo etmek gibi» ve miktarı hâkimce tayin olunur. Hatta hâkim iptidaen irae olunan teminat miktarını bilâhare tezyit, tenzil edebileceği gibi teminatı büsbütün de kaldırabilir. Bu cihet Alman kannnu medenisinin 1671 inci maddesinde sarahaten gösterilmiştir: «Vesayet mahkemesi velâyetin devamı müddetinde ittihaz etmiş olduğu kararları her zaman tadil edebilir. Bilhassa irae olunan teminatı tenzil, tezyit veya ilga edebilir.» Talep olunan teminat hakkı velâyetin zilyeddi tarafından verilmediği takdirde hâkim ne yapacaktır? Alman kanunu «Bu gibi ahvalde vesayet mahkemesinin veliden malların idaresi hakkını nez'edeceğini» kaydetmekte ise de başka

950

tedbirler ittihaz edilerek babayı teminat iraesine icbar caiz olmadığını da ilâve etmektedir.

Zur Erzwingung der Sicherheitsleistung sind andere Massregeln nicht zu lässig. B. G. B. § 1670.

İçtihat vesayet mahkemesinin meselâ para cezası hükmederek veliyi icbara salahiyeti olmıyacağı şeklinde tekarrür etmiştir.

Kanunumuzda, malları idare hakkının, ayrı olarak nez'i gösterilmediği gibi teminat irae olunamadığından velâyet hakkının nez'ine de karar verilemez. Fakat hâkim teminat iraesi hakkındaki kararın adlî tarik ile icrasını temin ettirebilir. Ceza kanununda bir sarahat mevcut olmadıkça para cezasına hükmolunamaz. Keza teminat iraesi kararına muayyen bir müddet zarfında irae edilmesi ilâve edilmek suretile velâyet hakkı zilyeddi tazyik olunamıyacağı ğibi, muayyen bir müddet zarfında teminat irae etmeyen valdeye teminatı göstermedikçe çocuğun mallarının kendisine teslim edilmeyeceğine müteallik bir hüküm ilâvesi de caiz değildir. Buna şebih olmak üzere teminat irae edilmedikçe emvalin idaresi için hususî bir kayyum tayin edileceği suretinde tehdit vaz'ı da münasip olamaz. Gerçi (Silbernagel) Federal mahkemesinin böyle bir tedbirin cevazına «Zulâsseg» kail olduğunu söylemekte ise de hal böyle değildir. Federal mahkemenin bu kararı, böyle bir tedbir ittihazından dolayı Federal mahkemeye müracaat hakkının varit olup olmadığına müncer kalmış ve mahkeme bu işte esasa girişmeksizin müracaati ret etmiştir.

b) HUSUSÎ VASİ TAYİNİ

Nomination d'un Curateur [1]

Bir işte kanunî mümessilin menfaati ile küçüğün veya mahcurun menfaati birıbirine zıt olursa kayyum tayin olunacağı kanunu medenide musarrahtır. Federal mahkeme bu maddede mevzu bahsolan kanunî mümessilin Velâyet hakkının zilyeddi olduğunda şüphe edilemeyeceğini söylemektedir.

Ana ve baba ile çocuk arasında veya ana ve babanın nefine olarak çocuk ile bir şahsı salis arasında yapılacak her hangi bir tasarrufta çocuk bir vecibe iltizam etmiş olursa, hâkimin tasdikine iktirandan sarfınazar, gene bir hususî vasinin tayini icap eder. 282 (T. K. M. 271)

[1] Curateur kelimesi kanunu medenimizin beşinci faslında «kayyum» kelimesile tercüme edilmiştir. Habuki tetkik etmekte olduğumuz 297 inci maddeye kanunu medenimizde tekabül eden 285 inci maddede Curateur hususî vasi diye tercüme olunmuştur. Maddenin metnine uymuş olmak için «hususî vasi» kelimelerini ibka etmeği tercih ettik.

751

Bu hal 392 (T .K. M. 276) ıncı maddenin 2 numaralı fıkrasının koyduğu prensipin hususî bir tarzı tatbikidir.

297, (T. K. M. 285) inci maddede mevzu bahsolan hususî vasinin ne gibi ahvalde tayin edilebileceğini tetkik ettik. Fakat bu hususî vasinin salâhiyetleri nelerdir? Ve vazifesinin şumul ve vusatı nedir? Kanun sadece «çocuğun menfaatini korumak için hususî vasi de tayin edebilir.» diyor. Pek vazıh olmıyan bu madde içtihatta ve ulema reylerinde pek mühtelif tefsirlere uğramıştır. Bazı makamlar tatbikatın icabına uyarak ve bu maddenin azamî tesirlerini temin arzusile malları idare hakkının veliden nez'ile hususî vasiye devrolunacağı şeklinde muhakemede bulunmaktadırlar. (Geneve vesayet idaresinin 30 kânun sani 1912 tarihli kararı) Halbuki bu düşünüşle 298, (T. K. M. 286) ıncı maddeden tamamen inhiraf olunmaktadır. Bu madde «ana ve babanın çocuklarının malları üzerindeki haklarından ancak velâyet hakkının nez'i suretile mahrum» edilebileceğini söylemektedirler.

Federal mahkeme bu maddeyi daha az vâsi bir şekilde tefsir etmiştir. Federal mahkeme 298, (T. K. M. 286) ıncı maddenin koyduğu prensipe muhalefet edilemiyeceği kanaatindedir: «Kanunun tahrir komisyonunun 297 inci maddenin sonuna ilâve etmiş olduğu bu fıkra ancak 298 inci madde ile tearuza girmediği ahvalde tatbik olunabileceği muhakkaktır.» demektedir.

Hâkim 297, (T. K. M. 285) inci madde mucibince, vasiler üzerinde haiz olduğu hakkı murakabeyi ana ve babaya teşmil veya ana ve babadan teminat talep edilebileceği gibi hususi bir vasi de tayin edebilecektir. Lâkin kanunen veliye bahşedilmiş olan mal idaresi hakkını ondan selp ile yeni vasiye tevcih etmek suretile değil.. Aksi halde 298, (T. K. M. 276) inci madde manasız bir şekil alacaktır. Çünkü 297 inci maddenin yanlış tatbikile velâyet hakkı nez'olunmamış bulunan bir veliden emvalin idare hakkı nez'edilmek kabil olacaktır ki fıkranın ilâvesinden maksut olan mananın bu olduğunu kabul mümkün değildir. Bundan şu netice istihraç olunur ki: «297, (T. K. M. 285) inci maddede mevzu bahsolan vasinin, çocuğun mallarını idare eden ana ve baba üzerinde Ancak bir murakabe hakkı «droit de survillance» olup yoksa zaten evvel ve ahar ana ve babada kalmakta olan idare hakkı mevcut değildir. (Federal mahkemenin 15 teşrin evvel 1915 tarihli kararı) Babanın hakkı kemakân bakidir. Çocuğu hukukan muteber bir şekilde temsil edebilmek icin hususî vasinin muavenetine muhtaç olmadığı gibi hususî vasi de peder yerine kaim olamaz ve yalnız baba kanunî mümessil olarak kalır.

Kanunu medeninin meriyetinden az zaman sonra verilmiş olan bu karar gerek ulema reylerini ve gerek kanton mahkemeleri içtihatlarını bu cihete imale eylemiştir. Meselâ Vaud kanton mahkemesi bu kararında

752

«bu vasinin müstedii temyiz yerine ikamesine imkân mevcut değildir. Aksi halde velâyetin nez'ine hükmedilmek lâzım gelecektir. Binaenaleyh vasinin vazifesi iyi bir idarenin temini yolunda veli ile teşriki mesai etmektir.» demektedir. Egger ve Silbernagel aynı içtihattadırlar. Netayici hukukiyesi tatbikatta pek hoş olmasa bile federal mahkemenin şu tefsir ve içtihadı kanunun metnine en uygun olanıdır. Hususî vasi çocuğun ya bütün mallarının veya bir kısım mallarının veyahutta idaresi müşkül muayyen bazı mallarının meselâ bir çiftlik veya bir ticaretgâh gibi, murakabesine memur edilecektir.

Hakkı velâyetin zilyeddi himaye ve malların idaresi hususunda hâkimin istediği malûmatı vermekle mükellef olduğu gibi vasi de müdahalesini icap ettiren ahval hakkında hâkime arzı malûmata mecburdur.

Buraya ilâvesi lâzımgelen bir cihet varsa o da bu hususu vasinin tayini meselesinde (397 T. K. M. 381) hacir usulüne riayet lâzım gelmiyecektir. Bu hususî kanunun Alman ve İtalyanca metinlerinden daha vuzuh ile anlaşılmaktadır.

C) VASİLER ÜZERİNDEKİ MURAKABEYE ŞEBİH TATBİKAT

Hâkim vasiler üzerinde haiz olduğu murakabeyi ana ve baba hakkında da tatbik edebilir. İşte şu alastikî cümle de gene bir çok tefsirlere yol açmıştır.

İsviçre kanunu medenisi de Alman kanunu medenisi gibi ve nesebin tabi olacağı vasi hükümlerini sıra ile gösterseydi çok iyi olurdu.

Lâkin esbabı mucibe lâyıhası gayet sarih bir surette bu sistemden ne için vaz geçilmiş olduğunu göstermektedir. İçtihat ve fikirlerin temevvücüne sebep olacak yerde kanun maddeleri gösterse daha isabet etmiş olurdu. Bu sebepten dolayıdır ki bu tedbirin hukukî neticeleri hakkında reyler pek muhaliftir.

Bazı müellifler diyorlar ki bu gibi ahvalde artık baba tamamen bir vasiye tahavvül etmiştir. Fakat bu tefsir doğru değildir. Çünkü 297 T. K. M. 285 inci madde «çocuğun malları» unvanlı altıncı fasla dahil ve binaenaleyh bu murakabe ana ve babanın malların himayesi hususundaki faaliyetlerine şamil olup çocuğun şahsını muhafaza gayesine müstenit olan beşinci fasla teşmil olunamaz. Eğer vazıı kanun ana ve babayı tam bir vasi yapmak istemiş olsaydı bunu sarahaten gösterirdi. Netekim kanun 286 T. K. M. 275 inci maddede böyle yapmıştır. Halbuki kanunun metninden tezahur ettiğine göre ana ve baba velâyet hakkının zilyeddi kal-

953

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

dıkları içindir ki «bu itibarla» vasiler üzerinde hâkimin haiz olduğu hakkı murakabeyi onlar üzerinde de tatbik etmek istemiştir.

İsviçre kanununda iptidaen velâyet hakkı nez edilmeksizin vesayet tesisine imkân mevcut değildir. Zira 368 T. K. M. 354 üncü madde mucibince ancak «velâyet altında bulunmayan» küçüklere vasi tuyin olunacaktır.

Diğer bazı müellifler vesayet bahsinde vesayet altında bulunan kimsenin mallarının himayesi hakkındaki tedbirlerin (398 «T. K. M. 382» den 404 «T. K. M.388» ve 413 «T. K. M. 397» ve 423 «T. K. M.407» ve bilhassa 421 «T. K. M. 405» ve 422 «T. K. M. 406» ıncı maddeler) ana ve baba hakkında da kabili tatbik olacağını iddia etmektedirler (Egger. 297. 3. C.) bu müelliflere nazaran ancak kısmen bir tahavvül vücuda gelmiş demek olur. Yani ana ve baba çocuğun şahsını alâkadar eden himaye tedbirlerinde velâyet hakkının zilyeddi kaldıkları halde çocuğun malına taallûk eden himayede vasi şekline girmiş olurlar. Bu suretle ana ve baba kendilerinde hem velâyet hem vesayet gibi iki sıfatı içtima ettirmiş addolunurlar. Biz bu tarzı halli de kabule temayül gösteriyoruz. Ana ve baba için hukukumuzda böyle melez bir vaziyete imkân tasavvur olunamaz çünkü 290 fıkra 1 «T. K. M. 278» inci madde mucibince malların idaresi velâyet hakkına oderece merbuttur ki ondan ayrılması kabil olamaz. Aynı zamanda velâyet ve vesayetin aynı şahıs üzerinde tecemmu hukukumuzda mevcut değildir. Bilâkis velâyet vesayeti ve vesayet velâyeti tart ve ihraç eder ve biri kaybolmadıkça diğerinin zuhur etmesi mümkün olamaz. (Fransız hukukunda, çocuğun meşru valdelerinden birisi iptidaen vefat etmiş olursa velâyet ve vesayetin aynı zamanda vücut ve tecemmuu mevcuttur. Ve keza ana ve baba berhayat oldukları halde çocuk gayrı meşru ise gene böyledir. «Fransız kanunu medenisi madde 389 fıkra 12 ve madde 390.» Bu halde berhayat olan ana veya baba ile gayrı meşru ana ve baba hem veli hem de mallar hakkında vasidirler.)

Bundan maada çocuğun mallarını alâkadar eden hukukî tasarruflarında ana ve babayı hâkimin rızasını istihsale mecbur tutmak onların malların idaresi haklarına bir tecavüz teşkil ettiği gibi 298 T. K. M. 286 ıncı maddenin vazetmiş olduğu prensibe de muhalif olur. Binaenaleyh federal mahkeme ile beraber « hâkimin ana ve babayı vasilerin tabi olduğu murakabeye tabi tutması halinde dahi» bu prensipin baki olacağını kabul lâzımdır. (1 mayıs 1912 tarihli karar. Resmî mecmua cilt 2 sahife 18 ve Curti madde 297 numara 7)

Netice itibarile mevzuu bahsolan hükmü kanunî 298 «T. K. M. 289» ıncı maddenin vazettiği prensiple taaruz etmediği müddetçe kabili tatbiktir.

Şu halde diyebiliriz ki murakabe aşağıdaki hususlara hasrolunur. ana ve babanın:

254

1 - Defter tutmağa mecbur tutulması (madde 398 «T. K. M. 382»)

2 - Zaman zaman hesap vermeğe mecbur tutulması (madde 413 «T. K. M, 397»)

3 - İcabında rapor ve hesapların tashihine mecbur tutması (madde 323 «T. K. M. 307»)

Yoksa 421 «T. K. M. 405» ve 422 «T. K. M. 406» ıncı maddeler vasiler hakkında kabili tatbik değildirler.

Mal üzerindeki hakların ayrı ayrı nez'inin imkânsızlığı

298 fıkra 1 «T. K. M. 286» ıncı madde « ana ve babanın çocuğun malları üzerindeki haklarından ancak velâyet hakları nezolunduğu halde mahrum» edilebileceklerini teyit etmektedir.

Federal mahkeme bir kararında diyor ki «çocuğun malları üzerindeki haklar tabirinden kanun yalnız idare ve intifa haklarının yerleşmiş olmasını değil belki münferit bir halde idare hakkını da kastetmiştir. Çünkü bu maddenin ikinci fıkrasından anlaşıldığına göre bazı ahvalde velâyet hakkı nezolunan ana ve babanın çocuğun malı üzerinde kanunî intifa hakkı muhafaza edilmektedir. Binaenaleyh kanun nazarında malların idaresi velâyet hakkının okadar esaslı bir unsuru bir vasfıdır ki ondan ayrılamaz ve netice itibarile velâyet hakkı nez edilmedikçe bu hak onlardan istirdat olunamaz.» Bu halde İsviçre hukukunda malların idaresi hakkı ayrı bir şekilde kaldırılamaz.

Zaten İsviçre kanunu sureti umumiyede ve belki de meseleyi daha basit kılmak için velâyet hakkının evsaf ve anasırını diğer kanunlardan daha ziyade biribirine raptetmiştir. Bu evsaf ve anasırın avakıbı daima müttehittir. müşterek zuhur ve müştereken sukut ederler. Bu zuhur ve sukutun sebeplerinde de iştirak vardır. Fransız ve bilhassa Alman hukukunda bu evsaf ve anasırdan her birinin ayrı birer mevcudiyeti vardır. Her biri ancak kendine mahsus sebeplerden dolayı sukut ederler; bunlardan bir kısmı sukut ettiği halde diğer kısımları bakı kalabilir, İsviçre kanunu iki prensip arasında müteredddit göründükten sonra « ademi tefrik ve teferruk » prensipine temayül gösterir. Fransız ve Alman hukuku ise tamamen tefrik prensibini tutmuşlardır.

Alman hukukunda, malların idaresi hakkı kanunu medeninin 1666 ıncı maddesinin ikinci fıkrasında gösterilen ahvalde veya 1666 ve 1668 inci maddeleri ahkâmına riayet edilmediği veya 1640 ve 1669 uncu maddelerin tahmil ettiği vecibeler ifa edilmediği halde vesayet mahkemesince

755

ana ve babadan, ayrı olarak, nezolunabilir, malları idare hakkının bu ayrı nez'i de mana mevzu ve bazen zaman itibarile takyit olunabilir. Keza bu nezin sarahaten hükmolunması da lâzım değildir, Meselâ malların idaresi için bir kayyum tayin etmek suretile delalen ve bilvasıta vukua gelebilir. Kezalik malların idaresi hakkı baba hakkında sadır olan iflâs hükmünün kaziyei muhkeme halini almasile beraber bihakkın «kraf gesetzes» ve vesayet mahkemesinin müdahalesine lüzum kalmaksızın sukut eder. Bununla beraber iflâs hali ortadan kalkdıktan sonra bu hak vesayet mahkemesince babaya iade olunabilir. Malları idare hakkının babadan böylece ayrı olarak nez'i halinde bu hak nikâhın devamı esnasında valdeye intikal etmeyip bir «kayyum» a geçer. Çünkü maniin sebebi bir meselei hukukiyeye müstenit olup meselei madiyeye müstenit değildir.

Hatta Alman kanununa göre çocuğun şahıs üzerinde velâyet hakkı ber karar olan baba ile vasi arasında çocuğun aynı zamanda şahıs ve malını alâkadar eden bir akit hakkında ihtilâf zuhur ederse bunun halli de vesayet mahkemesine aittir.

Fransada « kanunu idare » hakkı bu hakkı haiz olmıyan ana veya babanın veya neseben veya sıhren akrabadan birinin veya müddei umuminin talebi üzerine ve ağır sebeplere binaen mahkeme tarafından nezolunabilir. « Ağır sebepler » de hâkimin takdirine bırakılmıştır; bu sebepler meselâ malların idaresinde ağır bir kusur irtikâp edilmesi veya kadın tarafından mal ayrılığı talep olunması, pederin hapsolunması olabilir. Kezalik hakkı velâyet sahibinin hacrine hüküm lâhik oldukta bu hak kendiliğinden sakıt olur. Fakat hacir irtifa eder etmez hak da hükme hacet kalmaksızın kendiliğinden avdet eder.

Alman kanunu medenisine muhalif olarak Fransız kanununda «eğer babadan kanunî idare hakkı nezolunduğu takdirde valde onun yerine aynı haklarla bihakkın kaim olur.» (Fransız kanunu medenisi madde 389 fıkra 2) baba ve ananın aynı zamanda bu haktan mahrum edildikleri ahvalde bu husus hakkında ayrı «ad hoo» bir müdür tayis olunur.

Evlât edinme meselesinde dahi, tebenni eden baba resmî bir mukavele ile ana ve babanın meşru evlatları üzerindeki haklarına müteallik kanunî kaidelerden inhirafı temin edebilir. Binaenaleyh mütebenni iptidaen idare hakkından veya intifa hakkından veya her ikisinden feragat edebilir. (Madde 268 fıkra 3 «T. K. M. 257»)

Nesebi sahih olmayan evlâtlar meselesinde ise vesayet idaresinin (hâkimin) velâyet hakkı zilyeddine çocuğun emvali üzerinde ancak bir kısım hak terketmeğe salâhiyeti vardır. Meselâ yalnız idare hakkı bahşetmek veya yalnız intifa hakkı vermek veya bunlardan hiç birini vermemek hakkını haizdir. (Madde 327 «T. K. M. 314»)

Nesebi sahih evlâtlar meselesinde çocuğun şahsı ve çocuğun malları diye hukukun ikiye tefrik edildiğini kabul etmek mümkün değil midir? Burada velâyet hakkının anasırının tefriki imkânı görülür.

Çocuğun şahsına müteallik hususatta hâkim yalnız (muhafaza hakkını) diğer velâyet hakkı, anasırı baki kalmak şartile nezeder.

Mallara müteallik hususatta ise, velinin bir gûna taksiri olmaksızın velâyet hakkı nez edildiği takdirde yalnız intifa hakkı ipka olunur veya velâyet hakkı zilyeddinin çocuğa ivaz mukabili olmayarak temlik edilmiş olan bir takım mallarda hakkı intifaı bertaraf edilir veya ivaz mukabili olmayarak temlik tasarrufunda bulunan mahallin veliyi temlik ettiği malların intifa hakkından veya idare hakkından mahrum kılabilir. (Madde 294 «T. K. M. 282»)

Fakat denebilir ki tetkikimizde bukadar müsait ve bukadar seyyal gördüğümüz velâyet hakkı hâkimin yalnız idare hakkını ref için müdahalesi mephasinde derhal sertliğini iktlsap eder. Dikkat olunursa kanunu medenimizin tuttuğu prensipe muhalefet etmiş olmaksızın idare hakkının nezini pek alâ mümkün kılabilirdi. Zaten tatbikat ihtiyacı bunu göstermektedir. Filhakika eğer 297 «T. K. M. 285» inci maddede gösterilen tedbirler çocuğun mallarını himayeye kâfi gelmezse hâkim çocuğu muhafazasız bırakmayıp idare hakkının kaldırılmasına karar verecektir. Fakat bu hükme vasıl olabilmek için 285 «T. K. M. 274» üncü maddede gösterilen sebeplere binaen velâyet hakkını da nezedecektir.

Ekseri müellifler çocuğun mallarını idare hususunda sui istimali görülen ana ve babadan sırf bu sebeple velâyet hakkının nez olunabileceğine kaildirler. Lâkin bu cihet şayanı münakaşadır.

EVLİLİĞİN ZEVALİNDEN SONRA ÇOCUĞUN HİMAYESİNE AİT HUSUSÎ TEDBİRLER

I

Karı veya kocadan birinin vefatile nikâhın hitamı esnasında alınacak tedbirler hakkında Fransız, Alman ve İsviçre kanunları arasında mukayese

Kanunun 291 «T. K. M. 279» uncu maddesinde gösterilen tedbirleri teşrih etmezden evvel; evliliğin zevalini müteakıp çocuğun himayesi hususunda alınan tedbir vasıtaları hakkında diğer kanunların da gözden geçirilmesi faidelidir. Fransız ve Alman kanunları evliliğin zevalinde ekseriyetle hatıra gelen vefat hadisesi ile hususî surette alâkadar olmuşlar

757

ve bu gibi ahvalde kanunu medenimizde ve İsviçrede görüldüğünden daha mütenevvi tedbirler ittihaz etmişler veya bu tedbirlerin alınmasına cevaz göstermişlerdir.

1 - Berhayat olan zevç veya zevce hakkında kanunun bizzat emrettiği himaye tedbirleri

a) FRANSIZ HUKUKUNDA

Karı kocadan birinin tabii veya medeni vefatı hakkında sagir ve gayri mezun olan çocuğun vesayeti bihakkın berhayat olana intikal eder (Fransız kanunu medenisi madde 390) fakat gene Fransız kanunu medenisinin 372 inci maddesi hükmüne göre berhayat olan ana veya babanın velâyet hakkı baki kalacağına göre bu kimse nefsinde hem veli ve hem de vasi sıfatlarını cemetmiş olacaktır. Şu halde velâyetle vesayetin içtimaı mümkün olmaktadır. Binaenaleyh çocuğun şahsı üzerinde hakkı velâyet malları üzerinde de bir hakkı vesayet mevcut olacak demektir. Bu takdirde görülüyor ki çocuğun malları Fransız kanunile Alman ve İsviçre kanunlarından daha emin bir surette muhafaza edilmektedir. Filhakika Fransada berhayat olan zevç veya zevce yalnız defter tutmakla değil, kanunun vasilerin kontrolu için vazetmiş olduğu bütün ahkâmla mükelleftir. Bununla beraber Fransız kanunu bu kimsenin ana ve baba olduğunu da nazarı itibara alarak onu diğer vasilerin tabi olduğu şeraite nazaran bir az daha imtiyazlı bir mevkie koymuştur.

İtalya kanunu bu vadide Fransız kanununu taklit etmemiştir

b) ALMAN HUKUKUNDA

Berhayat olan karı veya koca defter tanzimile mükelleftirler. (Alman kanunu medenisi § 1640 ve 1686)

Defter tutmak mükellefiyeti ancak vefatla vacip olur. Fakat vefat hadisesi vuku bulunca yani defter tutma vecibesinin şartı tahakkuk edince berhayat olan karı veya koca çocuğa yalnız vefat eden kimseden irsen intikal eden malların değil belki daha evvel de ciheti ne olursa olsun mevcut bulunan veya atiyen mevcut olacak malların da defterini tanzim ile mükelleftir. Ancak atiyen mevcut olacak malı tabirile Alman kanunu vefat günü ile defter tanzimi günü arasında çocuğa gelebilecek olan malları kastetmiştir.

Keza velâyet hakkının zilyeddi olan kimse yalnız kendi idaresine

258

terkolunan malların « das seiner verivaltung unterliegende vermögen» defterini tutmakla mükelleftir. Keza okimse bu defteri müeddasının sahih olduğunu tasdik ederek vesayet mahkemesine arzedecektir. Şayet vesayet mahkemesi defteri kâfi görmezse yeniden tanzimini ya salâhiyettar bir notere veya salâhiyettar bir memur veya mercie emreder. Şayet defter hiç tanzim edilmemiş ise vesayet mahkemesi meselâ hakkı velâyetin zilyeddine para cezaları hükmederek veya emvalin idaresi hakkını ondan nezetmek suretile bu husustaki vazifelerinin ifasına cebreder veya umumî bir defter tanzimini emretmek gibi tedbirler ihtiyar edebilir.

Her ne suretle olursa olsun defter tanziminin masrafları çocuğun mallarından ödenir.

c) İSVİÇRE HUKUKU

İsviçre kanunile kanunumuzda (291 «T. K. M. 279») berhayat olan karı ve koca defter tanzimine mecbur olduğu gibir çocuğun servetile keyfiyeti tenmiyesinde husule gelen ehemmiyetli tebeddülleri de bildirmeğe mecburdur.

2 - Yalnız berhayat olan valde hakkında salâhiyettar hâkimin emredebileceği himaye tedbirleri

a) FRANSIZ HUKUKUNDA

Fransız hukukunda böyle bir şey yoktur.

b) ALMAN HUKUKUNDA

Vesayet mahkemesi hususî sebeplerle ve meselâ idare edilecek malların ehemmiyet veya çokluğu veya 1666 ve 1667 inci maddedeki sebepler dolayısile çocuğun menfaati icap ettirdiği takdirde anaya bir müşavir (Beistand) tayin eder. Alman vazıı kanunu anayı kudreti übüvvet ve hakkı velâyetin istimalinde babadan daha az müstait görmüş olduğu için bu tedbirlerin vasfına lüzum görmüştür. Vesayet mahkemesi müşavir tayinine kanaat getirdiği halde bu tayine mecburdur. Aksi halde mahkeme mes'ul olur. Hususî sebepler (besondareu gründe) yalnız maddî ve afakî olmayıp meselâ bu iş için valdenin pek tecrübesiz olması gibi enfüsî de olabilir.

Vesayet mahkemesi halin icabına göre bir veya bir kaç müşavir tayin edebilir. Umumî kaide olarak hatta bir kaç çocuk mevcut olsa bile bir müşavir tayin olunursa bu hal çocuklardan biri veya bir kaçı için

759

hususî müşavir tayini imkânını selbetmez. Kezalik vesayet mahkemesi, ihtiyaca göre, müşavirin faaliyet sahasını serbestçe tayin edebilir. Müşavir ya her bir husus için veya bir nevi hususat için veya yalnız bir kaç iş için tayin olunur. Eğer sahai faaliyet sarahaten tayin olunmamış ise gerek çocuğun şahsına ve gerek malına müteallik hususlar bu sahaya dahil olurlar. Vesayet mahkemesi müşaviri muayyen bir müddetle tayin edebileceği gibi atiyen vücut bulması melhuz bir hadise ile müşavirliğin hitam bulmasını şart edebilir.

Müşavir, velâyet hakkının istimali hususunda anaya muavenetle mükelleftir, ve müdahaleyi icap ettiren bütün vak'alardan vesayet mahkemesini haberdar etmeğe mecburdur.

Alman kanunu hatta bir az daha ileri giderek berhayat olan ananın hukukunu takyit ve tahdit etmiştir Bu cümleden olarak ana, bir vasinin vesayet mahkemesinin iznini almak mecburiyetinde bulunduğu hukukî asarruflarda müşavirin tasdikini talebe mühtaçtır,

Şayet müşavir icazet vermekten imtina eder veya müşavirin ikametgâhının malûm olmaması veya müşavir vefat ederek yenisinin tayin edilmemesi gibi sebeplerden dolayı icazetin istihsaline imkân olmazsa valde vesayet mahkemesinden icazet alır; hatta bu hususî müşavirin sahai faaliyetine dahil olsa bile mahkemenin icazeti müşavirin icazeti makamına kaim olur. Hatta bu kabil sebepler mevcut olmasa dahi valdenin doğrudan doğruya vesayet mahkemesine müracaata hakkı vardır. Lâkin müracaatı icap ettiren hususî müşavirin sahai faaliyetine dahil umurdan ise vesayet mahkemesi müşaviri dinlemekle mükelleftir.

Müşavirin tayini, tavzifi, murakabesi, mes'uliyeti, hukukî, hizmeti bedeli olarak alacağı ücreti, vazifesinin hitamı meselelerinde vasilerin tabi olduğu ahkâm tamamen caridir. Vesayet mahkemesi kendi mesuliyeti altında her zaman müşavirliği bertaraf edebilir.

e) İSVİÇRE HUKUKUNDA

İsviçre hukukunda böyle bir tedbir mevcut değildir.

İsviçre hukuku bu hususta bir az «feminist» tir. Çünkü bu gibi ahvalde berhayat olan baba hakkında hususî bir müdahale kabul olunmadığı halde anayı böyle bir murakabeye tabi tutmağı istememiştir. (Rumelin) bu husustan dolayı İsviçre kanununu tenkit etmektedir, Binaenaleyh hâkim kanunda tayin olunan sebepler tahakkuk etmedikçe müdahale edemiyecektir. Alınacak tedbirlerde kâfi gelmediği ahvalde bütün zararlarına rağmen velâyet hakkının nezine gidilecektir, Alman ahkâmı kanuniyesi bu hususta daha müraccah ve faideli bir yol takip etmektedir.

3 - Yalnız baba tarafından berhayat olan ana hakkında alınabilecek hususî tedbirler

a) FRANSIZ HUKUKUNDA

Baba berhayat olan ve vasi makamında bulunan anaya bazı akitlerine yardım etmek veya vesayete müteallik bütün akitlerine şamil olmak üzere bir vasi müşaviri tayin edebilir. Buna mukabil baba anayı vesayetten kaldıramıyacağı gibi velâyet dolayısile haiz olduğu haklardan da men edemez.

Binaenaleyh taksir keyfiyeti ananın vasi sıfatile çocuğun malları üzerindeki hakkına mahsustur.

Bu tayin aktinin şekline gelince peder isterse akti noter muvacehesinde veya sulh hâkimi önünde yapacağı bir senede rapt veya vasinin bağlı olduğu şekil dairesinde yapar. Bu maddenin hukukî esası şudur ki: Baba vaziyeti takdir hususunda herkesten daha salâhiyettar bir mevkide bulunduğu için, valdenin fena idaresine karşı çocuğun mallarını evvelden muhafazaya müteallik tedabir ittihaz edebilir.

(Planiol) bu ciheti kudreti zevciyetin vefattan sonraki tezahuru olarak kabul etmektedir. (Planiol I. No. 1804. 20)

Müşavir tayini meselesi koca için tamamile ihtiyaridir. Binaenaleyh koca yalnız müşavirin tayinini değil ananın bir müşavire ihtiyacı olup olmadığını da evvelden tayin edebilir. Binaenaleyh müşavir kendi hukukunun kudretini vazıı kanundan değil ancak pederin iradesinden alır. Binaenaleyh müşavirin vazifesi onun vefatile hitam bulacağı gibi bu vazifenin mecburî olmadığı da tahakkuk eder. Şu halde müşavir işbu tayini ret edebileceği gibi kabulü müteakip istifade edebilir, Müşavir tayini ret veya istifa ettiği takdirde valde vasi sıfatile haiz olacağı bütün salâhiyetleri tekrar iktisap eder bu halde ne aile meclisi ne de mahkemenin yeni bir müşavir tayinine salâhiyeti olamaz. Maahaza bu ihtimalâtı düşünen baba icabında biribirini istihlâf etmek üzere birkaç müşavir tayin edebilir.

Müşavirin vazifesi istişarî bir mahiyette değildir. Yani ana tarafından yapılan akitlerde ananın muvafakati lâzım gelip yalnız fikir dermeyanı mahiyetinde bir vazifesi yoktur. Eğer baba müşaviri yalnız bazı akitler tasrihile tayin etmiş ise sair akitlerin icrasında ananın müşavirin yardımına ihtiyacı yoktur. Şayet ana müşavirin muvafakatini almaksızın akit icra etmiş ise ve bu akitler küçüğü ızrar etmiş ise küçüğün bu akitlerin butlanını talebe hakkı olur. Bu tarzı hal gerek müellifler ve gerek mahâkim içtihadınca kabul edilmişlerdir, Bununla beraber bu ciheti ağır bulan müelliflerde mevcut olup onların fikrine göre bu müşavir tayini

761

meselesinde bir gûna ilânat vuku bulmamış olduğundan eşhası salise yapılan akdin neticə itibarile batıl olacağını evvelden keşfedemezler. Şayet valde tarafından yapılan akitler bir vasinin aile meclisinin veya hâkimin rızalarını istihsale müftakır olan akitlerden ise artık bunların butlanına hükmetmek doğru olamaz.

Müşavir bir akit hususunda anaya muvafakat vermemekte inat ederse ne olacaktır? Bu ihtilâfa nihayet verebilmek için bazı müellifler valdeye aile meclisine veya mahkemeye müracaat hakkını tanımaktadırlar. Diğer bazı müellifler de kanunun bu sükûtu karşısında müracaat tesmiye olunabilecek bir muamele görmemektedirler. Fakat mevcut bir ihtilâfın halli mecburî olacağı cihetle aile meclisi ya müşavirin azline veya ananın vasilikten inizaline hükmetmek zaruretinde kalacaktır.

b) ALMAN HUKUKUNDA

Baba berhayar olan valdeye bir müşavir (Beistand) tayin edebilir. Fakat bu hak, velâyet hakkının bir vasfı mahsusu olduğundan baba ölüm zamanında velâyet hakkını haiz veya çocuğu şahıs veya malları hususunda temsile salâhiyettar değilse tayin hakkı da pedere ait olmaz.

Müşavir tayini ancak ölüme bağlı tasarrufların tabi olduğu şekilde yapılır. Müşavir tayininde baba tamamen serbest olup esbabı mucibe dermeyan etmeğe mecbur değildir. Kezalik müşavirin faaliyeti hududunu dahi tayin eder.

Şayet müşavirin salâhiyeti babaca evvelden tayin olunmamış ise bu salâhiyet çocuğun gerek şahıs ve gerek malları için velâyet hakkında olduğu kadar vasidir. Vesayet mahkemesi babanın kararlarile mukayyettir Mahkeme müşavirliği bertaraf edemiyeceği gibi baba tarafından tayin olunan hudut faaliyetini dahi taksir ve tadil edemez. Lâkin Alman kanunu medenisinin 1687 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında gösterilen şartlar zarurî kıldığı takdirde mahkeme müşavirin salâhiyetini tevsie dahi bütün akitlere teşmile mecburdur.

c) İSVİÇRE HUKUKUNDA

İsviçre hukukunda böyle bir tedbir mevcut değildir.

Ana ve babanın kanun nazarındaki musavatı vazıı kanuna baba hakkında böyle bir imtiyaz bahşetmeği mümteni kılmıştır.

Maahaza babanın sarahaten beyan etmek şartile berhayat olan val-

762

deden çocuğa hibe veya vasiyet ettiği mallar üzerinde idare veya intifa haklarından birini veya her ikisini ref edebileceği aşikârdır. Fakat bu hak yalnız babaya mahsus bir hak demektir: ana da, çocuğa mal veren şahsı salislerde bu hakka maliktirler.

Maahaza burada ince bir mesele mevzuu bahistir.

Kendisine bilâ ivaz baba tarafından temlik vuku bulan çocuk esas itibarile mahfuz hisse sahibi bir varistir. Bu cihetten kendisinin mahrum edilemiyeçeği ve binaenaleyh valdesinin netice itibarile hakkı intifaı ve hakkı idaresi aşikâr olan bir kısım emvali mevruse mevcut demektir.

Babanın bilâ ivaz vukubulan bu tasarrufu üzerine hakkı intifa ve idareden anayı men etmesi hususu acaba bütün mevhup mallar üzerinde mi yoksa yalnız tasarruf nisabına dahil olan mallar üzerinde mi tesiri haiz olacaktır?

İsviçre şarihleri bu hususta muhtelif reylerde bulunmaktadırlar. Lâkin şu veya bu şekilde fikir dermeyan etmelerine rağmen fikirlerin müstenit olduğu esbabı mucibe malûm değildir ve bu şayanı teessürdür.

Acaba diyebilirmiyiz ki 294 «T. K. M. 282» inci madde üçüncü şahısların çocuğa yapmak istedikleri hibeleri teshil gayesile vazedilmiş olmasından dolayı çocuğa zarurî bir surette intikal etmesi lâzım gelen mahfuz hisseye şamil olmamalıdır? Veyahut iddia edebilirmiyiz ki çocuğun mahfuz hissesini teşkil eden mallar bilâ ivaz tasarrufta bulunan kimsenin arzusundan ziyade kanunun hükmü icabı olarak kendisine geleceği için netice itibarile tasarrufta bulunan kimsenin iradesi bu mallar üzerinde bir tesir hasıl edemez? Bu halde babanın valdeyi tasarruftan meni keyfiyeti ancak tasarruf nisabına dahil mallar üzerinde mümkündür.

Keza denebilir ki 294 «T. K. M. 282» inci madde tasarruf nisabile mahfuz hisseler için bir gûna tefrik yapmış olmayıp umumî bir mahiyeti haiz bulunduğundan ve mahfuz hisseler ise vazıı kanun tarafından ancak çocuğun nefine vazedilmiş olduğundan üçüncü şahıslar bu ciheti ileri süremezler. Bu tarzı muhakeme ile de evvelce ölen ana veya babanın çocuğa verdiği malların kâffesi üzerinde idare ve intifa hakkından berhayat olanı men edeceğini kabul etmek lâzım gelir

Biz, müteredddit olmakla beraber, bunun makûs olan halli tarzına taraftarız. Bize göre müteveffa babanın anayı sarahaten hakkı intifa ve idareden meneden iradesi ancak mahfuz hisseyi aşan bir kısım mallar hakkında muteberdir.

Bu şart mahfuz hisseler hakkında adeta yazılmamış farzedilir.

Dikkat edilmek lâzım gelir ki ananın tenkıs davası ikamesinde hiç

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

762

bir menfaati olamaz. Çünkü zaten akti teberru ile çocuğun mahfuz hissesine tecavüz edilmiş değildir. Binaenaleyh tenkis davası tasavvur edilemez.

Bununla beraber hâkim bizim fikrimize göre valdenin «çocuğun mahfuz hissesine şamil olan şartın hükümsüz olduğuna karar verilmesi talebile» açacağı davayı kabul etmelidir.

Aksi hal kanunun ana ve babaya çocuğun malları üzerinde bahşettiği intifa ve idare hakkını külliyen mevhum bir hale getirecek demektir ki şayanı kabul bir netice addolunamaz. Filhakika bir çocuğun ilk malları ancak evvelâ ölen ana veya babasından kendine kalmış olan mallardır. Bunun haricinde bir çocuğun mal sahibi olabilmesi ender bir ihtimaldir. Şu halde ana ve babaya çocuk malları üzerinde verilen idare ve intifa hakkının tam başlayacağı bir zamanda onları bu haktan mahrum edecek keyfe bağlı bir şartın kabulü tecviz olunamaz. Bize göre vazıı kanunun maksadı da bu değildir; zira vazıı kanun bir çok yerlerde ana ve babanın irade ve intifa haklarını calibi dikkat bir kıskançlıkla himaye etmiş ve hatta idare hakkının nezini ancak velâyet hakkının nez'i suretile mümkün kılmıştır. Ve hatta bazen velâyet hakkı velinin hatası olmaksızın nez olunsa bile intifa hakkını ipka eylemiştir.

(298 «T. K. M. 286« ve 292 «T. K, M. 280» inci maddeler)

Bundan maada kanunun 294 «T. K. M. 282» inci maddede sarahaten hibeden bahsedilmektedir. Halbuki kanun tarafından zaten yapılması emrolunan bilâ ivaz tasarrufa hibe demeğe mana yoktur. Zaten kanun bizim söylediklerimizle açık bir müşabihet arzeden şekilde kendi noktai nazarını izhar etmektedir. Netekim kanun 190 «T. K. M. 182» inci maddede mahfuz hisselerin...» üçüncü şahıslar tarafından yapılan hibeler» ile teessüs edeceğini göstermektedir. Binaenaleyh mahfuz hissaye şumulü olamaz. Şu halde kanunun maksadı üçüncü şahısların, mal ortaklığı veya mal birliği müesseselerini mevhum bir hale getirmelerini ve babayı birgün intifaını ümit ettiği mallar hakkında bu intifa hakkından mahrum edememelerini temin olmalıdır.

190 «T. K. M. 182» inci madde huzurunda 294 «T. K. M. 282» inci maddedeki sukûtu bir nisyana hamilden başka çare yoktur.

Alman kanunu medenisi şarihleri aynı muhakeme ile makûs bir neticeye vasıl olmaktadırlar. Çünkü Alman kanunu medenisi İsviçre kanununun hilâfına olarak evli kadının mahfuz mallarının mahfuz hisseye dahil olduğunu sarahaten göstermektedir.

O halde Alman şarihleri iptidaen vefat eden kimsenin diğerini bütün mallar üzerindeki idare ve intifadan mahrum bırakabileceklerini söylerler.

764

Egger ve Silbernagel ihtimal Alman kanunu şarihlerinden mülhem olmaktadırlar.

4 - Yalnız berhayat olan ana tarafından bizzat kendi hakkında alınabilecek hususî tedbirler

Alman ve Fransız hukukları anayı, çocukların terbiyesi ve mallarının idaresi hususunda babadan daha az müstait ve daha az salâhiyettar at ve talâkki etmektedirler. Bu sebebe binaen her iki kanunda anaya, çocuğun şahıs ve mallarını idare hususundaki kabiliyetsizligini anladığı ahvalde, çocuğun şahıs ve malları üzerindeki hukukundan ferağat etmek salâhiyetini vermektedirler. Binaenaleyh berhayat ana kendi vaziyetini kendi muhakeme edecektir.

a) FRANSIZ HUKUKUNDA

Fransız hukukunda berhayat olan baba, diğer vasilerin dermeyan edebilecekleri mazeret sebeplerinden biri mevcut olmadıkça, vesayeti kabule mecburdur. Halbuki ana esbabı mucibe dermeyan etmeğe mecbur olmaksızın vesayeti reddedebilir. Bu sebepten dolayı bazı müellifler ananın evvelce kabul ettiği vesayetten de istifa edebileceğini iddia ederler. (Zachariae Laurent)

Fakat diğer bazı müellifler vasiliğin prensip itibarile mecburî bir vazife olmasına istinat ederek bir defa kabul edildikten sonra istifanın caiz olmıyacağına kaildirler.

(Aubry et Rau, No. 111. VII. Domolombe 99 §. I)

Vesayeti reddeden ana, çocuğun şahsı üzerinde velâyet hakkını muhafaza eder. Yalnız vasiye intikal etmesi lâzım gelen malların idaresi hakkını kaybeder.

b) ALMAN HUKUKUNDA

Alman hukukunda berhayat olan valde yalnız çocuğun patrimuvanı üzerindeki hakkından kısmen değil belki çocuğun şahsı üzerindeki hakkından da feragat edebilir. Alman hukuku bu hususta Fransız hukukundan daha farklı ve daha uyğundur.

Alman hukukunda ana vesayet mahkemesinden kendisine bir mü-

765

şavir tayinini isteyebilir. Vesayet mahkemesi valdenin bu talebini kabule mecburdur. Kezalik valde müşavirin faaliyeti sahasına dahil olacak akitleri evvelden tayin edebilir. Şayet evvelden böyle bir tayin yapmazsa bilcümle akitler bu faaliyet sahasına dahil olur. Vesayet mahkemesi müşavirin ana tarafından tayin olunan hudut faaliyetini taksir edemezse de 1687 inci maddenin üçüncü fıkrasında zikrolunan şartlar tahakkuk ettiği takdirde bu faaliyet sahasını daha genişletir. Maahaza vesayet mahkemesi biraz daha ileri giderek müşavirliği bertaraf edebilir. Fakat bundan çocuk için bir zarar hasıl olursa 1694 üncü madde mucibince mes'ul olur.

c) İSVİÇRE HUKUKUNDA

İsviçre hukukunda böyle bir tedbir mevcut değildir.

İsviçre hukukunda hakkı velâyet sahibinin hakkından feragat edemiyeceği hususunda bütün şarihler müttefiktirler. Çünkü kanun tuttuğu prensipin mantığına uygun kalmış olmak için valdeye böyle bir hak tanımış değildir. Aksi halde hakkı velâyet sahibi olan baba için de buna müşabih bir kolaylık temin etmek icap ederdi.

Lâkin Zurih adliye ve polis müdürünün velâyet hakkından feragatin mümkün olduğuna mütaallik düşünceleri pek doğru değildir. Zira adliye müdiriyeti 372, «T. K. M. 358» inci maddeye istinat etmektedir

Doktor Reichel bu maddede gösterilen medeni haklardan bir nevi feragat ile hakkı velâyetten feragat arasında bir gûna müşabehet olmadığını ileri sürerek Zurih adliye müdürünün (Justizdirektion) bu fikrini reddetmektedir.

II

İSVİÇRE HUKUKU

Malûmatı umumiye

Alman ve Fransız kanunları ana ve babadan birinin vefatı yüzünden evliliğin hitamı münasebetile alınacak tedbirler hususunda daha basiretkâr ve geniş iseler de nikâhın talâk veya butlan sebebile kalmadığı ahvalde çocuğun himayesine matuf bir gûna tedbiri nazarı dikkate almmışlardır.

Bu kanunlar her şeyden evvel ana veya babanın vefatı dolayısile çocuğa irsen gelen malların himayesini düşünmüşlerdir.

İsviçre hukuku çocuğun evliliğin her türlü (boşanma, vefat, nikâhın feshi) şekil hitamında himayesini teemmül etmiştir. Hatta İsviçrede bazı kantonlar nikâhın zevalinin vesayet idarelerine tebliğini de mecburî tutmuşlardır. (Bal şehrinde olduğu gibi)

291, «T. K. M. 279» uncu maddenin esası hukukisi şudur ki: Evlilik birliği ortadan kalkıp zevç veya zevceden yalnız biri velâyet hakkını istimale mecbur kalınca «ana ve baba artık birbirlerine muavin ve müşavir kalamıyacaklar veya birinin ihmal ve terahisini diğeri menedemiyecektir.» Ancak 291, «T. K. M. 279» uncu madde istisnaî bir hükmü ihtiva etmekte bulunduğu cihetle vasi bir manada tefsir edilmemelidir. Çünkü evliliğin devamı esnasinda hakkı velâyet zilyeddeynden biri hakkında bu hakkın nez'ine hükmolunursa diğer zevç bu hakkı yalnız başına haiz olacaksa da 291, «T. K. M. 279» uncu madde hükümlerine tabi tutulmıyacaktır. Bu madde «evliliğin zevalinden sonra velâyet hakkını haiz olan karı veya koca....» diyerek bu ciheti tahsis suretile göstermektedir. binaenaleyh Huberin İsviçre millet meclisinde beyanatı hilâfına olarak 291, «T. K. M. 279» uncu maddeyi vazıı kanunun derpiş etmediği hususlara teşmil doğru olamaz. Mevzu bahsettiğimiz madde gerek ana ve gerek baba hakkında kabili tatbiktir.

Kanunun müzakeresi esnasında «defter tutmanın yalnız valdeye tahsisile baba için yeniden evlenme halinde mecburî tutulması hakkındaki teklif kabul edilmemiştir.

291, «T. K. M. 279» uncu maddedeki tedbirler bizzat kanun tarafından emredilmiş olduğundan Hâkim bu vecibeden, evliliğin zevalini müteakip velâyet hakkı sahibi olan ana veya babayı muaf tutamaz.

Buna mukabil şayet bu maddenin gösterdiği tedbirler kâfi gelmezse hâkim 297, «T. K. M. 285» inci madde ahkâmına tevfikan yeni tedbirler almak vazifesile mükelleftir. Çünkü 291, «T. K. M. 279« uncu maddenin maksadı hâkimin kontrolunu temin ile tedbir almak için tam zamanında hareketini teshile matuftur.

Federal mahkeme bu nokta üzerine şu mülâhazatta bulunmaktadir: Müddeiyei temyiz evlâtla ana ve babası arasında onların menfaatlarına müteallik ihtilâf zuhurunda tatbik oluabilecek maddenin 282 «T. K. M. 271» inci madde olabileceğini ve mezkûr madde hükmüne göre hususî bir vasi tayini yalnız çocukla ana ve baba arasında yapılan ve çocuğa bir vecibe tahmil eden hukukî bir tasarrufun vukuunda mümkün olup buna mukabil nikâhın zevali halinde hâkimin velâyet hakkı zilyeddine karşı kontrol hakkı 291, «T. K. M. 299» uncu maddede tahdidî bir su-

767

rette gösterilmiş olduğunu ve ana ve babanın çocuğun malları üzerindeki hakları kanunun 290 dan 391 inci (T. K. M. 278 ded 289) maddelerile hasran tayin edildiğini dermeya edtmektedir.»

«Bu mütalâa hatalıdır, Ana ve babanın çocukların malları üzerindeki hakları şüphesiz yedinci babın altıncı faslında gösterilmiştir. Fakat icabında ebeveynin bu hakları tearuz edebilecek olan çocuğun menfaatlarını himaye için vesayet ve kayyumluğa mütaallik olan onuncu babın ahkâmı tatbik olunacaktır. Şu halde eğer velâyet hakkının zilyeddi olan karı veya kocaya defter tutma vecibesini tahmil eden 291 (T. K. M. 279) uncu madde bu hususta bir kayyumun veya hâkimin mümessilinin teşriki mesai etmesi lâzım geldiğini gösteriyorsa çocuğa defter tutma muamelesine takaddüm eden hukukî tasarruflarda (verasetin kabul veya reddi ve veraset sebebile defter tutma talebi «benefice d'enventaire» mevrus emvalin taksimi, berhayat kalan karı veya kocanın şahsî mallarının tanzimi, vereseden birinin iadesi meseleleri veyahut iştirakin temdidi gibi) bir kayyum tayin edilip edilmiyeceği meselesine de temas etmemektedir. Bu mesele 392, «T. K. M. 279» inci madde vasıtasile ve kezalik veli ile çocuk arasında yapılacak hukukî tasarruflara taallûk ettikçe 185, «T. K. M. 271» inci madde ianesile halledilecektir. 291, «T. K. M. 279» uncu madde 292 «T. K. M. 376» ıncı maddenin tatbik olunmasını» hiç bir vakit bertaraf edemez.»

(20 teşrini sani 1912 tarihli karar Bal şehrine karşı Catherine Schirmer - Kubli sahife 371, Y. de T. 1913)

DEFTER TUTMA

Tutulan defter çocuğun mallarının gerek düyun ve gerek matlubat kısmı hakkında gayet vuzuhlu bir icmal verebilmelidir. Kezalik defter yalnız malların kıymetini değil menkul kıymetlerin de faize verildiğini gösterecektir.

Çocuğun patrimuvanını teşkil eden unsurlar ayrı ayrı gösterilecektir.

Çocuğun mallarının heyeti mecmuası, cihet ve zamanı iktisapları ne olursa olsun ve hakkı velâyet zilyeddinin bu mallar üzerinde intifaı veya idare hakkı bulunsun bulunmasın defter gösterilmelidir. (Bâle - Ville kantonunun methal kanununun 95 inci maddesi bu defter üzerine vuzuhlu malumat verir.)

Şayet evlilik birliği karı veya kocadan birinin vefatı sebebile zevale uğramış ise defter mevrus malların taksiminden evvel tutulabilir. Şayet meselâ berhayat olan karı veya koca çocukla ortaklığa devam etmiş olur-

768

sâ çocuğuu patrimuvanı taksim edilmemiş olan terekenin bir kısmından ibaret olur ve o zaman bütün tereke deftere kaydedililr ve çocuğun irsî hissesinin neden ibaret bulunduğu da işaret olunur.

Ortaklığın uzatılması halinde madde 229 (T. K. M. 225) ortaklığa dahil olan bütün mallar deftere geçirilir. (Halbuki Alman hukukunda gerek müellifler ve gerk mahakim sureti umumiyede başka bir fikirdedir. Zira Alman kanunu medanisinin 1640 ıncı maddesi mucibince berhayat olan ana veya baba ancak çocuğun üzerlerinde hakkı idaresi bulunan mallarının defterini tanzim etmekle mükelleftir.)

İviçrenin ekseri kantonları terkedilen salâhiyet dolayısile her vefat hadisesinde veya hiç olmazsa her vefat dolayısile evliliğin zevali halinde defter tutmasını emretmektedirler. Bu kantonlarda 291, «T. K. M. 279» uncu maddenin gösterdiği hususî defter tutma hükmü manasız bir hale gelmiş olur.

Defterin ne kadar müddet zarfında verilmesi lâzım geldiğini hâkim serbestçe tayin eder. İsviçrede bazı kantonlar bu müddeti bizzat tayin etmişlerdir. (Meselâ vaz'ı yet tarihinden itibaren 42 gün zarfında «Fribourg kantonu methal kanunu» ve vaz'ı yetten itibaren 20 günde, Vaud kantonu methal kanunu.)

Çccuk hâkim tarafından gösterilen bu müddet zarfında reşit olsa dahi defter gene tanzim olunur.

Şayet tutulan defter doğru veya tamam olmaz, yahut tayin olunan müddet zarfında verilmemiş olursa hâkim re'sen bu defteri tanzim ettirir. Hatta Bazı kanton kanunları bu ciheti sarahaten emrederler. maahaza kanton kanunları sarahaten emretmiş olmadıkça veliye para cezası hükmetmek doğru değildir.

Çocuğun mallarında husule gelen ehemmiyetli tebeddüllerle servetinin keyfiyeti tenmiyesi hakkında icbar vecibesi

Bu vecibe defter tutma vecibesinin ehemmiyetli bir mütemmimidir. Ekseri ahvalde velâyet altında bulunan bir çucuğun mal sahibi olması ancak ana veya babasının vefatı neticesinde kendisine irsen intikal vuku bulması dolayısile olacağından mevzu bahsettiğimiz tedbir hâkime çocuğun mallarının tarzı idaresi hakkında malûmat sahibi olabilmek ve icabında müessir surette müdahale etmek kudretini bahşeder.

(Hiç olmazsa nazariyat itibarile denebilir ki ana ve baba kanunun

kendilerine tahmil ettiği bu vazife ile alâkadar olmaktan hayli istiğna ederler; diğer cihetten hâkimin bunları kontrol edebilecek diğer bir vasıtası da olmadığına göre bu tedbir ekseriya manevi bir halde ve metrük kalmak tehlikesine maruzdur.

Menbaı her ne olursa olsun servetin tezayüdü veya servetinde vuku bulan her nevi kıymet tenezzülü hâkime haber verilmek lâzımdır. Kanunda muharrer olan «ehemmiyetli tebeddül» mefhumunun manası İsviçrede ya kantonlar tarafından neşredilecek emirlerle veya bizzat hakim tarafından tavzih olunacaktır.

Hakkı velâyet zilyeddinin en esaslı vazifesi çocuğun mallarını onlardan bir gûna tagayyür husule gelmeksizin muhafaza etmiş olduğundan bu maddelerde kıymetçe bir tenezzülü veya aynen eksilme husule geldiği takdirde hâkimin daha ciddî bir surette müdahalesi lâzımdır.

Egger kıymetli evrakın temevvücatının da bildirilmesi lâzım geldiğini içtihat etmekte ise de Silbernager bu meselenin tatbikatta ekseriya güçlüğü intaç edeceğini ve böyle bir vecibe tahmilinin kanunun arzularından hariç olacağını söylemektedir.

Teşri meclislerinde cereyan eden müzakerata nazaran hakkı velâyetin zilyeddi çocuğun mallarında bir gûna tezayüt ve tenakusu mucip bir muamele yapmayıp servetin sureti tenmiyesinde bir tahavvül vücuda getirse ve meselâ emin senetleri (devlet evrakı veya banka obligasyonu) satıp yerlerine diğer sınaî veya ticarî müesseselere ait evrak satın almak veya parayı kendi umuruna tenmiye suretile tahsis etse bile bu kabil işleri hâkime bildirmeğe mecburdur.

Bu tahavvülâtın hemen vücut bulmasile beraber ihbarı zarurî değilse de hâkim tarafından tesbit edilen bir idare müddeti zarfında behemhal yapılmış olması lâzım gelir. (Curti 291 inci madde not 5)

Kezalik hâkim çocuğun servetinin tarzı tenmiyesine dair velinin vermiş olduğu raporu büyük bir ehemmiyetle tetkik etmelidir. Bu raporu, tutulmuş olan defter ve sair raporlarla mukayese edip bu muayene ve tetkik üzerine ve hazır ahvali de göz önünde bulundurmak kaydile hakkı velâyetin bilâ takyit devam edeceğini veyahut kanunda bu husus için gösterilen birinin ittihazı lâzım gelip selmediğini teemmül edecektir.

Tahavvülâtın ihbarı mecburiyeti hakkı velâyet sahibinin temsil hakkına bir gûna tesiri yoktur binaenaleyh veli ihbarına mecbur bulunduğu bazı ukudu yapabilmek için evvelden mezuniyet istihsaline mühtaç değildir.

Müelliflerin ekserisi bu fikirde iseler de çocuğun mallarında esaslı ve muayyen bazı tahavvüller vücuda getirebilmek için ibtidaen hâkimin rızasını istihsal zarureti mevcuttur.

Kemal

770

Türk Temyiz Mahkemesi Kararları

İzalei bikir

İzalei bikirde vaki müdafaanın nazara alınmaması yolsuzdur.

Müttehemin akit vukuu hakkında mesbuk müdafaasının tetkik ve evlenme cüzdanı ibraz etmesi halinde kanunu medeni ahkâmı dairesinde aktin vukuu tesbit edilmemesi yolsuz ve muhalifi kanundur.

Alâiye ağır ceza mahkemesinden sadır olan 4 Şubat 928 tarih ve 18 numaralı hükmün temyizen tetkiki mahkûmun aleyh tarafından istida kılınmaktan naşi olbaptaki muhakeme zabıtnamesile temyiz istidanamesi ve evrakı müteferriası Baş müddei umumilik memuriyeti aliyesinin 1 teşrini evvel 928 terih ve 6235 numaralı tebliğnamesile 3 teşrin evvel 928 tarihinde Mahkemei temyiz birinci ceza dairesine gönderilmekle ledettetkik istidanamei mezkûrun mehili kanunisi zarfında ita ve şartının ifa kılındığı anlaşılmakla bilkabul evrakı dava ile maan mütalâa ve tetkik olundu.

Mezkûr zabıtnamenin maali: Alâiyenin Bayırkoz ağacı kariyesinden Yümni kızı Fatmayı cebren kaldırıp bikrini izale ve arkasına taş yükletmek suretile fili müessir ikaından maznunu aleyh ve gayri mevkuf olarak mahkemeye sevkedilen kariyei mezkûreden Yakup oğlu Mehmedin icra kılınan muhakemesi neticesinde: Maznunu merkumun müddeiyeyi cebren kaçırarak Bikrini izaleden beraatine ve ancak alacağım diye bikrini izale ettiği ve sopa vurmak ve taş yükletmek suretile cısmen eza ve cefada bulunduğu usulen sabit olduğundan olveçhile failiyetine ve izalei bikirden dolayı hareketine temaseden kanunu cezanın 423 üncü maddesinin birinci fıkrasına tevfikan altı ay hapsine ve darptan dolayı 456 ıncı maddenin son fıkrası mantukunca ve cürmün mahiyetine nazaran takdir edilen dört lira ağır cezayı naktinin içtimaı ceraim nazariyesine tevfikan 76 ıncı madde medlûlünce salifizzikir altı ay hapis cezasına

271

zam ve ilâvesile ve müddeiyenin mevkii içtimaisi ve vukubulan tecavüzün mahiyeti nazara alınarak 424 üncü madde medlûlünce takdir olunan yüz lira tazminatın maznundan bittahsil müddeiyeye itasına hüküm ve karar verildiğini natıktır.

Müstedi'i temyiz Mehmedin temyiz istidanamesinde: Mezbure ile evlenme merasimi iptidaiyesi icra kılındığı halde bilâhare aralarındaki geçimsizlikten dolayı merkumenin nezdinden mübaadet eylemesi ve beyinlerinin telifi için muhtarın istediği yirmi lirayı veremiyeceğini beyan eylemesi üzerine münfail olarak bitteşvik aleyhinde davaya sevk ettiğinden ve hadisede kasti cürmî bulunmadığından ve saireden bahisle hükmü mümeyyizünbihin nakzı istida kılınmıştır.

Zikrolunan tebliğnamede: Temyizen dermeyan edilen itiraz beca görülememiş ve kararı mümeyyizünbih muvafıkı usul ve kanun bulunmuş olduğundan tasdiki talep edilmiştir.

Tetkikatı temyiziye ledelicra: Maznunualeyhin sureti müdafaasına ve tevsik edilmemiş olmakla beraber muameleli bir evlenme cüzdani ibraz etmiş olmasına nazaran olbaptaki muamelâtın alâkadarlarından tahkik ve Kanunu medeni ahkâmı dairesinde aktin icra olunup olunmadığının tetkik edilmemesi yolsuz ve müstelzimi nakız esbaptan bulunduğundan tasdiki hükme mütedair tebliğname talebinin reddile hükmü mümeyyizünbihin sebebi mebhuseden naşi Usulü muhakematı cezaiye kanununun 314 - 319 uncu maddeleri mucibince nakzına ve ahkâmı kanuniye dairesinde ifayı muamele olunmak üzere evrakın mahalline iadesine ve sekiz yüz kuruş nakız harcının ileride haksız çikacak taraftan tahsiline ve temyiz cezayı nakdisinin sahibine iadesin 14 teşrin evvel 929 tarihinde müttefikan karar verildi.

Temyiz Mahkemesi birinci ceza dairesi	Esas No. 6133 Karar No. 6128

***

Fer'an zimethaliyet

Kablelkatil firar eden maktulü firarı esnasında mücerret kollarından tutmak fiili katilde feran zimethaliyeti tazammun etmez.

Gaziayıntap ağır ceza mahkemesinden sadır olan 10 eylül 929 tarih ve 267 numaralı hükmü havi zabıtname ve müttehem tarafından muta

lâyıhai temyiziye maa teferruat baş müddei umumilik memuriyeti aliyesinin 30 - 9 - 929 tarih ve 6276 numaralı tebliğnamesile 1 teşrinevvel 928 tarihinde mahkemei temyiz birinci ceza dairesine tevdi edilmekle mütalâa kılındı.

Mezkûr zabıtnamenin hulâsası: Gaziayıntabın Bostancı mahallesinden Hanefi oğullarından Mehmedi katlettiği iddiasile müttehem ve hali firarda bulunan Sadiyenin oğlu Mehmet ve fili mezkûrda feran zimethal olduğu iddiasile müttehem ve mevkuf bulunan kariyei mezkûreden Abut oğlu Ahmedin bilmuhakeme merkumandan Mehmedin maktul Mehmedi bittehvveür cerh ve katil ve diğer müttehem Ahmedin de maktulü tutmak suretile fiilin ikaını teshil ve muavenet eylediği usulen sabit olduğundan olveçhile mücrimiyetlerine ve kanunu cezanın 448 inci maddesi mucibince Mehmedin on beş sene müddetle ağır hapsine ve Ahmedin maddei mezkûre ile altmış beşinci maddenin üçüncü bendine tevfikan ve tenzilen yedi buçuk sene müddetle ağır hapsi konulmasına ve 81 ve 33 üncü maddeler mucibince müebbeden hidematı ammeden memnuiyetlerine ve ceza müddeti zarfında mahcuriyeti kanuniye halinde bulundurulmalarına müttefikan hüküm ve karar verildiğini natıktır.

Salifüzzikir tebliğnamede: Lâyıhada dermeyan olunan itiraz takdire ait bulunduğundan reddi ve sureti cereyanı muhakemesile ciheti tatbikiyesi hakkında itiraza mahal görülemeyen hükmü mezkûrun merkum Ahmede müteallik olan hükmü vicahinin tasdiki talep edilmiştir.

Hükmü vicahiye hasran ve resen tetkikatı temyiziye ledelicra: Her nekadar tebliğnamede hükmü mezkûrun tasdiki talep edilmekte ise de hadise Adilenin hanesinden firar eden Hanefi oğlu Mehmedin arkasından şuhudu davadan Cumanın ifadesinde görüldüğü veçhile tutunuz diye tecemmu eden halka ihtarı üzerine takibe kalkışan kesan meyanında Abut oğlu Ahmet Hanefi oğlu merkum Mehmedi kollarından tuttuğu sırada muakkıplerden Sadiyenin oğlu firarî Mehmedin gelip elindeki hançerle Hanefi oğlu mehmedi cerh ve katlinde merkum Abut oğlu Ahmedin maktulü mücerret kollarından tutması arkadan gelip hançerle yen Mehmedin fiilini teshil kasdine mukarin bulunduğu delili katı ne idüğinin yani maktulün firarı sırasında tutulması emrinde vaki ihtarı mücerredi merkumun tevkifine mahmul ve matuf ve binaenaleyh feran zimethaliyetten mahkûm Ahmedin Mehmedi kollarından tutması da zevahire nazaran yalnız tevkifini ihsas etmekte bulunmasına göre Ahmedin veçhi tecriminin şekili tecrim dairesinde delailin tavzih edilmemesi yolsuz ve müstelzemi nakız esbaptan bulunmuş ve lâyıhai temyiziye müeddası bu itibarla beca görülmüş olduğundan anifülbeyan tasdiki hükme mütedair tebliğname talebinin reddile hükmü mezkûrun mebhusün anh sebepten naşı usulü muhakematı cezaiye kanununun 314 üncü maddesi

mantukunca nakzına ve ahkâmı kanuniye dairesinde ifayı muamele edilmek üzere evrakın mahalline iadesine ve sekiz yüz ukruş nakız harcının ileride haksız çıkacak taraftan tahsiline 14 teşrinevvel 929 tarihinde bilittifak karar verildi.

Temyiz mahkemesi birinci ceza dairesi — Esas No. 6085 kararNo. 6142

***

Duruşma esnasında işlenen suçlarda ilk tahkikatın yapılması lâzımdır.

Duruşma esnasında hey'ti hâkimeyi tahkir suçundan dolayı tutulan zabıt varakasının evvel emirde ilk tahkikat yapılmak üzere merciine gönderilmesi muktazi ve aksi hal hükmün bozulmasını muciptir.

Mevsufen ve nakısan sirkate teşebbüsten maznun Bekir oğlu Mustafanın ceza kanununun 393 üncü maddesi mucibince tayin edilen üç sene ağır hapsin 61 inci maddeye tevfikan bittenzil baki kalan bir senenin sinni hasebile 54, 47 inci maddeleri tatbikan nısfından azı olan beş ay hapsine ve işbu kararın tefhimini müteakip hey'eti hâkime ile müddei umumiyi ayrı ayrı tahkirden dolayı 268, 70 inci maddeleri mantukunca binnetice altı ay 15 gün hapsine dair İstanbul birinci ceza mahkemesinden verilen 15 - 1 - 930 tarihli hükmün temyizen tetkiki Cümhuriyet müddei umumisi tarafından istida edilerek dava evrakı Cümhuriyet Baş müddei umumiliği memuriyeti aliyesinden tebliğname ile birinci ceza dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı konuşuldu.

Tebliğnamede yazılı olduğu üzere maznunun sirkatten yaşı dolayısile badettenzil ağır hapis yerine hapis hükmedilmesi ve merkumun ayrıca müddei umumiyi tahkir eylemesinden dolayı içtimaı ceraimin nazara alınmaması kanuna mugayir ise de Cümhuriyet müddei umumisi tarafından bu cihetin temyiz edilmemesi hasebile ceza muhakemeleri usulü kanunu mucibince aleyhe bozma sebebi ittihazına mesağ görülmemiş ve ancak:

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 380 inci maddesi mucibince heyeti hâkimeyi tahkir cürmünden dolayı tutulan zabıt varakasının evrakile birlikte ilk tahkikat yapılmak üzere müddei umumiliğe tevdi edilmemesine dair Cümhuriyet müddei umumisi tarafından dermeyan olunan itiraz varit olduğu gibi 15 yaşını bitirmemiş olan maznunun duruşmasının ne suretle icra edildiğinin gösterilmemesi dahi bozmayı müstelzim bulunmuş olduğundan maznun lehine teşekkül eden hakkı müktesebe halel

gelmemek şartile mezkûr hükmün ceza muhakemeleri usulü kanununun 321 inci maddesi mucibince bozulmasına ve evrakın yerine iadesine 800 kuruş bozma harcının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 15 - 2 - 930 tarihinde müttefikan karar verildi.

Temyiz mahkemesi birinci ceza dairesi — Esas No. 666 Karar No. 679

***

Mahalli: İstanbul İcra reisliği.

Muteriz: Mudanya Oteli müsteciri Hacı Hamdi Efendi.

Mutarazünaleyh: Ahmet Bey.

Zatı mesele: Emvali menkulesine mevzu haciz kararı.

Temyiz olunan icra kararının tarihi: 9 - 11 - 929

Dosya No. 929 - 6914 - 7

Cari muamele ve temyiz edilen icra kararının hulâsası:

Yedinci icra dairesinden müttehaz karara karşı vuku bulan itiraz üzerine tetkikat ve tarafeynin iddiaları istima kılındıktan sonra mercii şikâyet ve itiraz tarafından icabı düşünüldükten sonra: Borçlunun otelindeki emvali menkulesini ahere satmak suretile kaçırmakta olduğu ihbar edilerek haczin talebine binaen bunlar üzerine mahkemece ihtiyatî haciz vazedilmiştir. Müşteki ve muteriz Hacı Hamdi Efendi haciz konulan malların kısmen kendi malı ve kısmen de borçludan satın aldığını ve buna mütedair medarı tevsik noter senetleri ibraz eylemiş ise de satış muamelesinin vesaiki mübreze tarihlerine göre haczin vaz'ından muahhar bulunmasına binaen müştekinin mahkemei aidesine müracaatla istihkak davası ikame ve iddianın sübutuna medar olacak bir hüküm ve karar istihsal eylemedikçe haciz kararının ref'ine imkân bulunmadığına dair icra memurunun verdiği kararda isabet mevcut ve şikâyəti vakıa bu itibarla gayri varit olduğundan reddine karar verildigini mubeyyindir.

Temyiz eden Hacı Hamdi Efendi.

Temyiz tarihi: 13 - 11 - 929

Temyiz kararı

Dosyada bulunan bütün evrak tetkik ve mütalâa kılındıktan sonra icabı hey'etçe düşünüldü: Mümeyyizün bih karar İcra ve İflâs kanunun-

775

da kabiliyeti temyiziyesi olduğu tayin ve tasrih edilen hususattn madut olmamasına binaen kanunun altıncı maddesi sarahatine tevfikan temyiz istidasının redddine ve altı yüz altmış dört kuruş temyiz masrafının müsted'ii temyiz Hacı Hamdi Efendiden alınmasına 8 - 12 - 929 tarihinde müttefikan karar verildi.

Temyiz mahkemesi İcra ve iflâs tetkik heyeti — Esas No. 55 karar No. 41

796

İtiraz mercii huzurunda bulunmuş veya temsil edilmiş olan borçlu ve alacaklılar temyizde hazır bulunmak üzere davet olunurlar.

İtiraz mercii tarafından verilmiş olan fevkalâde mühletin hükmü temyizin kat'î kararına kadar muteberdir.

4 - Defter tanzimi, Komiser

Madde 312 Merci, nihayet mühlet kararını verirken bir defter tutulmasını emir ve alacaklıların haklarını korumak maksadile diğer bütün tedbirleri alır:

Merci mühlet vermekle beraber borçlunun muamelelerine nazaret etmek üzere bir komiser tayin edebilir.

5 - Kararın tebliği

Madde 313 Mühlet kararı kat'ileşince icra dairesine tebliğ ve hemen ilân olunur.

III. Neticeler

1 - Takipler ve müddetler

Madde 314 Mühletin devamı müddetince borçlu aleyhine hiç bir takip yapılamaz ve bir takip muamelesile kesilebilecek müruru zaman veya hakkı düşüren sair müddetler durur.

201 inci maddede ikinci ve üçüncü sıra alacaklılar lehinde vazedilmiş bir senelik ve 269 ve 270 inci maddelerde yazılan altı aylık müddetler fevkalâde mühletin devamı müddetince uzatılır. Rehinle temin edilmiş alacakların faizleri için rehin hakkı da gene fevkalâde mühletin devamınca uzatılır. (K. M. 790)

2 - Borçlunun tasarruf hakları

A) Umumiyetle

Madde 315 Borçlunun işlerine devam etmesine müsaade olunur. Ancak mühletin devamınca alacaklıların kanunî menfaatlarına dokunacak yahut alacaklılardan bir kısmını diğerlerinin zararına olarak tercih suretile yapılacak muameleler memnudur.

777

B) Salâhiyetli makam tarafından alınan hususî tedbirler hakkında

Madde 316 İtiraz mercii fevkalâde mühleti verirken komiserin, yoksa bizzat merciin muvafakati olmaksızın borçlunun gayri menkullerini temlik yahut bunlar üzerinde aynî haklar tesis, rehinler ihtas, ivazsız tasarruflar icra etmeyeceğine ve fevkalâde mühletten evvel doğmuş borçlara karşı ödemeler yapamayacağına ve kefalet edemeyeceğine ve ederse hükümsüz olacağına karar verebilir.

Ancak 201 inci maddede mezkûr ikinci ve üçüncü sıra borçların ödenmesi ve 310 uncu maddenin üçüncü fıkrasında bahsolunan taksitlerin tediyesi için muvafakat almağa lüzum yoktur.

Fevkalâde mühlet kararında yukarıdaki kayıtlar bulunursa bunlar da ilâna yazılır ve fevkalâde mühlet tapu sicilline temlik hakkının tahdidi suretile geçirilir.

3 - Fevkalâde mühlete tabi olmayan alacaklar

Madde 317 Fevkalâde mühlet yirmi liradan aşağı alacaklarla muayyen müddetlerde verilen nafakalar, rehinli alacaklar, 201 inci madde mucibince birinci sıraya dahil bulunan maaş ve ücretler hakkında cari değildir,

Bu alacaklar, borçlu iflâs yolile takibe tabi bulunmuş olsa bile fevkalâde mühlet esnasında ancak haciz yolile yahut rehnin paraya çevrilmesi suretile takip olunabilir.

IV. Uzatma

Maddde 318 308 inci madde hükümlerine göre tayin olunan müddet içinde borçlunun istidası üzerine itiraz mercii tarafından verilen fevkalâde mühlet; bunu icap ettiren sebepler borçlunun kusuru olmaksızın devam ediyorsa nihayet dört ay uzatılabilir.

Borçlu istidasına alacaklıların mütemmim

228

bir listesini ve eğer iflâs yolile takibe tabi ise mütemmim bir bilanço raptetmeğe mecburdur.

Merci alacaklıların itirazlarını yazı ile bildirmeleri için bir müddet tayin ederek uzatma talebini ilânla tebliğ eder.

Bir komiser tayin edilmiş ise o da rapor vermeğe davet olunur.

Müddet bittikten sonra merci kararını verir ve bu karar aynı şartlara göre ilân olunur. Fevkalâde mühlette olduğu gibi bu karar hakkında da temyize müracaat olunabilir.

Temyiz dosya üzerine kararını verir.

V. Refi

Madde 319 İtiraz mercii aşağıdaki hallerde alacaklılardan birinin veya komiserin talebi üzerine mühletin kalkmasına karar verebilir.

1 - Borçlu tayin olunan taksitleri vaktinde ödemezse.

2 - Borçlu komiserin talimatı hilâfına hareket eder ve alacaklıların kanunî menfaatlerini ihlâl yahut bazılarını diğerlerinin zararına olarak iltizam eylerse.

3 - Borçlunun mercie verdiği malûmatın hakikat hilâfında olduğunu yahut borçlunun bütün taahhütlerini ifaya muktedir bulunduğunu alacaklılardan biri ispat ederse.

Borçlu dinlenmeğe yahut itirazlarını yazı ile bildirmeğe davet olunur. Merci icabı halinde mütemmim malûmat elde ettikten sonra dosya üzerine kararını verir. Müracaat vukuunda temyiz de aynı veçhile hareket eder. Refi kararı mühlet kararının tabi olduğu şartlar dairesinde ilân olunur.

775

Refi kararı ikinci ve üçüncü numaralara göre verilmiş ise borçluya konkordato mühleti veya yeni bir fevkalâde mühlet verilemez,

VI. Fevkalâde mühlet içinde konkordato yeniden fevkalâde mühlet verilememesi

Madde 320 Fevkalâde mühletin devamı esnasında konkordato talep etmek arzusunda bulunan borçlu vesikalarını ve komiserin mütalâanamesile birlikte konkordato projesini mühletin bitmesinden evvel vermeğe mecburdur.

Fevkalâde mühletin bitmesinden sonra başlıyan altı ay içinde konkordato mühleti verilemeyeceği gibi yeniden fevkalâde mühlet de verilemez.

II. Fevkalâde hallerde tatil

İcra takiplerinin durdurulması halleri

Madde 321 Salgın hastalık, umumî bir musibet veya harp halinde İcra Vekilleri Heyetinin kararile memleketin bir kısmında veya bazı iktisadî zümreler lehine muayyen bir müddet için icra takipleri durdurulabilir.

ON BEŞİNCİ BAP

CEZAÎ HÜKÜMLER

Mallarını bildirmeyen ve gostermeyen borçlular hakkındaki cezalar

Madde 322 70, 146 ve 204 üncü maddeler hükümleri hilâfına hareket eden borçlu ve müflislere ceza kanununun 343 üncü maddesi mucibince ceza verilir.

Ancak 70 inci madde mucibince haciz sırasında hazır bulunmıyan veya mümessil bulundurmıyan borçlu ile 211 inci madde mucibince iflâs idaresi emrinde bulunmıyan müflis iki ayı geçmemek üzere hafif hapis veya-

780

hut elli liraya kadar hafif para cezasile sulh hâkimi tarafından cezalandırılır.

Mahcuz malları kaçıran ve gizleyen borçlular hakkında cezalar

Madde 323 İcra ve ihtiyatî haciz ile haczedilmiş malları yahut alacaklılarına ait eşyayı yok eden. bozan, kaçıran ve gizleyen borçlu veya evi halkından kimseler Türk ceza kanununun 276 ıncı maddesine göre cezalandırılır.

Kiralayanın üzerlerinde hapis hakkı tanınmış ve 266 ıncı madde mucibince defteri yapılmış eşyayı kaçıran ve gizleyen borçlu birinci fıkrada yazılı kimseler gibi ceza görür.

Müflisin borçiuları hakkındaki cezalar

Madde 324 Müflisin borçluları 214 üncü maddenin üçüncü numarasında yazılı ilândan bir ay içinde kendilerini bildirmezlerse sulh mahkemeleri tarafından otuz liraya kadar hafif para cezasına mahkûm edilirler.

Müflisin mallarını vermeyenler hakkındaki cezalar

Madde 325 Müflisin mallarını ellerinde bulunduran üçüncü şahıslar aynı müddet içinde o malları iflâs idaresi emrine vermezlerse sulh mahkemesince elli liraya kadar hafif para cezasile cezalandırılırlar.

ON ALTINCI BAP

HUSUSÎ HÜKÜMLER

Maaş ve ücretlerin kesilmesinde usul

Madde 326 Devlet işlerinde bulunan borçlu memur ve müstahtemlerin maaş ve ücretlerinin kesilmesi için icra dairelerinden yapılacak tebliğat üzerine üçüncü şahıs sıfatında bulunan mal memurları, haczin icra edildiğini ve borçlunun maaş ve ücreti miktarını nihayet bir hafta içinde bildirmeğe mecburdurlar.

781

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

İlk maaş ve ücretten başlayarak borç bitinceye kadar icra dairesi namına tanzim edilecek ayrı bir borduroya maaş bordurosile beraber vize ettirmek şartile her ay tevkifat yapılmak mecburidir.

Memurun maaş, ücret veya memuriyetince veyahut başka bir şubeden maaş almayı mucip olacak surette vuku bulacak tebeddülleri mal memuru veya daire amiri derhal icra dairesine bildirmeğe ve son halde haciz muamelesinden o şube veya amirini haberdar etmeğe mecburdur.

Yukarıdaki maddeye riayet etmeyenler hakkında hükümler

Madde 327 Yukarıdaki madde hükümlerine riayet etmemiş olanların kesmedikleri veya ilk vasıta ile göndermedikleri para ayrıca mahkemeden hüküm alınmasına hacet kalmaksızın icra dairesince maaşlarından veya sair mallarından alınır.

Bunların borçluya kanun hükümleri dairesinde rücu hakkı vardır. Yukarıki madde hükümlerine riayet etmeyen her hangi bir memur veya amir hakkında istenecek malûmatın icra dairesine hemen verilmesi bunların mensup olduğu dairenin vazifesidir.

Cümhuriyet müddei umumiliğince takip

Madde 328 İcra dairesince kanuna göre yapılan tebliğ ve emirleri derhal yapmağa ve neticesini geciktirmeksizin icra dairesine bildirmeğe alâkadarlar mecburdur. Makbul sebep haricinde tebliğ ve emirleri yapmayanlar hakkında ait olduğu dairece tahkikatı evveliyeye hacet kalmaksızın Cümhuriyet müddei umumiliğince doğrudan doğruya takibat yapılır.

Üçüncü şahsa bırakılan mallar

Madde 329 Üçüncü şahıs, icraca haczolunup kendisine bırakılan malları icra daire-

782

sinden istenildiği anda evvelki vaziyetinde iade ile mükelleftir.

Bu suretle eline bırakılan malların kendisine atfolunamayacak bir sebepten dolayı telef veya zıyamı ispat edemeyen üçüncü şahıs hakkında ceza takibatından başka evvelce tespit edilmiş olan kıymetler, hükme hacet kalmaksızın, icra dairesince resen tazmin ettirilir.

Bu kıymetleri tazmin ile mükellef olanlar icra dairesinin bu baptaki talep ve kararına karşı, itiraz merciine itiraz edebilirler.

İcra dairelerinin muhabereleri

Madde 330 İcra memurları yaptıkları muamelelerden dolayı her daire ve makam ile doğrudan doğruya muhabere edebilirler.

Tahliye hakkında hükümler

Madde 331 İcra dairelerince tahliye olunan yere çıkarılan kimse muhik bir sebep olmaksızın yeniden girerse davaya hacet kalmadan icraca oradan çıkarılır.

Bu gibi kimselere ayrıca ceza kanunu hükümleri dahi tatbik olunur.

Yedin tebeddülü

Madde 332 Hükümden sonra vuku bulan tebeddüllerin icra muamelelerine tesiri olmaz. Hükümde gösterilen yer kimin elinde ise ondan alınır; veya o yerin tahliyesi yapılır. O yerde mahkûm olan kimseden başka diğerleri bulunup ta mahkûma tebean veya onun irae ve kiralamasile olmayıp müstakilen oturduklarına dair muteber bir vesika gösterirlerse mahkemeye müracaatla icranın geri bırakılması için karar almak üzere kendilerine icra dairesince münasip bir mühlet verilir ve neticeye göre muamele olunur.

783

Çocuk teslimi hükmünün icrası

Madde 333 Çocuk tesliminde icra dairesince yollanan ihbarnameye riayet etmeyenler 322 inci maddenin ikinci fıkrası mucibince ceza görürler. İcabında cebir kuvveti kullanılır.

Gayrı menkul arttırmalarında salâhiyet

Madde 334 Gayrı menkulün arttırılması muamelesi bulunduğu yer icra dairesince yapılır. Gayrı menkul haczi yapan icra dairesinin haricinde bulunduğu surette arttırma istinabe suretile yapılır.

Fazla verilen paranın geri alınması

Madde 335 İcra dairelerince borçludan fazla para tahsil olunarak alacaklıya verildiği veyahut yanlışlıkla bir tarafa para tediye olunduğu hesap neticesinde anlaşılırsa verilen para ayrıca hükme hacet kalmaksızın o kimseden geri alınır.

Emanetler hakkında mururu zaman

Madde 336 İcra veznesine tevdi yahut dairece tahsil olunan para veya geri alınan ayın emanetler ilân tarihinden beş seneye kadar alâkadarları tarafından müracaatla alınmazsa talep hakkı düşer.

İlân gazete ile, olmayan yerlerde icra dairesince talik suretile yapılır.

784

Son Maddeler

Sui niyetle temyiz halinde olunacak muamele

Madde 337 İcra kararlarının muameleleri uzatmak gibi sui niyetle temyiz edildiği anlaşılırsa hukuk usulü muhakemeleri kanununun 422 inci maddesi hükmü tatbik olunur.

Temyiz heyeti ve kararları

Madde 338 Bu kanuna göre temyiz edilen kararlar temyiz birinci reisi tarafından her sene temyiz heyeti içinden ayrılacak ikinci reislerden birile azadan iki zattan mürekkep bir heyet tarafından tetkik edilir ve bir hafta içinde kat'i surette karara bağlanır. Verilen karar neticesi telgrafla mahalline bildirilir.

Satışın geri bırakılması

Madde 339 Hükmedilen para icra dairesine yatırıldığı veya borçlunun malları haczolunduğu halde nafaka hükmü müstesna olmak üzere satış temyiz neticesine kadar geri bırakılır.

Borçlunun mevcudu hakkında malûmat vermek mecburiyeti

Madde 340 İcra veya iflâs dairelerinin borçlunun mevcuduna dair isteyeceği bütün malûmatı hakikî ve hükmî her şahıs derhal vermeğe ve talep halinde mevcudu bu dairelere teslime mecburdur. Beyanatın hilâfı sabit olursa borçlunun mevcudu tesellüm edilmekle beraber alacaklı tarafından mahkemeye müracaat halinde borçlar kanunu mucibince tazminat vermesine de mahkûm edilebilir.

Aidatlı icra memurları

Madde 341 Adliye Vekâleti tarafından lüzum görülen yerlerde icra memurları, kanunu mahsusla muayyen harçlardan aidat almak suretile tayin ve tavzif edilirler. Bunlar da

785

resmî devlet memurlarından madut olup maaşla müstahdem icra memurlarının kanunen muayyen olan hukuk ve salâhiyetini ve vazife ve mes'uliyetini haizdirler.

Bu suretle istihdam olunan icra memurları, Adliye Vekâletinin tensibile aidatının müsaadesi nisbetinde adliye dairesine yakın bir yerde bir dairei mahsusa kiralar ve döşerler.

Bu icra memurları, matlup sür'ati temin etmek için, muamelelerinin çokluk ve genişliğine göre memur evsaf ve şeraitini haiz ve aynı hukuk ve vazife tabi, ücretleri taraflarından verilen kâtip ve müstahtem kullanabilirler.

İlga edilen kanunlar

Madde 342 28 nisan 330 tarihli muvakkat icra knunu ile mülga ticaret kanununun iflâsa ait hükümleri ve 2 mart 927 tarih ve 980 numaralı kanunun 10 uncu maddesinin bir numaralı fıkrası hükmü baki kalmak üzere bu kanunların zeyil ve ilâveleri ve hukuk usulü muhakemeleri kanununun dördüncü babile bu kanuna muhalif olan ihtiyatî hacze dair hükümleri mülgadır.

Istıllah ve tabirler

Madde 343 Bu kanunda kullanılan ve aşağıdaki cetvelde yazılı olan ıstıllah ve tabirler kanunu medeni, borçlar kanunu ve ticaret kanununda bunların karşılığı olarak kullanılmış bulunan eski ıstıllah ve tabirler yerine kaim olmuştur.

hibe	— bağışlama
vahip	— bağışlayan
mevhubünleh	— bağışlanan
malı mevhup	— bağışlanılan

786

beyi	— satım
şira	— alım
müşteri	— alıcı
bayi	— satıcı
mebi	— satılan
icar	— kira
icare	— kiralama
mucir	— kiralayan
müstecir	— kiracı
mecur	— kiralanan
ecir	— işçi
bedeli icar	— kira karşılığı

Mer'iyet zamanı

Madde 344 Bu kanun neşri tarihinden dört ay sonra muteberdir.

Kanunu icraya memur olanlar

Madde 345 Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Hey'eti memurdur.

6 - 2 - 929

787

788

İCRA VE İFLÂS KANUNUNUN TATBİKİ HAKKINDA

KANUN

789

İCRA ve İFLÂS KANUNUNUN TATBİKİ HAKKINDA

KANUN

Madde 1 Aşağıdaki hallerde bu kanunun hükümleri tatbik olunmaz:

1 - Bu kanunun mer'i olmasından evvel konulmuş haciz veyahut rehnin satılması hakkında yapılmış taleplere,

2 - Bu kanunun mer'i olmasından evvel karar verilmiş olan ihtiyatî hacizlere,

3 - Bu kanunun mer'i olmasından evvel mahkemece verilmiş olan iflâs kararlarına

Şu kadar ki, kanunun mer'i olmasından evvel verilmiş iflâs kararlarının kaldırılması hakkında yapılacak taleplere bu kanunun 177 inci maddesi hükmü tatbik olunur.

Eski kanun hükmüne göre konulmuş haciz üzerine yeni kanuna göre mütemmim haciz yapılmaz.

Eski kanun hükmünce rüçhan hakkı iddia edebilecek alacaklıların o kanun mucibince bu hakları mahfuzdur.

Madde 2 Birinci maddenin - 1 - ve - 2 - inci fıkralarında gösterilen hacizler ve satış talepleri bu kanunun mer'i olmasından, menkule ait işler bir sene ve gayri menkule dair işler üç sene içinde neticelendirileceklerdir. Aksi halde bütün bu muameleler hükümsüz kalır. Talep vukuunda yeni kanunun hükümlerine göre takibe başlanılır.

İhtiyatî hacizlerde davanın devamı müddetince geçen zaman hesaba katılmaz.

Madde 3 Birinci maddenin 3 üncü fıkrasındaki iflâs kararlarına müteallik tasfiyenin kanunun mer'i olmasından itibaren üç sene içinde bitirilmesi lâzımdır.

Aksi halde bütün bu muameleler hükümsüz kalır. Talep vukuunda yeni kanunun hükümlerine göre takibe başlanılır.

Madde 4 Bu kanun mer'i olmasından evvel borçluya tebliğ edilmiş ihbarnameler veya borçluya yapılan diğer ihbar bu kanunun tayin ettiği itiraz müddetini ihtiva ediyorsa bu

790

kanundaki ödeme emirleri yerine geçer. Alacaklı ancak eski kanunun tanıdığı müddetlerin bitmesinden sonra takibe devam edebilir. Eski kanundaki müddetler bu kanunda gösterilen müddetlerden kısa ise bu kanun hükümleri tatbik olunur.

Madde 5 Kanunun mer'i olmasından evvel tediye ihparnamesi tebliğ edilmekle beraber haciz talebi gibi bir talepte bulunulmuş olup ta kanunun mer'iyete geçtiği gün 1 inci maddenin 1 - 3 üncü fıkralarında yazılı neticeler husule gelmemiş ise mezkûr talepler ve muameleler yapılmamış sayılır ve bu kanun hükmünce talep vukuunda yeniden takibe başlanılır.

Yukarıdaki fıkrada mezkûr varakalardan biri borçluyu mallarında serbestçe tasarruftan meneder mahiyette ise bu memnuiyet en çok kanunun mer'i olduğu tarihten dört ay nihayetine kadar devam eder.

Madde 6 Bu kanunun mer'i olmasından evvel 1215 numaralı kanun mucibince icraya konmuş poliçe ve emre muharrer senet ve çeklere ait usul ile takipte bulunmak isteyen alacaklı yeni bir ödeme emri göndermeğe mecburdur.

Madde 7 Kanunun mer'i bulunmasından evvel alacaklı borçlunun mallarını haciz ettirmiş veya iflâsına iştirak etmiş olsa dahi alacağından alamadığı miktar için alacaklı sıfatını muhafaza etmiş oldukça, bu kanun mucibince (borç ödemeden aciz vesikası) verilmesi lâzım gelen kimsenin malik olduğu hakları haiz olur.

Madde 8 Eski kanunun zamanında başlanmış iflâslardan dolayı bu kanunun mer'i olmasından sonra konkordato müzakeresi için aktolunan alacaklılar toplanmasında konkordatonun kabulü için lâzım gelen ekseriyet hakkında bu kanunun 288 inci maddesi tatbik olunur. Bu kanunun mer'i olmasından evvel aktedilmiş ve henüz tasdik edilmemiş olan konkordatoların kısmen veya tamamen iptal davalarında bu kanunun 298 ve 299 uncu maddeleri hükmü cereyan eder.

Madde 9 Bu kanunun mer'i olmasından evvel ikame edilmiş iptal davalarında eski kanun mucibince iptal caiz olup,

791

müruru zamanla hakkı da düşmemişse. bu kanunun 268 den 275 inciye kadar olan maddeleri tatbik olunur.

Bu kanunda gösterilen beş senelik müruru zaman aynı veçhile yukarıda zikrolunan konkordato akitlerine de tatbik olunur. Ancak kanunun mer'i olmasından evvel geçmiş müddetler nazarı itibara alınır. Ve bu müruru zaman her halde yeni kanunun mer'i olmasından iki sene geçmedikçe tamam olmaz. Aktin yapıldığı tarihin bu kanun neşrinden evvel veya sonra olduğunda tereddüt olunursa tercihan bu kanun hükmü tatbik olunur.

Madde 10 Bu kanunun meriyete konulduğu tarihte eski kanun mucibince borçtan dolayı hapsedilmiş olanlar derhal salıverilirler. Haklarında yeni kanun hükümleri cereyan eder.

Madde 11 Bu kanun icra ve iflâs kanununun meriyete girdiği tarihten muteberdir.

Madde 12 Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Hâkimler aleyhine acele itiraz yoluna müracaat olunan kararlarını kendileri değiştiremezler.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Temyiz

temyizi kabil olan ve olmıyan hükümler

Madde 305 Ceza mahkemelerinden verilen hükümler temyiz olunabilir. Ancak idam ve on beş sene ve ondan yukarı hürriyeti tahdit eden ceza hükümleri resen temyiz edilir.

Yirmi liraya kadar olan (yirmi lira dahil) hafif para cezası hükümleri ile hususî kanunlar mucibince yirmi liraya kadar (yirmi lira dahil) verilen ceza hükümleri ve ceza kanununun üçüncü kitabında yazılı suçlar içinde idarei hususiye ve belediye işlerinde buğaz tokluğuna çalışmak cezasını müstelzim olan ve sair hususî kanunlarda kat'î olduğu yazılı bulunan hükümler temyiz edilemez. Bu suretle verilen hükümler tekerrüre esas olmaz. Ancak haklarında 343 üncü madde hükümleri dairesinde temyize müracaat olunabilir.

Hükümden evvelki kararların temyizi

Madde 306 Hükümden evvel verilip hükme esas teşkil eden kararlar dahi hükümle beraber temyiz olunabilir.

temyiz sebobi

Madde 307 Temyiz ancak hükmün kanuna muhalif olması sebebine müstenit olur.

Hukukî bir kaidenin tatbik edilmemesi yahut yanlış tatbik edilmesi kanuna muhalefettir.

Kanuna muhalefet halleri

Madde 308 Aşağıda yazılı hallerde kanuna mutlaka muhalefet edilmiş sayılır;

293

1 - Mahkemenin kanun dairesinde teşekkül etmemiş olması.

2 - Hâkimlik vazifesine iştirakten kanunen memnu olan bir hâkimin hükme iştirak etmesi.

3 - Makbul şüpheden dolayı hakkında ret talebi vaki olup ta bu talep kabul olunduğu halde hâkimin hükme iştirak etmesi yahut bu talebin kanuna mugayir olarak reddolunması suretile hâkimin hükme iştirak ettirilmesi.

4 - Mahkemenin kanuna muhalif olarak davaya bakmağa kendini vazifeli veya salâhiyetli görmesi.

5 - Cümhuriyet müddei umumisi yahut kanunen vücudu lâzım diğer şahsın gıyabında duruşma yapılması.

6 - Şifahî bir duruşma neticesi olarak verilen hükümde alenî muhakeme kaidesinin ihlâl edilmesi.

7 - Hükmün esbabı mucibeyi ihtiva etmemesi.

8 - Hüküm için mühim olan noktalarda mahkeme kararile müdafaa hakkının tahdit edilmiş olması.

Maznunun lehine olan kaidelere muhalefet

Madde 309 Maznunun lehine olan hukukî kaidelere muhalefet, maznunun aleyhine hükmün nakzettirilmesi için Gümhuriyet müddei umumiliğine bir hak vermez.

Temyiz talebinin şerait ve müddeti

Madde 310 Davayi temyiz talebi hükmün tefhiminden bir hafta içinde hükmü veren mahkemeye bir istida verilmesi veya bu hususta zabıt varakası tutulmak üzere zabıt kâtibine yapılacak bir beyan ile olur, zabıt varakası reis veya hâkime tasdik ettirilir.

Hükmün tefhimi maznunun gıyabında olmuşsa bu mehil tebliği tarihinden başlar.

Kabahat işlerine taalluk etmeyen hükümleri temyiz edenlerin bir hafta içinde on lira depo etmeleri şarttır. Bu haftanın mebdei temyiz istidasının verildiği veya zabıt kâtibine beyanın yapıldığı günden başlar

Tetkik neticesinde temyiz talebinin makbul veya haklı olup olmadığına göre bu depo olunan para ya geri verilir veya hazineye irat kaydolunur.

Cümhuriyet müddei umumileri ile fakir olduklarına dair mahalle veya köylerinden ilmuhaber getirenler para depo etmekten müstesnadır.

Eski hale getirme müddeti içinde temyiz müddetinin cereyanı

Madde 311 Maznun aleyhine gıyaben sadır olan hükümlerde eski hale getirme talebinin müddeti içinde temyiz müddeti de cereyan eder. Maznun eski hale getirme talebinde bulunur ise bu talebin reddi ihtimalını nazara alarak müddeti içinde istidaname vermek veya zabıt kâtibine bir beyan yapmakla temyiz talebinde bulunmalıdır. Bu halde temyize taalluk eyleyen karar eski hale getirme talebine karar verilinceye kadar tehir olunur.

Temyiz lâyıhası vermek ve para yatırmak şartları eski hale getirme talebinin veya acele itiraz yoluna müracaat edilmiş ise itirazın reddi kararına temyiz talebinde bulunanın 33 üncü madde mucibince ıttılaından bir hafta içinde yapılır.

Eski hale getirme talebinde bulunmaksızın temyiz yoluna gidilmiş ise bu muamele eski hale getirmek talebi hakkından vazgeçmeği gösterir.

795

Temyiz istidasının tesiri

Madde 312 Müddeti içinde verilen temyiz istidası hükmün kat'ileşmesine mani olur.

Hükmü, temyiz eden tarafa esbabı mucibesile tebliğ edilmemişse temyiz olunduğuna mahkemenin ittılaından bir hafta içinde tebliğ edilir.

Temyiz lâyıhası ve ihtiva edeceği noktalar

Madde 313 Temyiz eden taraf hükmün hangi cihetine itiraz ve neden dolayı bozulmasını talep etmekte olduğunu esbabı mucibeli lâyıhasında beyan eyler.

Temyiz için istinat edilen esbapta muhakeme usulüne müteallik hukukî bir kaideye mi yoksa kanunî diğer hükümlere mi muhalefet edilmiş olmasından dolayı itiraz olunduğu gösterilir. Birinci halde kanuna muhalif olan vakıalar izah olunur.

Temyiz lâyıhasının müddeti ve şekli

Madde 314 Temyiz lâyıhasile müstenidatı hükmüne itiraz olunan mahkemeye temyiz istidası için muayyen olan müddetin bitmesinden veyahut henüz hükmün esbabı mucibesi tebliğ edilmemiş ise tebliğinden bir hafta içinde verilir.

Temyiz maznun tarafından yapılmış ise bu lâyıhalar kendisi veya müdafii tarafından imza edilerek verilir. Müdafii yoksa maznun bu hususta bir zabıt varakası tutulmak üzere zabıt kâtibine yapılacak bir beyan ile esbabı mucibesini dermeyan edebilir. Bu zabıt varakası reis veya hâkime tasdik ettirilir.

Temyiz talebinin kabule şayan olmamasından dolayı hükmü veren mahkemece reddi

Madde 315 Temyiz talebi kanunî müddetin geçmesinden sonra yapılmış yahut lâyıha mehlin bitmesinden sonra verilmiş ve yahut 314 üncü maddenin ikinci fıkrasında gösterilen şekilde yapılmamış veyahut müd-

216

deti içinde temyiz şartlarından olan para depo edilmemiş ise hükmüne itiraz olunan mahkeme bir karar ile kabule şayan olmamasından dolayı temyiz istidasını reddeder.

Temyiz eden taraf ret kararının kendisine tebliğinden itibaren bir hafta içinde temyiz mahkemesinden bu hususta bir karar talep edebilir. Bu takdirde dosya temyiz mahkemesine gönderilir. Şu kadar ki bu sebepten dolayı hükmün icrası tehir olunamaz.

Temyiz istida ve lâyihasının tebliği ve cevabı

Madde 316 Temyiz istidası ve lâyıhaları ve temyiz şartı olan para müddeti içinde verilmiş ise temyiz lâyıhasının bir sureti temyiz talebinde bulunan tarafın hasmına tebliğ olunur. Hasım tarafı bir hafta içinde yazile cevap verebilir.

Temyiz eden tarafın hasmı maznun ise bu hususta bir zabıt varakası tutulmak üzere zabıt kâtibine yapılacak bir beyan ile de cevabını verebilir. Cevap lâyıhası verildikten veya bunun için muayyen müddet bittikten sonra dava dosyası Cümhuriyet müddei umumisi tarafından temyiz mahkemesine verilmek üzere Cümhuriyet baş müddei umumiliğine gönderilir.

Temyiz talebinin temyiz mahkemesince reddi

Madde 317 Temyiz mahkemesi temyiz istidasının veya lâyıhasının veya depo parasının yatırılmasına müteallik kanunî hükümlere riayet edilmemiş olduğunu görürse temyiz istidasını reddeder.

Aksi takdirde tetkikatını yapar.

Ağır ceza hükümlerinin tetkikinde duruşma

Madde 318 Ağır cezaya müteallik hükümlerde temyiz mahkemesi tetkikatını maz-

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

nunun temyiz istidasındaki talebi üzerine veya dilerse resen duruşma icrası suretile yapar. Duruşma gününden maznuna veya talebi üzerine müdafiine haber verilir. Maznun duruşmada hazır olabileceği gibi kendisini vekâletnameyi haiz bir müdafi ile de temsil ettirebilir.

Maznun mevkuf ise bizzat ispatı vücut etmek talebinde bulunamaz.

Duruşmada usul

Madde 319 Temyiz mahkemesinde duruşma raportör aza tarafından işin izahı ile başlar. Bu azanın duruşmadan önce raporunu tanzim ve imza ile dosyaya koymuş olması lâzımdır.

Raportör azanın izahatını müteakip Cümhuriyet baş müddei umumisi, maznun ve müdafii iddialarını beyan ve bunları izah için söz alırlar. Bunlar arasında temyizi talep etmiş olan taraf önce dinlenir. Son söz maznunundur.

temyiz mahkemesince tetkik edilecek noktalar

Madde 320 Temyiz mahkemesi, temyiz istida ve lâyıhasında irat olunan hususlar ile temyiz talebi usule ait noksanlardan dolayı olmuş ise temyiz istidasında bu cihete dair beyan edilecek vakıalar hakkında tetkikler yapabileceği gibi hükme tesiri olacak derecede kanuna muhalefet edilmiş olduğunu görürse talepte mevcut olmasa dahi bu hususu tetkik eder.

313 üncü maddenin ikinci fıkrasında gösterilen müstenedattan başka temyiz müddeasını teyit için yeniden müstenedat göstermeğe lüzum yoktur.

Bununla beraber böyle müstenedat arzolunmuşsa kabul olunur.

298

temyiz mahkemesince hükmün bozulması

Madde 321 Temyiz mahkemesi, aleyhine itiraz olunan hükmü hangi cihetten kanuna muhalif görmüşse o cihetten bozar.

Hükmün bozulmasına sebep olan kanuna muhalefet keyfiyeti, bu hükme esas olarak tesbit edilen vakıalarda olmuş ise bu muameleler dahi aynı zamanda bozulur.

temyiz mahkemesince davanın esasına hükmedilecek haller ve karar tashihi

Madde 322 Hükme esas olarak tasbit edilen vakıalara tatbikinde kanuna muhalefet edilmesinden dolayı o hüküm bozulmuş ise temyiz mahkemesi aşağıda yazılı olan hallerde bizzat davanın esasına hükmeder:

1 - Vakıanın daha ziyade tenvirine hacet kalmaksızın yalnız beraete veya tahkikatın tatiline karar verilmesi iktiza ederse.

2 - Temyiz mahkemesi Cümhuriyet baş müddei umumiliğinin iddiasına mutabık olarak kanunda yazılı cezanın en aşağı derecesini tatbik etmeği muvafık görürse.

3 - Kanun yanlış tatbik edilmişse.

Sair hallerde temyiz mahkemesi işi yeniden tetkik ve hükmolunmak üzere hükmü bozulan mahkemeye veya o derecede diğer civar bir mahkemeye gönderir.

Cezayı müstelzim suç daha dun derecedeki bir mahkemenin vazifesi dahilinde ise temyiz mahkemesi işi o mahkemeye gönderebilir.

Cümhuriyet Baş müddei umumisinin temyiz kararlarına karşı itiraz ve karar tashihi talep hakkı mahfuzdur. Şu kadar ki bu maddede yazılı dört nevi karar hakkında Cümhuriyet Baş müddei umumisi yalnız itiraz edebilip karar tashihini isteyemez.

899

Vazifesizlik veya salâhiyetsizlik sebebile bozulan hükmün nereye gönderileceği

Madde 323 Hüküm, mahkemenin haksız olarak kendisini vazifeli veya salâhiyetli görmesinden dolayı bozulmuşsa temyiz mahkemesi aynı zamanda işi vazifeli veya salâhiyetli mahkemeye gönderir.

Hükmün tefhimi

Madde 324 Hüküm, 261 inci madde hükmüne tevfikan tefhim edilir.

Hükmün bozulmasının diğer maznunlara sirayeti

Madde 325 Hüküm, cezanın tatbikinde kanuna muhalefet edilmesinden dolayı maznun lehine olarak bozulmuşsa ve bozulan cihetler temyiz talebinde bulunmamış olan diğer maznunlara da tatbiki kabil olursa bu maznunlar dahi temyiz talebinde bulunmuşçasına hükmün bozulmasından istifade ederler.

Davaya yeniden bakacak mahkemenin hak ve mecburiyetleri

Madde 326 Yeniden görülmek ve hükmedilmek üzere davanın gönderildiği mahkeme, temyizin bozma kararına uyar.

Ancak duruşmasız tetkikler neticesinde verilen bozma kararına mahkemelerin ısrar hakkı vardır. İsrar üzerine temyiz umumî heyetinden verilen kararlara uymak mecburidir.

Hüküm yalnız mahkûm tarafından veya onun lehine Cümhuriyet müddei umumisi veya 291 inci maddede gösterilen kimseler tarafından temyiz edilmişse yeniden verilen hüküm evvelki hükümle tayin edilmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

DÖRDUNCU KITAP

BİRİNCİ FASIL

Muhakemenin iadesi ve yazılı emir

Mahkûmun lehine muhakemenin iadesi sebepleri

Madde 327 Kat'ileşen bir hükümle neticelenmiş olan bir dava aşağıda yazılı hallerde mahkûmun lehine olarak muhakemenin iadesi yolile tekrar görülür:

1 - Duruşmada ihticaç olunan ve hükme tesir eden bir vesikanın tasnii veya tagyir ve tahrifi suretile sahteliği tebeyyün ederse.

2 - Yemin verilerek dinlenmiş olan bir şahit veya ehli hibrenin hükme müessir olacak surette mahkûm aleyhine kast veya ihmal ile hakikat hilâfında şahitlikte bulunduğu veya rey verdiği anlaşılırsa.

3 - Bizzat mahkûm tarafından sebebiyet verilmiş olan kusur müstesna olmak üzere hükme iştirak etmiş olan hâkimlerden biri aleyhine ceza tatbikatını ve kanunî bir ceza ile mahkûmiyeti istilzam edecek mahiyette olarak vazifelerini ifada kusur etmişse.

4 - Ceza hükmü, hukuk mahkemesinin bir hükmüne müstenit olupta bu hüküm kat'leşmiş olan diğer bir hüküm ile bozulmuş ise.

5 - Yeni vakıalar veya yeni deliller dermeyan edilipte bunlar yalnız başına veya evvelce irat edilen delillerle birlikte nazara alındıkları takdirde maznunun beraetini veya daha hafif bir cezayı havi kanun hükmünün

tatbiki ile mahkûm olmasını istilzam edebilecek mahiyette olursa.

Şu kadar ki kabahat hükümleri hakkında ancak evvelce mahkûm tarafından öğrenilmemiş olan veya kendi kusurile olmayarak evvelce irat edilememiş bulunan vakıalar veya deliller dermeyan olunabilir.

İcranın tehiri

Madde 328 Muhakemenin iadesi talebi hükmün icrasını tehir etmez.

Şu kadar ki mahkeme icranın tehir veya tevkifine karar verebilir.

Muhakemenin iadesine mani olmayan haller

Madde 329 Hükmün icra edilmiş olması ve hatta mahkûmun ölümü muhakemenin iadesi talebine mani olmaz.

Ölüm halinde ölenin karısı veya kocası, usulü, füruu, erkek veya kız kardeşleri muhakemenin iadesi talebinde bulunabilirler.

Mahkûmun aleyhine muhakemenin iadesi sebepleri

Madde 330 Kat'ileşen bir hüküm ile neticelenmiş olan bir dava aşağıda yazılı hallerde mahkûmun aleyhine olarak muhakemenin iadesi yolile tekrar görülür:

1 - Duruşmada mahkûmun lehine ihticaç olunan ve hükme müessir olmuş bulunan bir vesikanın tasni veya tağyir ve tahrif suretile sahteliği tebeyyün ederse.

2 - Yemin verilerek dinlenmiş olan bir şahit veya ehli hibrenin hükme müessir olacak surette mahkûm lehine kast veya ihmal ile hakikat hilâfında şahitlikte bulunduğu veya rey verdiği anlaşılırsa.

3 - Hükme iştirak etmiş olan hâkimlerden biri aleyhine ceza tatbikatını ve kanunî

bir ceza ile mahkûmiyeti istilzam edecek mahiyette olarak vazifelerini ifada kusur etmişse,

4 - Maznun beraet ettikten sonra suça müteallik olarak itimada şayan bir ikrarda bulunmuşsa.

Muhakemenin iadesi caiz olmıyan hal

Madde 331 Kanunun aynı maddesinde münderiç hudut içinde olmak üzere cezanın tadili maksadile muhakemenin iadesi caiz değildir.

İade sebeplerinden olan cezayı mucip bir suça istinat eden iade sebeplerinin kabulü şartları

Madde 332 Cezayı müstelzim bir suçun vücudüne istinat eden muhakemenin iadesi talebi ancak o suçtan dolayı kat'ileşmiş bir hüküm bulunduğu veya delillerinin yokluğundan başka sebepler yüzünden takibat ve tahkikatın icra ve devamı mümkün olmadığı takdirde kabul olunur.

İade talebi hakkında tatbik olunacak hükümler

Madde 333 Kanun yollarına müracaat hakkındaki umumî hükümler muhakemenin iadesi talebi hakkında dahi caridir.

İade talebinin neleri ihtiva edeceği ve nasıl yapılacağı

Madde 334 Muhakemenin iadesi talebi bu talebin kanunî sebeplerile sübut delillerini ihtiva eder.

Maznun veya 329 uncu maddenin ikinci fıkrasında gösterilen kimseler muhakemenin iadesi talebini ancak bir müdafi tarafından imzalanmış bir istida ile yahut bu hususta bir zabıt varakası tutulmak üzere mahkeme kâtibine yapılacak bir beyan ile dermeyan edebilirler.

İade talebinin kabule şayan olmadığı kararı ve mercii

Madde 335 Muhakemenin iadesi talebile hükmüne itiraz olunan mahkeme bu talebin kabule şayan olup olmadığına karar verir,

803

Temyizi dava üzerine temyiz mahkemesince verilmiş olan bir hükmün mevzuunu teşkil eden davanın muhakemesinin iadesi talep olunupta gösterilen sebepler 327 veya 330 uncu maddelerin üçüncü numaralarında yazılı sebeplerden başkaları ise muhakemenin iadesi talebine karar vermek salâhiyeti evvelce hükmü temyiz edilmiş bulunan mahkemeye aittir.

Muhakemenin iadesi talebinin kabule şayan olup olmadığına dair olan karar duruşma yapılmaksızın verilir.

İade talebinin kabule şayan olmaması sebepleri ve kabulü halinde yapılacak muamele

Madde 336 Muhakemenin iadesi talebi kanunda muayyen şekilde dermeyan edilmemiş veya muhakemenin iadesini icap ettirecek kanunî hiç bir sebep gösterilmemiş yahut bunu teyit edebilecek sübut delilleri beyan edilmemiş ise bu talep kabule şayan olmamak noktasından reddedilir.

Aksi halde muhakemenin iadesi talebi, bir diyeceği varsa bildirmek üzere bir mehil tayin edilerek hasım tarafına tebliğ olunur.

Delillerin toplanması

Madde 337 Mahkeme muhakemenin iadesi talebini esas itibarile kabul ederse icabında delillerin toplanmasını bir naibe veya istinabe hâkimine havale eder.

Dinlenecek şahitlere veya ehli hibreye yemin verilip verilmemesini mahkeme takdir eder.

Delillerin toplanması sırasında alâkadarların huzuruna müteallik ilk tahkikatta cari hükümler tatbik olunur.

Delillerin toplanması bittikten sonra Cümhuriyet müddei umumisi ve maznun tayin

804

edilecek mehil içinde mütalâa ve mülâhazalarını beyana davet olunur.

İade talebinin esassız olmasından dolayı reddi, aksi takdirde duruşma

Madde 338 Muhakemenin iadesi talebinde serdolunan iddialar kâfi derecede teeyyüt etmez yahut 327 ve 330 uncu maddelerin birinci ve ikinci numaralarında yazılı hallerde işin vaziyetine nazaran bunların evvelce verilmiş olan hükme hiç bir tesiri olmadığı anlaşılırsa muhakemenin iadesi talebi esassız olması noktasından duruşma yapmaksızın reddedilir.

Aksi halde mahkeme muhakemenin iadesine ve yeniden duruşmanın icrasına karar verir.

Duruşma yapılmaksızın iade talebinin tetkiki

Madde 339 Mahkûm vefat etmişse mahkeme yeniden duruşma yapmaksızın ve fakat icabında iktiza eden delilleri topladıktan sonra ya mahkûmun beraetine veya muhakemenin iadesinin reddine karar verir.

Sair hallerde dahi mahkeme bu hususta kâfi delil varsa gene duruşma yapmaksızın mahkûmun derhal beraetine karar verir.

Şu kadar ki takibat hukuku amme davasının açılması suretile vuku bulmuşsa zikredilen karar ancak Cümhuriyet müddei umumisinin muvafık mütalâasile verilebilir.

Mahkeme beraet kararile beraber evvelki hükmün iptalini de karar altına alır.

Muhakemenin iadesi talebinde bulunan kimse isterse, masrafı hazineye ait olmak üzere evvelki hükmün iptali resmî gazete ile ilân olunacağı gibi mahkemenin tensibine göre diğer gazetelerle de ilân edilebilir.

805

İade talebi üzerine verilecek karar aleyhine acele itiraz

Madde 340 Muhakemenin iadesi talebinin kabule şayan olup olmadığına müteallik kararlar aleyhine acele itiraz yoluna müracaat edilebilir.

Yeniden duruşma neticesinde verilecek hüküm

Madde 341 Yeniden yapılacak duruşma neticesinde mahkeme, ya evvelki hükmü tasdik eder veya iptal ile dava hakkında yeni baştan hüküm verir,

Muhakemenin iadesi talebi yalnız mahkûm tarafından olur yahut mahkûmun lehine olarak Cümhuriyet müddei umumisi veya 291 inci maddede gösterilen kimseler tarafından yapılırsa yeniden verilecek hüküm evvelki hüküm ile tayin edilmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı ihtiva edemez.

Haksız çıkandan alınacak para cezası

Madde 342 Muhakemenin iadesi talebinde bulunan mahkûm haksız çıkar ve talebi sui niyete müstenit bulunursa beş liradan yüz liraya kadar para cezası hükmolunur.

Yazılı emir ile bozma

Madde 343 Hâkim ve mahkemelerden verilen ve temyiz mahkemesince tetkik edilmeksizin kat'ileşen karar ve hükümlerde kanuna muhalefet edildiğinden haber alırsa Adliye Vekili, o karar veya hükmün bozulması için temyiz mahkemesine müracaat etmesi hakkında Cümhuriyet Baş müddei umumiliğine yazılı emir verebilir. Bu emirde bozulmayı müstelzim kanunî sebepler gösterilir.

Cumhuriyet Baş müddei umumisi tebliğnamesine yalnız bu sebepleri yazar ve dosyayı temyiz mahkemesine verir.

Temyiz mahkemesi dermeyan olunan sebepleri varit görürse karar ve hükmü bozar;

606

Mahkemelerden davanın esasına da şamil olarak verilen hükümlerin bu suretle bozulması alâkadar kimseler aleyhine tesir etmez.

Bozulma, bu kimselerin lehine ise aşağıda yazıldığı gibi muamele olunur.

1 - Varit görülen bozma sebepleri mahkûm olan kimsenin cezasının tamamile kaldırılmasını müstelzim ise, temyiz mahkemesi evvelce hükmolunan cezanın çektirilmemesini kararında ayrıca yazar.

2 - Varit görülen bozma sebepleri mahkûm olan kimsenin cezasının tamamile kaldırılmasını müstelzim olmayıp hafif bir cezanın tatbikini mucip ise, temyiz mahkemesi tatbiki iktiza eden cezanın neden ibaret olduğunu da kararında gösterir.

Eğer bozma davanın esasını halletmeyen mahkeme veya karar hâkimi kararları hakkında ise, yeniden yapılacak tetkik ve tahkik neticesine göre icap eden karar verilir.

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

BEŞİNCİ KİTAP

Suçtan mağdur olan kimselerin davaya iştiraki

BİRİNCİ FASIL

Şahsî dava

Suçun şahsî dava açmakla takibi halleri

Madde 344 Aşağıda yazılı hallerde önce Cümhuriyet müddei umumisinin iştirakini tahrike hacet olmaksızın zarar gören kimse şahsî dava açmak suretile suçu doğrudan doğruya takip edebilir:

1 - Ceza kanununun 191 inci maddesinin son fıkrasında yazılı tehtit.

2 - Ceza kanununun 193 üncü maddesinin birinci fıkrasında yazılı haneye taarruz.

3 - Ceza kanununun 195 ve 197 inci maddelerinde yazılı gayrın sırrını ifşa.

4 - Ceza kanununun 456 ıncı maddesinin son fıkrasında ve 459 uncu maddesinin bir numarasında yazılı müessir fiiller.

5 - Ceza kanununun 480 ve 482 inci maddelerinde yazılı hakaret ve söğme.

(Şu kadar ki bu suçlar ceza kanununun 164 ve 166 ıncı maddelerinde yazılı mahiyette olursa usulü dairesinde Cümhuriyet müddei umumileri tarafından takip olunur.)

808